

СИЗ ПАЙҒАМБАРНИ КЎРГАНМИСИЗ?

Пайғамбаримиз (с.а.в.) сийратларидан савол-жавоб мусобақаси

Биринчи китоб: Макка даври

Муаллиф: Абдул Азим ЗИЁУДДИН

«Тошкент Ислом университети»
нашриёт-матбаа бирлашмаси
Тошкент-2007

Абдул Азим Зиёуддин ўғли 1974 йил Чирчиқ шаҳрида туғилган. 1991-1994 йилларда Бухородаги «Мирараб» мадрасасида таҳсил олган. Сўнгра 1997 йили Тошкент Ислом институтини тугатган. Ҳозирда шу даргоҳда «Таҳфизул Қуръон» бўлимида мударрис.

Муаллиф ушбу китобида Пайғамбар алайҳиссалом сийратларига янгича услубда мурожаат этган. Аниқ маълумотларга таянгани асарнинг қийматини оширса, тез-тез ҳаяжонли баёнларни келтириши бадий ранг-баранглигини таъминлайди. Хуллас, ўқувчи бу китоб орқали сийратга оид билимларини тиниқлаштириб, кўп мавҳумотларига аниқлик киритиб олиши шубҳасиз.

Сийрати шарифга «сайр»ингиз хайрли кечсин.

Бисмиллаҳир роҳманир роҳийм

СИЗ ПАЙҒАМБАРНИ КЎРГАНМИСИЗ?

- Қўлингда нима бор?
 - Хайру саховат.
 - Белингда нима бор?
 - Камари хизмат.
 - Кўзингда нима бор?
 - Нури Муҳаммад...
- Халқ оғзаки ижодидан*

Замонамизнинг яхшиларидан бири: «Агар Муҳаммад алайҳиссалом бўлмаганларида, дунёни ёритишга бу қуёшнинг нури етмасди», деган эди. Дарҳақиқат, Муҳаммад алайҳиссаломнинг нурлари зим-зимистон ичимизни ёритмаса, муз қалбларимизни эритмаса, осмондаги қуёш ҳеч нарса қилолмас эди. Шунинг учун ҳам бу Нур сари талпинишимиз чексиздир.

У зотга Аллоҳдан беадад салавот ва саломлар йўллаймиз. Дийдорларини кўришга муштоқмиз. Ҳатто муборак равзалари сари талпинамиз. Узотни бизга соғинтирган, нурлари ила қалбларимизни нурлантирган Аллоҳ таолога ҳамду санолар айтамиз.

Азиз ўқувчи, қўлингиздаги ушбу ажиб сарлавҳали китоб Пайғамбаримизга бўлган соғинчнинг, нурлари сари талпинишнинг бир кўринишидир. Устозлар унинг услуби, бошқа сийрат китобларидан фарқи, фойдали жиҳатлари ҳақида хўб айтибдилар. Каминангизга эса, асарнинг сарлавҳаси ҳақида озгина тушунча бериб ўтиш вазифаси топширилди.

«Сиз Пайғамбар алайҳиссаломни кўрганмисиз?»

Бир қарашда ғалати савол. Чунки сиз-у бизнинг у зотни кўрмаганимиз ойдай аниқ. Аммо бир пайтлар у зотни кўрганларга шу савол берилганда, чўк тушиб йиғлашган, сим-сим

йиғлашган, Пайғамбарга бўлган соғинчларини босолмай йиғ-лашган... Уларнинг ҳолатларини ўйласам, айни савол менинг ҳам юрагимни ўртайд бошлайди. Менга ҳам шу савол билан мурожаат этишларини истаб қоламан. Пайғамбар алайҳиссаломга шунчалар яқин бўлгим келади.

«Сиз Пайғамбарни кўрганмисиз?»

Кўрмаган бўлсам-да, кўришга бўлган иштиёқ, йўқ, дейишга қўймайди.

Бу савол мени, тўғриси, Оламлар сарварига янада яқинлаштиради. Йўқ, у «Сиз саҳобамисиз?» деганга ўхшамайди. Лекин, тушунтиролмаيمان, у юрагимга жуда яқин савол. Бу яқинликни, таққослаш ноўрин бўлса-да, бир ҳаётий мисол билан англатмоқчиман.

Биринчи синфда ўқир эдим. Ҳеч эсимдан чиқмайди, бир кун раҳматлик отамдан: «Сиз Лелинни кўрганмисиз?» деб сўраганман. Кулоғимизга қуйишаверганидан уни яхши кўриб қолган ва болалигимга бориб, тирик деб ўйлаган эканман-да...

Аллоҳга шукрлар бўлсинки, унинг ўзи ҳам, иши ҳам узоқ яшамади. Бугун ҳақиқат устидаги пардалар кўтарилган, фикру қарашларимиз ҳақиқий ўрнини топгандай. Аммо бир нарсадан хижолатим бор...

Хижолатим, балки армоним шуки, болаларим ҳали мендан: «Сиз Пайғамбарни кўрганмисиз?» деб сўрагани йўқ. Шубҳасиз, бунга ўзим айбдорман.

Лекин умид узмайман. Ушбу ва шу каби китобларни ўқиган фарзандларимиз эртага: «Сиз Пайғамбарни кўрганмисиз?» дея савол бериб қолишса, ажабмас...

Шу ўринда, у зотни ҳатто туш кўрмоқ нечоғлик бахт экани ҳақида икки оғиз айтиб кетмасам, бўлмас.

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам бир ҳадисларида: «Ким мени тушида кўрса, бас, ўнгида ҳам (яъни қиёмат кунда ҳам) кўради. Ва шайтон менинг қиёфамда кўрина олмайди», деганлар (Бухорий ва Муслим ривоятлари).

Аллоҳ таоло бандаларига туш деган неъматни бермишки, киши суюклилари дийдорини кўриб, соғинчини озгина бўлса-да, тиндириб туради. Энди, соғинганингиз, тушингизда кўрганингиз Оламлар сарвари бўлса, бахт узра бахт, нур устига нур эмасми?! Чунки ул зотни туш кўриш саодатдан аломат, шафоатдан далолат. Қиёматга қадар кўп имкониятларни қўлга киритган шайтони лаин ҳам Пайғамбаримизнинг суратларига кира олмас экан! Демак, Пайғамбаримизни туш кўрсак, ҳаққи-рост у зотни кўрган бўламиз. Аммо бир нарсага эътибор берайлик, кўрганимиз ҳақиқатда Расулulloҳ эканларини билишимиз учун у зотни яхши таниб олишимиз керак. Шайх Муновий мазкур ҳадис шарҳида: «Расулulloҳни саҳиҳ нақл билан собит бўлган суратда тушида кўрган одам у зотни чиндан кўрган бўлади. Агар бошқача суратда кўрса, демак, у зотни кўрмабди», деганлар. Саҳиҳ ҳадисларда Пайғамбар алайҳиссаломнинг шамоиллари батафсил чизилган. Ўша хабарларда таниганимиздан бошқачароқ бир нуроний одамни кўриб, гумон билан, бу Расулulloҳ эди, десак, хато бўлади...

Хуллас, мана, азиз ўқувчи, озгина меҳнат-машаққатларимиздан кейин Аллоҳ таоло ушбу китобни қўлингизга етказди. Ҳаммаси Узотнинг иродаси, изни, марҳамати билан бўлди. Китобда ёзилганлар туфайли ўзингизнинг, фарзанд-ларингизнинг Расулulloҳни танишлари заррача зиёдалашса, фақат Аллоҳга ҳамду санолар айтаман. Камчиликлари бизга тан.

Сўзим сўнгида яна сарлавҳадаги саволга қайтмоқчиман: «Сиз Пайғамбарни кўрганмисиз?» Китоб нега бундай аталганини, балки яхши тушунтиролмагандирман. Унда, қисқача қилиб айтиб қўяман, бу савол «Сиз Пайғамбарни қанчалик танийсиз? У зотга қанчалар яқинсиз? У зотни қанчалик севасиз?» деган маънодадир.

Азиз биродар, сиз Пайғамбарни кўрганмисиз?

Муҳаррир

Узр, яна икки оғиз сўз: Ушбу мақола ёзиб бўлинган эди. Бир биродаримизга мазкур саволни бердим. Таажжубланди, ўйланиб турди, сўнг жилмайди. Табассуми юракдан келди. «Ажойиб савол», деди. Назаримда, биродарим мен юқорида Сизга ту-шунтироқчи бўлганимдан ҳам кўра чуқурроқ, гўзалроқ ту-шунган эди бу саволни. Шундан кейин ишондимки, Сиз ҳам уни Сизга тавсифланганидан кўра яхшироқ тушунасиз, иншааллоҳ...

Албатта, ҳамду санолар Аллоҳникидир! Биз У зотни мақгаймиз. У зотдан мадад ва мағфират сўраймиз. Аллоҳдан нафсимиз ва амалимиз ёмонликларидан паноҳ тилаймиз. Кимни Аллоҳ ҳидоят қилса, уни залолатга кетказувчи йўқ ва кимни залолатга кетказса, уни ҳидоят қилувчи йўқ. Гувоҳлик бераманки, ёлғаз ва шериксиз Аллоҳдан ўзга ҳақ маъбуд йўқ. Яна гувоҳлик бераманки, албатта, Муҳаммад сол-лаллоҳу алайҳи васаллам Унинг кули ва расулидир.

"Эй иймон келтирган зотлар, Аллоҳга ҳаққини бажо этиб тақво қилинг ва фақатгина мусулмон ҳолингизда дунёдан ўтинг!" (Оли Имрон сураси, 102-оят.)

"Эй инсонлар, сизларни бир жондан яратган ва ундан унинг жуфтани яратиб, икковидан кўплаб эркаг-у аёлларни тарқатган Раббингиздан тақво қилинг! Яна ораларингиздаги савол-жавобларда ўртага номи солинадиган Аллоҳдан ва қариндош-уруғларингиз (билан алоқаларни узиб қўйиш)дан тақво қилинг! Албатта, Аллоҳ устингизда кузатувчи бўлган Зотдир". (Нисо сураси, 1-оят.)

~Эя иймон келтирган зотлар, Аллоҳдан тақво қилинг ва тўғри сўзни сўзлайг! (Шунда Аллоҳ) ишларингизни ўнглари ва гуноҳларингизни мағфират қилур. Қавм Аллоҳга ва Унинг Расулига итоат этса, батаҳқиқ, буюк саодатга эришибди". (Аҳзоб сураси, 70 - 71-оятлар.)

СИЙРАТ БОБИДА ЯНГИ УСЛУБ

Аллоҳ таолога У зотнинг улуғлигига муносиб ҳамду санолар бўлсин!

Пайғамбарларнинг афзали Муҳаммад Мустафога мукамал ва тугал савобу саломлар бўлсин!

Аста-секин, баъзи қийинчиликлар билан бўлса ҳам, диний адабиётимизга қайтишимиз давом этмоқда. Бу қайтишда турли йўналиш ва услублар ҳам кўзга ташланмоқда.

Пайғамбаримиз алайҳиссаломнинг сийрати шарифлари (ҳаёт йўллари) бўйича бир-икки китоб таълиф ва яна бир нечаси таржима қилинди. Бу борада дастлабки қадамлар босилмоқда. Ҳали қилиниши лозим бўлган ишлар анчагина. Ушбу сатрлар соҳибининг "Ҳадис ва Ҳаёт" силсиласига оид "Оламларга раҳмат Пайғамбар" деб аталмиш жузнинг ёзиб бўлинганига бир неча йил бўлса ҳам, навбат келмагани учун чоп этилмай турган эди. Алҳамдулиллаҳ бунга ҳам навбат келди.

Худди шу жараёнда муҳтарам Абдул Азим домла сийрат бобида савол-жавоб услубида бир китобга қўл урганлари ҳақида хабар етказиб қолди. Мен бу хабардан хурсанд бўлдим. У кишини қўлдан келганича бу ишга тарғиб қилиб турдим.

Китоб ёзишнинг чет элларда йўлга қўйилган ва муваффақият қозонган бу услуби бизнинг диний адабиётимизга ҳам кириб келаётганидан хурсанд бўлдим. Чунки кишиларга кўзланган маълумотлар хилма-хил услуб ила етказилганда самарали бўлишини тажриба кўрсатиб турибди. Пайғамбаримиз алайҳиссаломнинг сийрати шарифларига оид маълумотларни мусобақа тарзида, савол-жавоб йўли билан мўмин-мусулмонларга тақдим қилиш алоҳида эътиборга сазовордир.

Муҳтарам муаллифимиз Абдул Азим домла ўз ишларининг бориши жараёни ҳақида ахборот бера бориб, бир куни поёнига етган асарни олдимга қўйдилар. Бундан ғоятда хурсанд бўлдим. Сўнг муаллиф асарни бир кўриб чиқиб, фикр-мулоҳазаларимни ёзиб беришимни илтимос қилдилар. Бундан бир оз ташвишга тушдим. Чунки бу ишга одатланмаган ва уни қилмоқчи эмас ҳам эдим.

Бировнинг ёзган асарига бошқа кишиларнинг исми турли баҳоналар билан киритилиши яхши эмас, деган фикрим ўзгармаган. Баъзи бир муҳтарамлар ўзимдан сўраб-сўрамай номимни китобларига битиб қўйганларида ҳам хижолат, ҳам хафа бўлганимни таъкидлаб қўймоқчиман.

Аммо бу сафар рад қила олмадим. Нима учун эканини айтиш қийин. Эҳтимол,

Пайғамбаримиз алайҳиссаломнинг сийрати шарифларига бўлган қизиқишдир. Эҳтимол, муаллиф Абдул Азим домланинг қилган меҳнатларини тақдирлаш истагидир. Нима бўлса ҳам, ушбу сатрларни ожизона қоралашга жазм қилинди.

Китоб икки қисмдан иборат бўлиб, биринчи қисм маълумотлар аралаш саволлардан ташкил топган. Муаллиф савол бериш жараёнида аввал усталик билан дастлабки маълумотларни умумий тарзда айтиб ўтганидан кейин бир неча жавобларни тақдим қилади.

Бу ҳолат аввал сийрати шарифдан хабардор бўлган кишиларни ҳам ўйлантириб қўйиши турган гап. Чунки берилган саволга жавоблар шу даражада бир-бирига яқинки, уларни ажратиб олиш учун, албатта, аниқ илмий маълумот керак.

Агар ўқувчи сийрат илмига энди қадам қўяётган бўлса ҳам, яхши маълумот олиши турган гап. Чунки савол ва унинг эҳтимолий жавоблари ҳар бир кишини жиддий ва атрофлича ўйлашга ундайди. Ўйлай-ўйлай, ниҳоят, китобнинг жавоб қисмидан тўғри жавобни топган одам уни унутиши қийин бўлиб қолади. Бу ҳолат китобнинг қийматини оширади.

Муаллиф Абдул Азим домла ҳар бир маълумотни ипидан игнасиғача эринмасдан сўраб-суриштириш ва излаб топиш қобилиятига эга шахс. У кишининг бу хислати таъмини мен ҳам татиб тураман. Абдул Азим домла тўла қоникмагунларича саволлар беришдан тўхтамайдилар.

Худди шу хислат ушбу китобда ҳам ўзини намойиш қилган. Муаллиф ўзлари тақдим қилаётган маълумотларни эринмай турли тарафдан текшириб, далил ва ҳужжатларни солиштириб бўлиб кейин тақдим қилганлар.

Муаллиф ўз асарини ёзишда Пайғамбаримиз алайҳиссаломнинг сийрати шарифларига оид мўътабар манбалардан фойдаланганлар. У киши бу ишда китоб танлаш қобилиятлари ҳам юқори даражада эканини намойиш қилганлар десам, муболаға бўлмаса керак.

Муҳаммад Мустафо алайҳиссаломнинг ҳижратларигача бўлган сийратларини ичига олган биринчи китоб бир юз етмиш икки савол ва бир юз етмиш икки жа-вобни ўз ичига олган.

Умид қиламизки, муҳтарам муаллифимиз Абдул Азим домла яна бир ғайрат қилиб, Пайғамбаримиз алайҳиссаломнинг ҳижратларидан кейинги сийратларини ҳам худди аввалги жузга ўхшатиб ўқувчиларига тақдим қиладилар. Бунда Аллоҳ таолонинг Ўзи ёрдамчи бўлсин.

Шайх Муҳаммад Содиқ Муҳаммад Юсуф

СИЙРАТ ҲАҚИДАГИ ИЛМИМИЗНИ ТИНИҚЛАШТИРИШ ЗАРУР

Алҳамду лиллаҳи роббил алабийн. Вассолату вассаламу ʼала ашрафил мурсалийн.

Саййидимиз Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васаллам ҳазратларининг сийрати шарифларини ўрганиш ҳар бир мўмин учун вожибдир. Пайғамбаримиз алайҳиссалоту вассаломнинг ҳаётларини, суннати мутахҳараларини ўрганмасдан туриб Исломи динининг моҳияти-жавҳарини, Қуръони каримнинг маъноларини тушуниб етиш муҳол, яъни, мумкин эмас. Айниқса, Расулulloҳ алайҳиссаломнинг сийратларини саҳиҳ манбалар асосида ўрганиш жуда ҳам аҳамиятли, зарур ва долзарб масала.

Мана шу нуқтаи назардан "Пайғамбаримиз сийратларидан савол-жавоб мусобақаси" китоби муборак бир ишдир, мусулмонлар учун қувонарли воқеадир. Китобнинг энг муҳим фазилати ўта ишонарли манбалар асосида ёзилганидир. Уламоларимиз, талабалар ва кенг мусулмонлар оммасининг барчаси учун жуда фойдали китоб деб айтсак, ҳеч муболаға бўлмайди.

Кўп исломий фатволарда бўлганидек, бугунги кунда ҳам Пайғамбаримиз ҳаётлари ҳақида асоссиз нарсалар ёзилди. Бундай нохуш ҳолатларнинг олдини олиш учун ҳам бу савол-жавоб услубида ёзилган китоб ўта муҳимдир.

Хуллас, бу китоб исломий билимларимизни ошириш, тиниқлаштириш учун ўта зарур манбадир.

Анвар қори Турсунов, Тошкент шаҳар бош имом-хатиби

МУАЛЛИФ МУҚАДДИМАСИ

2005 — 2006 ўқув йили бошлари эди. Тошкент Исломи институтини "Таҳфизул Қуръон" бўлими мудири Зуфаржон Шосалимовнинг иш столида "Мавсуъатул мусобақотил исломийя" (Исломий мусобақалар қомуси) деган китобга кўзим тушиб қолди. Ўқиб чиқиш мақсадида уни сўраб олдим. Китоб савол-жавоб кўринишида ўн та фанни ўз ичига олган эди. Китобнинг 2002 йилдан бери мазкур ўқув-билим юртида талабаларга дарс бериб келаётганим "Ас-сийратун набавийя" — Пайғамбаримиз Муҳаммад соллalloҳу алайҳи васалламнинг ҳаётлари тарихига оид бобини ўқиб чиқиб, ўзбек тилига таржима ҳам қилдим. Ният уни китоб ҳолида чоп этиш эди. Аммо китобда келтирилган тарихий маълумотларни чуқурроқ мулоҳаза қилиб кўрсам, у ўзбек китобхонларига бир қанча сабабларга кўра унчалик тўғри келмас экан. Мазкур китобда савол-жавоблар жуда қисқа берилгани, жавоб вариантларига, асосан, тахминий мисоллар ёзилгани, маълумотларнинг қийин ва чуқурлиги, уларнинг бетартиб, маккий-маданий даврлар аралаш ёзилгани каби сабаблар уни ўқувчига тақдим этишдан тўсди.

Ўзимга-ўзим савол бердим: "Мақсад нима, ўқувчини қийнаб тест услубида имтиҳон қилишимиз? Албатта, йўқ! Мақсад — ўқувчининг илм олиши".

Шу сабабли таржимани бир четга суриб қўйдим. Лекин ундаги савол-жавоб услуби менга жуда ёқди ва қўлингиздаги ушбу китобни ёзишимга туртки бўлди. Зеро, Пайғамбаримиз соллalloҳу алайҳи васаллам ҳам саҳобалар ичиде мусобақалар уюштирганлар. Масалан, завжаи мубораклари Оиша онамиз билан югуриш мусобақасини ўтказганлари тарихдан маълум ва машҳурдир!

Ушбу мусобақа — савол-жавоб китобини ёзишда имомлик ва мударрислик давримда орттирган илм ва тажрибаларимга суяндим, маълумотларни эса, Шайх Сафийюр Раҳмон Муборакфурийнинг "Сийрату расулиллоҳ - Ар-раҳийқул махтум" китоби ва бошқа бир қанча ишончли манбалар асосида қайтадан тўплادим.

Бу китобдан кўзланган асосий мақсад Пайғамбаримиз соллalloҳу алайҳи васаллам сийратлари ҳақида маълумоти оз ўқувчиларга илм бериш, илмларини тартибга солиш, хатолари бўлса, тўғирлаш, баъзи тушунмаган жойларига аниқлик киритиш, маълумоти ўртача бўлган ўқувчиларнинг билимини ошириш ва яхши маълумотга эга бўлган биродарларимизнинг билимини ноанъанавий равишда — савол-жавоб услубида синаш

ҳамдир. Токи, ҳар бир мусулмон ўз Пайғамбарини яқиндан танисин ва у зотга муҳаббатини янада зиёдалаштирсин! Баъзи салафлар айтган эканлар: "Биз болаларимизга Қуръон сураларини қандай ўргатсак, Пайғамбаримизнинг сийратларини ҳам шундай ўргатар эдик".

Китобни ёзиш давомида қуйидагиларга риоя қилинди:

1) ҳар бир мусулмон билиши лозим бўлган биринчи даражали тарихий маълумотлар ишлатилди;

2) ўқувчига тушунарлироқ бўлсин деб, савол беришда воқеа-ҳодисалар ҳам қисқача баён қилинди;

3) Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг Мадина ҳижратигача бўлган сийратлари хронология услубида — даврий тартиб билан ёзилди;

4) савол остидаги жавоб вариантларига кўпроқ тарих китобларида баён қилинган турли хил маълумотлар тўпланиб, жавоб сифатида мўтабар манбалар асосида ва муҳаққиқ олимларнинг таҳқиқлари ёрдамида кучли деб топилган маълумот қабул қилинди;

5) жавоблар остидаги изоҳларда ўқувчиларга илм бўлсин учун қўшимча маълумотлар ҳам баён қилинди;

6) баъзи илмий масалалар ҳақида кенгроқ маълумот олиш истиада бўлган муҳтарам ўқувчиларимизга тегишли манбаларнинг номлари ҳам илова қилиб ўтилди;

7) хоҳлаган ўқувчилар ёдлаб олишлари учун оятларнинг арабий матнлари ҳам келтирилди;

8) фақат саҳиҳ ҳадислар ва ҳадисларнинг ровийлари, уларнинг санадларини ёзишга ҳаракат қилинди;

9) китобнинг жонли-ҳаётий ва оммабоп бўлиши ҳам доим эътиборда турди.

Китоб ёзилиб битгач, илм даргоҳимиз устозларидан Муҳаммад Айюб Ҳомидов, Зуфаржон Шосалимов, Мансур Али Араббоев, Абдурахмон Ғофуров, Муҳаммадхон Убайдуллаев ва бошқа бир қанча устозларга тақдим қилдик ва ул муҳтарам зотларнинг фикр-мулоҳазаларини олдик, сўнгера шу асосда қайта кўриб ҳам чиқдик. Орамизда чиройли баҳс-мунозаралар бўлиб ўтди. Баҳс-мунозара жараёнида нимага қарор қилсак, ўша қабул қилинди. Таъбир жоиз бўлса, китобни илмий иш каби ҳимоя қилиб олдик.

Крлаверса, муҳтарам ўқувчиларимиз томонидан ҳам холисона фикр-мулоҳазалар билдирилса, қабул қиламиз. Чунки, бу иш шахсий манфаат учун эмас, балки шаръий манфаат учундир!

Аллоҳ субҳонаҳу ва таоло ушбу ожизона амалимизни Ўзи учун холис бўлишини насиб этсин. Чунки, Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам: "Албатта, Аллоҳ азза ва жалла (мўминнинг солиҳ) амалидан фақат Ўзи учун холис бўлганини ва Унинг Юзигина кўзланганини қабул қилади", дея марҳамат қилганлар. (Насоий ривояти, исноди ҳасан.)

Ва лиллаҳил ҳамду вал миннаҳ. Ассаламу алайкум ва роҳматуллоҳ!

Маълумот

("Ар-раҳийқул махтум" китоби муқаддимасидан.)

Ҳижрий 1396 йил рабиъул аввал ойи (милодий 1976 йил) Покистонда бутун Ислом олами бўйича "Сийрати набавийя" мусобақасига бағишланган "Биринчи Ислом Конференсияси" ўтказилди. Мусобақа шартларига кўра, Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг сийратлари (ҳаётлари тарихи) ёзилган китоблардаги маълумотлар ишончли, асосли бўлиши билан бирга, тарихий воқеалар содир бўлиш саналарига мувофиқ тартиб билан тўла йиғилиши керак. Маккаи мукаррамадаги Ислом олами Робитаси (уюшмаси, лигаси) ушбу Конференсияда мусобақа ғолибларининг илк бештасини 150.000 Саудия риёли (40.000 \$) пул мукофотлари билан тақдирлашини эълон қилди. "Сийрати набавийя" борасида мутахассис саналувчи катта уламолардан ташкил топган ҳайъат мусобақага топширилган араб, урду, инглиз ва француз тилларидаги жами 171 та китобни холис ўқиб-ўрганиб, текшириб чиқиб, ғолибларни аниқлади.

Натижада, ҳижрий 1398 йил шаъбон ойида (1978 йили) Карачи шаҳрида ўтказилган

"Биринчи Осиё Ислом Конференцияси"да ғолиблар қуйидаги тартибда эълон қилинди:

Биринчи ўрин - Шайх Сафийюр Раҳмон Муборакфурий. Ҳиндистон. «Сийрату Расулиллаҳ -Ар-раҳийқул махтум» (маъноси — Муҳрланган, ниҳоятда пок-тоза ичимлик. Мутаффифун сураси, 25-оятига қаранг.) китоби. Мукофоти — 50000 риёл.

Иккинчи ўрин — Доктор Мажид Алихон. Ҳиндистон. Мукофоти - 40000 риёл.

Учинчи ўрин — Доктор Насийр Аҳмад Носир. Покистон. Мукофоти — 30000 риёл

Тўртинчи ўрин — Ҳомид Маҳмуд Муҳаммад Мансур. Миср. Мукофоти — 20000 риёл

Бешинчи ўрин — Абду Салом Ҳошим Ҳофиз. Саудия Арабистони - Мадинаи мунаввара. Мукофоти - 10000 риёл.

Ислом Олами Робитасининг Бош котибияти мазкур ғолибларнинг китобларини бир неча тилларда нашр этишни ўз зиммасига олди.

Сурия Араб Жумҳурияти Бош муфтийи Доктор Аҳмад Кафтару раҳматуллоҳи алайҳ мазкур китоб ҳақида шундай дейди: "Мен фазилатли Шайх Сафийюр Раҳмон Муборакфурийнинг "Ар-раҳийқул махтум" номли қимматбаҳо китобини ўқиб чиқдим ва ҳозирги асримиздаги "Сийрат" китоблари ичида энг яхшиларидан бири эканига гувоҳ бўлдим. Чунки, муаллиф ишончли тарихий маълумотлар билан бирга воқеа-ҳодисаларнинг диққат-эътиборли таҳлилини жамлаган. Бу китобга замонамиздаги барча дин ходимларининг эҳтиёжлари жуда каттадир..."

Ғарблик холис мутафаккирларнинг Пайғамбаримиз ҳақларидаги тавсифлари

Бугунги кунимизда бутун олам Муҳаммад алайҳиссаломнинг зотларига, сифатларига ва таълимотларига қанчалик муҳтож эканини ўтган асрнинг буюк ақл эгаларидан бири, забардаст инглиз мутафаккири ва ёзувчиси Бернард Шоу ўзининг: "Агар Муҳаммад пайғамбар тирик бўлганида, замонамиз муаммоларини бир пиёла чой устида ҳал қилган бўлар эди", деган сўзлари билан ифодалаган эди. Агар буюк ёзувчининг бу сўзлари Бернард Шоуга ўхшаш ғарбликлар учун шону шараф бўладиган бўлса, Муҳаммад соллаллоху алайҳи васалламга умматликни даъво қилиб туриб, у кишига эргашмай юрган шарқликлар учун ору номусдир. (Шайх Муҳаммад Содиқ Муҳаммад Юсуф, "Зикр аҳлидан сўранг", 3-сон, 59-бет.)

Инсоният тарихида Муҳаммад алайҳиссаломчалик қавми тарафидан севилган ва ҳурматланган инсон ўтмаган. Тарих китобларида баён қилинадиги, Урва исмли мушрик Қурайш кофирларига шундай ҳикоя қилган экан: "Мен жуда кўп ҳукмдорларни кўрганман. Сезарнинг, Кисронинг саройларида бўлганман. Лекин қасам ичишим мумкинки, асҳоблари Муҳаммадни ҳурмат қилганлари каби ҳурмат-эҳтиром килинган ҳукмдорни кўрмадим. Аллоҳга қасамки, агар у бир нарса буюрса, улар дарҳол уни бажаришга ташланишади, таҳорат олса, ундан тушаётган сувни талашиб-тортишиб олишга ошиқишади, гапирса, сукут қилиб қотиб қолишади, шу даражадаки, ҳатто унинг кўзларига тик карашга ботина олишмайди". (Ҳидоят", 2002 йил, 9-сон, 10-бет.)

Пайғамбаримизни Ғарбнинг инсофли кишилари ҳам улуғлашган. Буюк олмон шоири Волфганг Гёте бундай деб ёзган: "Мен дунё тарихини ўқиб шундай хулосага келдим: дунё подшоҳлари тўплаган жами салтанату бойлик, қаср-лару саройлар Муҳаммад алайҳиссаломнинг ямоқ ятакларига ҳам арзимас экан... Биз Оврупа миллатлари маданий имконимиз юқори бўлишига қарамай, Муҳаммад (алайҳиссалом) сўнги поғонасига қадар чиқа олган зинанинг биринчи пиллапоясидамиз, холос. Ҳеч шубҳа йўқки, бирон кимса у зотдан юқорироққа ўта олмайди".

Бернард Шоу: "Агар Муҳаммад (алайҳиссалом)дек бир одам ҳозирги дунёни бошқарганида эди, бу дунёнинг мушкулотларини ҳал қилишга муваффақ бўлар эди, бу эса, ўз навбатида, ҳозирги дунёга етишмаётган хотиржамлик ва бахтни олиб келган бўларди", деган эди. ("Ҳидоят", 2001 йил, 6-сон, 14-бет.)

Томас Карлайл тан олиб айтишича, Муҳаммад (алайҳиссалом) шундай тубан халқ (араблар)ни "ёруғлик ва илм ташувчилар" даражасига юксалтирди: "Араб халқи учун бу зулматдан нурга чиқиш эди. Бу билан араблар илк маротаба бошқалар назарида жонландилар. Дунёнинг яратилишидан буён кўзга ташланмай, ўз саҳроларида изғиб юрган қашшоқ подачи халқ! Қаранг, кўзга ташланмаган халқ бугун дунёга кўз-кўз бўлди, кичик эди, оламий улуғликка эришди. Бор-йўғи юз йил ичида араблар ғарбда Гранадагача, шарқда Дехлигача етишди, жасорат ва улуғворлик нури ила Арабистон олам кенгликларини ёритмоқда". ("Ҳидоят", 2001 йил, 5-сон, 10 - 11-бетлар.)

Инглиз олими Жон Давенпорт мана бу фикрларни ёзиб қолдирган: "Машҳур пайғамбарлар ва фотиҳлар орасида ҳаёти Муҳаммад (алайҳиссалом)нинг тарихидек энг кўп ва барча нуқталаригача батафсил ўрганилган тарихий шахс йўқ".

Атоқли файласуф Шебол бундай дейди: "Муҳаммад (алайҳиссалом)нинг одам боласи бўлгани бутун инсониятга катта фахрдир. Чунки, у зот уммий (ўқиш-ёзишни билмаган) бўлса-да, ўн тўрт аср аввал шундай қонун ва асосларни келтирдиги, биз оврупаликлар икки минг санадан кейин уларнинг қиймати ва ҳақиқатини англаб етсак, энг бахтли, энг саодатли насллар бўламиз".

Франциянинг таниқли олимларидан Ламартиннинг мана бундай сўзлари бор: "Агар кишининг буюклиги унинг қилган ишларига, қозонган зафарларига, имконияти оз бўлса-да, кўп иш қилганига қараб баҳоланадиган бўлса, Муҳаммад (алайҳиссалом) инсонларнинг энг буюгидир. У киши ҳам пайғамбар, ҳам нотиқ, ҳам даъватчи, сиёсатчи, жангчи, қалблар ҳимоячиси, ғоялар тарғиботчиси, имом (яъни, раҳбар), давлат арбоби, ер юзининг йигирмата минтақасида исломий салтанат қура олган... Муҳаммад (алайҳиссалом) ана шундай зот эди!

Унга ҳеч қайси буюк инсон тенглаша олмайди! Наҳотки, у ўлчовларга сиғса?!"

Франциянинг машҳур арбоби ва саркардаси Наполеон Бонапарт у зотга бундай баҳо беради: "Аллоҳ таолонинг бирлиги ва борлигини Мусо (алайҳиссалом) миллатига, Ийсо (алайҳиссалом) умматига, Муҳаммад (соллаллоҳу алайҳи васаллам) эса бутун инсониятга билдирди".

Америкалик тарихчи олим Мишел Ҳарт бундай дейди: "Дунёдаги таъсири энг кучли шахслар рўйхатининг бошига Муҳаммад (алайҳиссалом)ни ёзиб қўйсам, эҳтимол, айрим мухлисларим таажжубга тушишар? Бошқалар, эҳтимол, буни ўзгача тушунишар? Нима бўлганида ҳам, у зот дунёвий ва диний соҳалардаги самарали ишлари билан тарих саҳнасидаги ана шу мўътабар мақомга муносибдир".

Оксфорд дорилфунуни профессори Вилям Монтгомери: "Муҳаммад (алайҳиссалом)нинг зафар-ютуқлари унинг буюклигига далилдир. Бундай мақом-мартабага эришган бошқа шахс Ғарбда маълум эмас. У зотни сеҳргарликда айблаш ўз мақсадига эришолмай, ноилоҳ қолган одамнинг чиранишидир". ("Ҳидоят", 2006 йил, 3-сон, 6 — 7-бетлар.)

1974 йил 15 июлги "Тайм" ҳафталик журналида ҳар турли тарихчилар, ёзувчилар, ҳарбийлар, тижоратчи-бизнесменлар ва бошқа касб вакиллари "Тарихнинг буюк доҳийлари" мавзудаги муҳокама мақолалари ўрин олган. Баъзилар шундай шахс деб Гитлери, бошқалар Гандини, Буддани, Линколнни ва ҳоказоларни ҳисоблашган. Шу билан бирга, америкалик психоаналитик, Чикаго университетининг профессори, яҳудий миллатига мансуб Жюль Массерман масалага аниқ мезон-ўлчовлар билан ёндашишни таклиф этди. Унинг сўзларига кўра, сардорлар учта вазифани бажаришлари керак:

- 1) ўзлари бошқарган халқни тинч ва фаровон ҳаёт билан таъминлаган бўлиши;
- 2) одамлар ўзини хавф-хатарсиз, хотиржам сезадиган жамият қурган бўлиши;
- 3) одамларга иймон (ишонч) ва эътиқод йўлини тақдим қилиши.

Жюль Массерман мазкур уч мезон асосида тарихни ўрганиб чиқади, Гитлер, Пастер, Сезар, Мусо (алайҳиссалом), Конфуций ва бошқа кўпларнинг баҳоларини белгилади ва охир-оқибат қуйидаги хулосага келди:

"Пастер ва Салк каби доҳийлар биринчи мезонга жавоб беради. Ганди ва Конфуций кабилар бир томондан, Александр Македонский, Сезар ва Гитлерлар эса, бошқа томондан иккинчи ёки учинчи талабларни қондиради.

Ийсо (алайҳиссалом) билан Будда эса, фақат учинчи тоифага мансубдирлар.

Барча замонларнинг энг буюк доҳий-йўлбошчиси Муҳаммад (алайҳиссалом) бўлса керак, чунки у учала мезон бўйича ҳам барча талабларга жавоб беради.

Мусо (алайҳиссалом) бу борада Муҳаммад (соллаллоҳу алайҳи васаллам)дан бир қанча паст даражада қолган" (Аҳмад Дийдот, "Что Библия говорит о Мухаммаде", 20 - 21-бетлар.)

Уламолар киши қалбида Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам севгиси бор-йўқлигининг белгиси сифатида қуйидаги ўлчовни қўллашган:

1) Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг зиёратлари муяссар бўлганида уни бой бериш дунёдаги бор нарсани бой беришдан оғир бўлиши;

2) Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам амрларига итоат этиб, ман қилган нарсаларидан сақланиш;

3) Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам суннатларига амал қилиш ва шариатларини ҳимоя қилиш ("Ҳидоят", 2005 йил, 2-сон, 13-бет).

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг сий-ратлари — муборак ҳаётлари, у зот таваллуд топганлари-дан бошлаб, то Раббиларига мулоқот бўлгунларича таржимаи ҳоллари ҳам "Суннат" туркумига киради. "Суннат" сўзи муҳаддислар истилоҳида қуйидагича таъриф қилинади: "Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламдан асар бўлиб қолган гап, иш, тақрир, халқий (тана тузилиши), ахлоқий сифатлар ва таржимаи ҳолга тегишли маълумотлар "Суннат" дейилади". (Шайх Муҳаммад Содиқ Муҳаммад Юсуф, "Иймон" китоби, 334 — 336-бетлар.)

Сийратга кириш

Макка даврида мушрикларнинг мусулмонларга кўрсатган муносабатлари беш босқичдан иборат бўлган:

1) истеҳзо - масхара даври (1—3-йиллар ораси).

Бу давр пайғамбарликнинг илк уч йили — даъватнинг яширинча қилинган пайтига тўғри келади. Дастлаб мушриклар Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васалламнинг пайғамбарликларига бепарволик билан қараб, у зотга ҳам, бошқа мусулмонларга ҳам истеҳзо билан қарашар, уларни мазаҳ ҳам қилишар эди;¹⁵ (Мутоффифун сураси, 29 — 32-оятларига қаранг.)

2) ҳаракат даври (4—5-йиллар ораси).

Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васаллам Қурайш мушрикларини Исломга ошкора даъват эта бошлаганларида, мушриклар у зотнинг амакилари ва ҳомийлари, айна пайтда, ҳошимийларнинг бошлиғи бўлган Абу Толибга бир неча бор жияни устидан шикоят этишди, даъвосидан воз кечишини сўрашди, ҳатто Пайғамбаримизнинг ўзларига ҳам мурожаат қилишди;

3) исканжа даври (5-6-йиллар ораси). Мушриклар Абу Толибга ҳам, Пайғамбар алайҳиссаломга ҳам мурожаат қилишнинг фойдаси йўқлигини тушунишди ва Ислом динига кираётганларни тўхтатишга, уларга азоб беришга, мусулмонликнинг ривожланишига қаттиқ тўсқинлик қилишга киришишди;

4) маҳрумият даври (7-10-йиллар ораси).

Қурайш мушриклари мусулмонларни Абу Толиб маҳалласида уч йил қамал қилиб, ҳар қандай иқтисодий ва маданий муносабатлардан узиб қўйишди. Мушрикларнинг бу муҳосарадан кўзлаган мақсадлари мусулмонларни, Пайғамбар алайҳиссаломни ўзларига таслим эттиргунга қадар оч қолдириш ва у зотни ўлдиришга қулай фурсат топиш эди: Мусулмонлар учун жуда оғир бўлган бу даврга Ислом тарихчилари "қотиъаи раҳм" (қариндошлик алоқаларининг узилиши) номини беришган;

5) шиддатли сиёсат даври (10 - 13-йиллар).

Охирида бу сиёсат кескинлашиб, Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васаллам ва барча мусулмонларнинг Маккадан чиқариб юборилишларигача етиб борди.

Макка мушрикларининг Исломга қарши туришига бир неча сабаблар бор:

1) диний сабаб.

Бутпарастлик-кўпхудолик арабларнинг қон-қонига сингиб кетган эди;

2) ахлоқий сабаб.

Ҳаром тижорат, қароқчилик, юлғичлик, судхўрлик, порахўрлик йўли билан бойиб, пулларини ўйин-кулгу, айш-ишрат ва кайф-сафога сарфлар, ҳамда: "Бутларимизга қурбонлик қилсак, барча гуноҳларимиз ювилади", деб эътиқод қилишар эди;

3) ижтимоий сабаб.

Ислом дини инсонларни ҳақиқий тенгликка чақириб, устунлик фақат тақво (Аллоҳнинг буйруқларини бажариб, қайтарганларидан қайтиб, У зотнинг азобидан сақланиш) ва қалб софлигида эканини эълон қилган эди. Шу сабабдан киборлар (каттаконлар) Ислом динига яқинлаша олмасдилар;

4) сиёсий сабаб.

Ички сиёсат: Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васаллам мансуб бўлган ҳошимийлар билан Қурайшнинг бошқа уруғлари орасида бир-бирини кўролмаслик бор эди. Қурашийларни Пайғамбаримизга қарши қўйганлар асосан Умайя билан Махзум уруғлари бўлиб, Уқба ибн Абу Муъайт умавийлардан, Валид ибн Муғйра ва унинг жияни Абу Жаҳллар махзумийлардан эди. Ҳатто Абу Жаҳл бир марта: "Биз билан ҳошимийлар ўртасида азалдан қолган рақобат бор. Энди эса ҳошимийлар пайғамбарлик даъвоси билан чиқишмоқда. Биз уларнинг пайғамбарларига ишонмаймиз", деган эди.

Ташқи сиёсат: Каъбадаги бутларнинг ҳар бири бир қабилага тегишли эди. Қурашийлар Исломни қабул қилишса, Каъбани бутлардан тозалашга тўғри келарди. У ҳолда бошқа

қабилалар орасидаги эътиборларини ҳимоя қила олиш-мас, аксинча, ўзларига бошқа ҳамма қабилаларнинг душман бўлиб қолишига сабабчи бўлишар эди. Улар Арабистонда баланд мавқеларининг давом этишини фақат эски динларининг яшаши билангина боғлиқ деб билардилар;

5) иқтисодий сабаб.

Каъба ичи ва атрофидаги ўз бутларини камида бир йилда бир марта зиёрат қилиш баҳонасида уч юз олтмишта араб қабиласи Маккага тижорат карвони билан келиб кетарди. Ҳатто, бир марта Макка ҳокими Абу Суфён: "Бизнинг худоларимиз ҳам ибодат учун, ҳам тижорат учун", деган эди. (Закои Кўнрапа, "Пайғамбаримиз ва ашараи мубашшара", 1-китоб.)

САВОЛЛАР

Тўғри жавобни танланг!

1. Пайғамбаримиз алайҳиссаломнинг исмлари бир нечта бўлиб, биринчиси ва энг машҳури Муҳаммаддир. Савол: "Муҳаммад"нинг маъноси нима?

- мақталган;
- тўхтовсиз мақталадиган;
- мадҳ этилган;
- мақтовга лойиқ.

2. Аллоҳ таоло Қуръони каримда:

"Албатта, Аллоҳ ҳам, Унинг фаришталари ҳам Пайғамбар (Муҳаммад алайҳиссалом)га салавот айтурлар. Эй иймон келтирган зотлар, сизлар ҳам у (Пайғамбар)га салавот ва салом айтинглар!" - деган (Аҳзоб сураси, 56-оят).

Ушбу ояти карима Пайғамбаримизнинг қадр-қимматлари Аллоҳ таолонинг ҳузурида қанчалар улуғ эканини кўрсатмоқда. Пайғамбаримизга салом айтишнинг маъноси маълум. Хўш, Аллоҳ таолонинг Пайғамбаримизга салавот айтишининг маъноси нима?

- "Аллоҳ Ўз Пайғамбарини улуғласин";
- "Аллоҳ Ўз Пайғамбарига раҳматини юборсин";
- "Аллоҳ Ўз Пайғамбарини фаришталари ҳузурида мақтасин".

3. Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг исмлари Қуръонда неча марта зикр қилинган?

- 4 марта;
- 3 марта;
- 25 марта;
- 13 марта.

4. Қуръон суралари икки қисмга бўлинади: Пайғамбар алайҳиссаломнинг ҳижратларидан аввал тушган суралар "Маккий суралар" дейилади. У зот Мадинага ҳижрат қилганларидан кейин тушган суралар эса, "Маданий суралар" дейилади. Савол: Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг исмлари қайси сураларда зикр қилинган?

- маккий сураларда;
- маданий сураларда;
- ҳам маккий, ҳам маданий сураларда.

5. Муҳаддислар, тарих, сийрат ва насаб уламолари Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг Аднон исмли бобосигача бўлган шажара (генеалогия, насл-насаб силсиласи)нинг саҳиҳ-ишончли, тўғрилигига ижмоъ (иттифоқ) қилишган. "Мутавотир" даражасига етган бу шажарадан Пайғамбаримизнинг нечта ота-бобоси жой олган?

- 19 та;
- 20 та;
- 21 та.

6. Аднон Иброҳим алайҳиссалом ўғли Исмоил алайҳиссаломнинг авлоди эканида мусулмон уламолари билан аҳли китоблар (яхудий ва насронийлар) ўртасида ихтилоф йўқ. Фақат Аднондан Исмоил алайҳиссаломгача бўлган авлодларнинг сонлари ва исмлари хусусида баъзи ихтилофлар бор, холос. Исмоил алайҳиссалом тахминан милoddан икки минг йил илгари яшаганлар. Савол: Муҳаққиқ олимларнинг тадқиқларига кўра, Аднон билан Исмоил алайҳиссалом ўртасида нечта авлод ўтган?

- 8 та;

- 9 та;
- 39 та.

7. Пайғамбаримизнинг ота-боболаридан дастлабки бештасини тартиб билан санаб беринг.

8. Яман ҳукмдори Абраҳа Маккага Каъбани бузиш учун олтмиш минг кишилиқ қўшин билан келади.

Қўшин ичида 9 ёки 13 та фил бўлган. У филлар орасидан "Маҳмуд" исмли бақувват, ҳайбатли бир жангчи филни ўзи учун танлаб олган эди. Хўш, бу воқеа қачон содир бўлган?

- *Пайғамбаримиз туғишшларидан 50-55 кун олдин;*
- *Пайғамбаримиз туғилаётган вақтда;*
- *Пайғамбаримиз туғилганларидан 50-55 кун кейин.*

9. Уламолар Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васалламнинг амакиларини нечта деб иттифоқ қилишган?

- 9 та (*Ҳорис, Зубайр, Абу Толиб, Ҳамза, Абу Лаҳаб, Файдоқ, Миқвам, Сафор ва Аббос*);
- 10 та (... ва *Қусам*);
- 12 та (... *Абдулкаъба ва Ҳажал*).

10. Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васалламнинг аммалари нечта бўлган?

- 4 та (*Умму Ҳаким Байзо, Барра, Отика ва Сафийя*);
- 5 та (... ва *Арво*);
- 6 та (... ва *Умайма*).

11. Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васалламнинг оталари Абдуллоҳ ўғил фарзандлар ичида нечанчиси бўлган?

- *биринчиси;*
- *тўртинчиси;*
- *энг кенжаси.*

12. Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васалламнинг оталари Абдуллоҳнинг маккалик бўлганларини биламиз. Бироқ оналари Омина қаерлик бўлганлар?

- *маккалик;*
- *ясриб (мадина)лик;*
- *тоифлик.*

13. Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васаллам оталаридан қачон етим қолганлар? Тарих китобларида бир неча хил маълумотлар ёзилган, аммо уларнинг қайси бири тўғри?

- *туғилмасларидан олдин, она қорнида ҳомила эканликларида;*
- *туғилганларидан кейин, 28 кунликларида;*
- *2 ойликларида;*
- *7 ойликларида;*
- *1 ёшлиқ пайтларида;*
- *2 ёшлиқ пайтларида.*

14. Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васаллам қачон туғилганлар?

- *Фил йилида;*
- *фил йилидан қирқ сана кейин;*
- *Фил йилидан эллик сана кейин.*

15. Милоднинг олтинчи асрида олам жаҳолат ботқоғида ётган бир ҳолда араб саҳросида Муҳаммад алайҳиссалом дунёга келдилар. У зотнинг муборак таваллудлари милодий нечанчи

йилга тўғри келади?

- 569-йилга;
- 570-йилга;
- 571-йилга;
- 577-йилга.

16. Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васаллам ҳафтанинг қайси кунида туғилганлар?

- жума куни;
- якшанба куни;
- душанба куни.

17. Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васаллам қайси ойда туғилганлар?

- рабиъул аввал ойида;
- жумодул аввал ойида;
- рамазон ойида.

18. Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васаллам қайси фаслда туғилганлар?

- баҳорда;
- ёзда;
- кузда.

19. Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васаллам оининг нечанчи қунида туғилганлар. Қуйидаги маълумотлар ичида қайси бири илмий ҳисобга яқинроқ?

- иккинчи, учинчи ёки ўнинчи куни;
- саккизинчи, тўққизинчи ёки ўн иккинчи куни.

20. Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васаллам Маккада Бани Ҳошим маҳалласида туғилганлар. Аммо кимнинг уйида?

- оталаридан қолган уйда;
- Абу Толибнинг уйида;
- Абдулмутталибнинг уйида.

21. Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васаллам туғилаётганларида кимлар доялик қилишган?

- Исо пайғамбарнинг онаси Марям;
- Фиръавннинг хотини Осия;
- Жаннатдаги ҳур қизлар;
- Абдурахмон ибн Авфнинг онаси Шифо.

22. Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васалламнинг ака-укалари ва опа-сингиллари ҳам бўлганми?

- ака-укалари бўлган;
- опа-сингиллари бўлган;
- ёлғиз фарзанд бўлганлар.

23. Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васалламга "Муҳаммад" деб ким исм қўйган?

- оналари Омина;
- оталари Абдуллоҳ;
- боболари Абдулмутталиб.

24. Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васалламни биринчи бўлиб ким эмизган?

- оналари Омина;
- Сувайба;

— *Ҳалимаи Саъдийя.*

25. Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васалламга ким энагалик қилган? (Энага деб, ёш болани парвариш этувчи аёлга айтилади.)

— *Сувайба;*

— *Умму Айман;*

— *Абдурахмон ибн Авфнинг онаси Шифо.*

26. Ҳалимай Саъдийя Пайғамбаримизни неча йил эмизади?

— *2 йил;*

— *3 йил;*

— *4 йил.*

27. Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васалламнинг хатна масаласида уч хил маълумот бор. Қуйидаги маълумотлар ичида қайси бири кучли ва асосли?

— *хатна қилинган ҳолда туғилганлар;*

— *боболари Абдулмутталиб хатна қилган;*

— *Жаброил алайҳиссалом "Шаққи Садр"воқеасида хатна қилган.*

28. Ўша вақтда арабларнинг одати бўйича янги туғилган чақалоқ Макка ташқарисидаги ҳавоси салқин, суви тоза қишлоқларга жўнатилади, саҳролик аёлларга эмизтирилди эди. Уларнинг фикрича, саҳронинг ҳавоси ҳам, одамларининг ахлоқи ҳам шаҳарникидан яхши бўлгани учун саҳролик аёлларни эмиб ўсган болалар соғ-саломат, ўткир зеҳнли бўлиб ўсади. Мана шу урфга биноан Пайғамбаримиз Муҳаммад алайҳиссалом ҳам ҳавоси салқин, суви тоза, одамлари соф араб тилида гаплашадиган, инсофли ва обрў-эътиборли Саъд ибн Бакр қабиласига юборилдилар.

Савол: Пайғамбаримиз Тоифнинг орқа томонидаги Саъд ибн Бакр қабиласи жойлашган сўлим қишлоқда, Ҳалима Абу Зуайб қизининг уйларида неча ёшларигача яшайдилар?

— *2-3 ёшлар орасида;*

— *3-4 ёшлар орасида;*

— *4-5 ёшлар орасида.*

29. Машҳур "Шаққи садр" (кўкрак ёрилиши) воқеасида Аллоҳ таоло фаришталари орқали Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васалламнинг қалб-юракларидан шайтон насибаси бўлган "нафси аммора" (ёмонликка ундовчи нафс)ни олиб ташлайди. Ўша фаришталар неча бўлган?

— *1 та;*

— *2 та;*

— *3 та.*

30. "Шаққи садр" воқеаси Пайғамбаримизнинг ҳаётларида неча марта содир бўлган?

— *1 марта;*

— *2 марта;*

— *3 марта;*

— *4 марта.*

31. Муҳаммад алайҳиссалом Бани Саъд қабиласидан қайтиб келгач, меҳрибон оналари Оминанинг тарбиясида бўладилар. Савол: Пайғамбаримиз неча ёшга тўлганларида муштипар оналари оламдан ўтади?

— *5 ёшга;*

— *6 ёшга;*

— *7 ёшга тўлганларида.*

32. Абу Ҳурайра розийаллоҳу анҳудан ривоят қилинади: "Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам оналарининг қабрини зиёрат қилдилар. Шунда йиғладилар, атрофидагиларни ҳам йиғлатдилар. Кейин: "Роббимдан онамга истиғфор айтишга изн сўрадим, изн берилмади. Унинг қабрини зиёрат қилишга изн сўрадим. Изн берилди. Бас, қабрларни зиёрат қилинглар. Чунки у, албатта, охиратни эслатади", дедилар". (Муслим, Абу Довуд ва Насойилар ривояти.)

Савол: Жумхур (кўпчилик) аҳли сунна ва жамоа уламоларининг эътиқодига кўра, Пайғамбаримизнинг оналари Омина қуйидаги қайси тоифага киради?

- мусулмон;
- кофир;
- аҳли фатрат (яъни, икки пайғамбар даври оралиғида ўлган ва Ислом даъвати етмаган кишилар).

33. Меҳрибон оналари Оминанинг вафотидан кейин боболари Абдулмутталиб у кишини Ясриб (Мадина)дан Маккага олиб келади ва ўз қўлида тарбиялайди. Набирасига ўта меҳрибон боболари оламдан ўтганида Пайғамбаримиз неча ёшда бўлганлар?

- 6 ёшда;
- 8 ёшда;
- 10 ёшда.

34. Абдулмутталиб вафотидан олдин набираси Муҳаммад алайҳиссаломни раҳмдил ўғли Абу Толибга топширади, Пайғамбаримиз амакиси Абу Толиб бошчилигида тижорат карвони билан Шом мамлакати (ҳозирда Сурия, Иордания, Ливан ва Фаластин давлатлари жойлашган ерлар), Бусро шаҳрига борадилар. Шунда насроний роҳиб Баҳийро Муҳаммад алайҳиссаломдаги пайғамбарлик аломатларини кўриб, Абу Толибга хабар беради. Ўша пайтда Пайғамбаримиз неча ёшда эдилар?

- 9 ёшда;
- 10 ёшда;
- 12 ёшда;
- 13 ёшда.

35. Пайғамбаримиз неча ёшларигача амакилари Абу Толибнинг қарамоғида бўлганлар?

- 12 ёшларигача;
- 17 ёшларигача;
- 25 ёшларигача.

36. Пайғамбаримиз неча ёшларигача Абу Толибнинг ҳимоясида бўладилар?

- 25 ёшларигача;
- 40 ёшларигача;
- 50 ёшларигача.

37. Исломдан аввал - жоҳилият даврида Кинона ва Қурайш қабилалари билан Қайс қабиласи ўртасида қирғин-барот уруш бўлиб ўтади. Бу урушга тарихда "Фижор жанги" (яъни, муқаддас ой ва муқаддас жойларни оёқости қилиш жанги) деб, ном берилган. Бу уруш содир бўлганида Пайғамбаримиз неча ёшда эдилар?

- 12 ёки 14 ёшда;
- 15 ёки 20 ёшда.

38. "Фижор уруши" тугаганидан кейин зулқаъда ойида Қурайш раҳбарлари Макка ичида бирор кишига зулм ўтказилишига йўл қўймаслик ва ноҳакликка учраган мазлумларга ёрдам қўлини чўзиш учун Абдуллоҳ ибн Жудъоннинг уйида шартнома тузиб, қасамёд қабул қилишади. Бу инсонпарварлик ва адолатпарварлик иттифоқига Муҳаммад алайҳиссалом ҳам қатнашадилар. Мазкур шартнома нима деб номланади?

- *Ҳилфул ахёр (яхшилар шартномаси);*
- *Ҳилфул фузул (фазилатли кишилар шартномаси);*
- *Ҳилфул аброр (олижаноб кишилар шартномаси).*

39. Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васаллам неча ёшларида Макканинг катта тижоратчиларидан бўлмиш Хадича бинти Хувайлиднинг таклифи билан унинг савдо карвонини Шомга олиб борадилар?

- *17 ёшларида;*
- *21 ёшларида;*
- *25 ёшларида.*

40. Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васаллам Шомга борганларида, Хадича розийаллоҳу анҳо у кишига ёрдамчи бўлсин деб Майсарани карвонга қўшиб юборадилар.

Савол: Майсара ким бўлган?

- *эркак;*
- *аёл;*
- *у ҳақда маълумот йўқ.*

41. Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васаллам Шом сафаридан қайтиб келганларидан кейин икки ой ўтиб, қавми ичида насаб, шараф, бойлик жиҳатидан энг афзали бўлган, жоҳилият даврида ҳам "афифа (иффатли), тоҳира" (покиза) дея сифатланган, ҳатто, Аллоҳ таоло Жаброил алайҳиссалом орқали салом йўллаган ақлли, зийрак, фаҳм-фаросатли ва ҳуснли (Макка зодагонлари етиша олмаган) Хадича розийаллоҳу анҳога уйланганларида, онамизнинг ёшлари нечада эди?

- *28 ёшда;*
- *35 ёшда;*
- *40 ёшда.*

42. Пайғамбаримиз Хадича розийаллоҳу анҳога уйланганларида маҳрига нима берганлар?

- *500 дирҳам (кумуш танга);*
- *400 динор (тилла танга);*
- *500 динор;*
- *6 та туя;*
- *20 та урғочи бўталоқ.*

43. Хадича онамиз Пайғамбаримиздан неча фарзанд кўрганлар?

- *2 ўғил ва 4 қиз;*
- *3 ўғил ва 4 қиз;*
- *4 ўғил ва 4 қиз.*

44. Каъбанинг баландлиги Исмоил алайҳиссалом замонидан бери 9 зироъ (5.50 м. 1 зироъ 61.2 см.га тенг) бўлиб, томи йўқ эди. Шиддатли ёмғир ёғиши Каъбанинг пойдеворига зарар етказарди. Деворлари нураб, йиқилай деб қолганида, Қурайш халқи Каъбани пойдеворигача бузиб, қайтадан қуришга қарор қилади. Пайғамбаримиз ҳам Каъбанинг қайта қурилишида иштирок этадилар ва "Ҳажарул асвад" (жаннатдан тушган тош)ни ўз жойига қўйиш масаласини оқилона ҳал этиб, қабилалар орасидаги жанжални бостирадилар.

Савол: Ўша пайтда Пайғамбаримиз неча ёшда бўлганлар?

- *25 ёшда;*
- *30 ёшда;*
- *35 ёшда.*

45. Маккадаги Каъбаи муаззама одамлар Аллоҳ таолога ибодат қилишлари учун ер юзида

қурилган биринчи уйдир. Каъбани биринчи бўлиб кимлар қурган?

- *фаришталар;*
- *Одам алайҳиссалом;*
- *Шис алайҳиссалом;*
- *Идрис алайҳиссалом;*
- *Иброҳим алайҳиссалом ўғли Исмоил алайҳиссалом билан бирга.*

46. Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васалламнинг бўйлари қандоқ эди?

- *узун;*
- *ўрта;*
- *қисқа.*

47. Пайғамбар соллalloҳу алайҳи васалламнинг жуссалари қандай бўлган?

- *семиз;*
- *ўрта;*
- *ориқ.*

48. Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васаллам таналарининг ранги қандай эди?

- *оқ-сарик;*
- *оқ-буғдойранг;*
- *қора.*

49. Пайғамбаримизнинг мунаввар юзлари қандай тузилишда бўлган?

- *думалоқ;*
- *ўртача;*
- *чўзинчоқ.*

50. Пайғамбаримизнинг муборак бошлари қандай катталиқда бўлган?

- *катта;*
- *ўрта;*
- *кичик.*

51. Пайғамбаримизнинг сочлари қандай тузилишда эди?

- *жингалак;*
- *ўртаҳол;*
- *силлиқ.*

52. Пайғамбаримизнинг соқоллари қандай эди?

- *қирилган;*
- *қисқа ва сийрак;*
- *қалин ва узун.*

53. Пайғамбаримизнинг икки елкалари ораси қандай эди?

- *кенг;*
- *ўрта;*
- *тор.*

54. Пайғамбаримизнинг "Муҳри нубувват"лари (пайғамбарлик муҳри) елкаларининг қаерида жойлашган эди?

- *ўнг елкаларида;*
- *икки елкалари ўртасида;*
- *чап елкаларида.*

55. Пайғамбаримизнинг кўкракларида қанча мўй бор эди?

- *кўп;*
- *оз;*
- *мўй бўлмаган.*

56. Пайғамбаримизнинг икки кафт ва қадамлари (яъни, оёқларининг тўпиқдан пастки қисми) қандай эди?

- *тўла;*
- *ўрта;*
- *ориқ.*

57. Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васаллам аъзоларининг бўғимлари, яъни, ҳар икки суяқларининг қўшилган ери қандай бўлган?

- *йўғон;*
- *ўрта;*
- *ингичка.*

58. Пайғамбаримизнинг кумуш узуклари бўлиб, кўпроқ ўнг қўлларига, баъзан чап қўлларига таққанлар.

Савол: Узукни айнан қайси бармоқларига тақардилар?

- *ўрта бармоқларига;*
- *номсиз (тўртинчи) бармоқларига;*
- *жимжилоқларига.*

59. Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васаллам ташқи кўринишда пайғамбарлардан кимга ўхшардилар?

- *Иброҳим алайҳиссаломга;*
- *Мусо алайҳиссаломга;*
- *Ийсо алайҳиссаломга.*

60. Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васаллам пайғамбар бўлишларидан олдин бирор устоздан таълим олганмилар, ўқиш-ёзиш саводлари қандай бўлган?

- *ўқиш-ёзишни устоздан таълим олганлар;*
- *маълумотлари ўртача бўлган;*
- *ўқиш-ёзишни билмаганлар, яъни, уммий-саводсиз бўлганлар.*

61. Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васаллам пайғамбар бўлганларидан кейин Аллоҳ таоло у зотни вафотларигача маъсум (яъни, катта ва кичик гуноҳлардан пок) сақлаганини яхши биламиз! Аммо пайғамбар бўлишларидан олдин ҳам Аллоҳ таоло у зотни катта ва кичик гуноҳлардан пок сақлаганми?

- *ҳа;*
- *йўқ.*

62. Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васаллам пайғамбар бўлишларидан олдин: "Яқинда бизнинг китобларимизда хабари келган охир замон пайғамбари чиқади, биз унга иймон келтириб, сизларнинг устингиздан ғалаба қозонамиз", деб Ясриб (Мадина)даги араб мушрикларига, яъни, Авс ва Хазраж қабилаларига қарата кимлар дағдаға қилишарди?

- *яхудийлар;*
- *насронийлар;*
- *араб коҳинлари.*

63. Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам пайғамбар бўлишларидан олдин, Қурайш аҳли бут-санамларга ибодат қилган пайтда, ёлғиз Аллоҳга "муҳоқоба" (илоҳий қудрат ҳақида тафаккур ва тадаббур қилиш), "таханнус" (гуноҳлардан сақланиш ва бут-санамларга сиғинмаслик) ва йўловчи мискинларга таом бериш учун, уч йил давомида Ҳиро ғорига ҳар йили тўлиқ бир ой борар эдилар. Ўша қайси ой эди?

- сафар ойи;
- рабиъул аввал ойи;
- рамазон ойи.

64. Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам пайғамбар бўлишларидан олдин у кишида пайғамбарлик аломатлари яхши-рост тушлар орқали пайдо бўла бошлади. Қандай туш кўрсалар, тонг зиёси каби аниқ рўёбга чиқар эди. Мана шу туш кўришлари қанча муддат давом этган?

- олти ой;
- бир йил;
- уч йил.

65. Аллоҳ таоло Муҳаммад алайҳиссаломни Ўзи билан инсоният орасида ишончли элчи-пайғамбар қилиб сайлаганида, Пайғамбаримиз неча ёшда эдилар?

- 25 ёшда;
- 40 ёшда;
- 50 ёшда.

66. Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам "Фил воқеаси"нинг 41-йили пайғамбар бўлдилар. Бу милодий 610 йил 10 августга тўғри келади. У зот қайси қамарий ойда пайғамбар бўлганлар?

- рабиъул аввал ойида;
- рамазон ойида;
- ражаб ойида.

67. Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам, уламолар иттифоқ қилганларидек, душанба куни пайғамбар бўлганлар. Аммо ойнинг нечанчи кечасида?

- 7-кечада;
- 8-кечада;
- 17-кечада;
- 18-кечада;
- 21-кечада;
- 24-кечада;
- 26-кечада;
- 27-кечада.

68. Пайғамбаримизга илк ваҳий (илоҳий хабар) нозил бўлган Ҳиро ғори жойлашган тоғ кейинчалик нима деб ном олган?

- "Саёр" тоғи;
- "Нур" тоғи;
- "Раҳмат" тоғи.

69. Жаброил фаришта илк ваҳий билан Ҳиро ғорига келганида Пайғамбаримизга қайси суратда кўринган?

- асл фаришта суратида;
- одам суратида;
- кўринмаган.

70. Пайғамбаримиз Ҳиро ғорида илк ваҳийни қай ҳолатда қабул қилганлар?

- *уйғоқ ҳолларида;*
- *уйқуларида.*

71. Пайғамбаримизга биринчи бўлиб, қайси суранинг илк оятлари нозил бўлган?

- *Фотиҳа сурасининг;*
- *Муддассир сурасининг;*
- *Алақ сурасининг;*
- *"Бисмиллаҳир роҳманир роҳийм" калимаси.*

72. Пайғамбаримизнинг дастлабки ваҳийни қабул қилишлари қийин кечган.

Аллоҳ таоло айтади:

"Албатта, Биз сизга (эй Муҳаммад алайҳиссалом) оғир Сўзни (яъни, Қуръонни) туширажакмиз". (Муззаммил сураси, 5-оят)

Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг биринчи ваҳийни қабул қилишдаги кўрқинчларини кетказиш ва кейинги ваҳийга бўлган соғинчларини ошириш учун биринчи ваҳий билан иккинчи ваҳий орасида маълум муддат узилиш бўлади. Бунга Ислом тарихида "фатратул ваҳий" дейилади. Бу узилиш муддати ҳақида бир қанча маълумотлар мавжуд бўлиб, қайси бири ҳақиқатга яқинроқ?

- *бир неча кун;*
- *15 кун;*
- *40 кун;*
- *6 ой;*
- *2,5 йил;*
- *3 йил.*

73. Иккинчи ваҳий нозил бўлганида, Пайғамбаримиз "расул"лик мақомига чиқиб, даъватни махфий равишда бошлаганлар.

Савол: Иккинчи ваҳийда қайси суранинг илк оятлари нозил бўлади?

- *Зуҳо сурасининг;*
- *Муддассир сурасининг;*
- *Муззаммил сурасининг.*

74. Динимизнинг номи "Ислом"дир. Бу номни ким қўйган?

- *Аллоҳ субҳонаҳу ва таоло;*
- *Пайғамбаримиз алайҳиссалом;*
- *Саҳобалар розийаллоҳу анҳум.*

75. Ислом динини қабул қилганлар "мусулмонлар" дейилади. Уларни "мусулмонлар" деб ким атаган?

- *Аллоҳ субҳонаҳу ва таоло;*
- *Жаброил алайҳиссалом;*
- *саҳобалар розийаллоҳу анҳум.*

76. Саҳобалардан биринчи бўлиб ким Ислом динини қабул қилган?

- *Али розийаллоҳу анҳу;*
- *Абу Бакр розийаллоҳу анҳу;*
- *Хадича розийаллоҳу анҳо.*

75. Ёш болалардан ким биринчи мусулмон бўлган?

- *Абдуллоҳ ибн Аббос розийаллоҳу анҳумо;*

- Абдуллоҳ ибн Умар розийаллоҳу анҳумо;
- Али ибн Абу Толиб розийаллоҳу анҳу.

78. Қуллардан ким биринчи бўлиб мусулмон бўлган?

- Билол розийаллоҳу анҳу;
- Зайд ибн Ҳориса розийаллоҳу анҳу;
- Аммор ибн Ёсир розийаллоҳу анҳумо.

79. Эркак кишилардан энг биринчи Расулуллоҳ соллоллоҳу алайҳи васалламга иймон келтириб, саҳоба бўлиш шарафига эришган ким?

- Роҳиб Баҳийро;
- Варақа ибн Навфал;
- Абу Бакр Сиддиқ розийаллоҳу анҳу.

80. Гўзал хулқ эгаси Абу Бакр Сиддиқ розийаллоҳу анҳунинг даъвати билан биринчилар қаторида неча киши мусулмон бўлади?

- 5 киши;
- 6 киши;
- 8 киши.

81. Беш вақт намоз фарз қилингунига қадар ўн йилдан ортиқ вақт мобайнида мусулмонлар қандай ибодат билан машғул бўлишган?

- рўза тутишган;
- закот беришган;
- эрталаб ва кечқурун намоз ўқишган.

82. Пайғамбаримиз билан бирга энг биринчи намоз ўқиган саҳоба ким?

- Абу Бакр Сиддиқ розийаллоҳу анҳу;
- Али розийаллоҳу анҳу;
- Хадича розийаллоҳу анҳо.

83. Пайғамбаримиз Макка даврида саҳобалар билан намозни қаерга қараб ўқиганлар?

- Каъбага, яъни, Масжидул Ҳаромга юзланиб;
- Куддусга, яъни, Масжидул Ақсога юзланиб;
- Ҳуддус йўналишида Каъбага юзланиб.

84. Пайғамбаримиз ўзлари ишонган маккаликларни неча йил махфий-яширин равишда Исломига даъват қилганлар?

- 2 йил;
- 3 йил;
- 4 йил.

85. Пайғамбаримиз қайси оят нозил бўлганидан кейин ошкора даъват қилишни бошлаганлар?

— "Бас, (эй Муҳаммад алайҳиссалом), Сиз ўзингизга буюрилган ишни (яъни, Ҳақ Динга даъват қилишни) юзага чиқаринг ва мушриклардан юз ўғиринг!"; (Ҳижр сураси, 94-оят)

— "(Эй Муҳаммад алайҳиссалом), Парвардигорингизнинг Йўли (Дини)га ҳикмат (донолик) ва чиройли мавъиза (панд-насихат) билан даъват қилинг!"; (Наҳл сураси, 125-оят)

— "Ва (эй Муҳаммад алайҳиссалом), яқин қариндош-уруғларингизни (Аллоҳнинг азобидан) огоҳлантиринг!" (Шуаро сураси, 214-оят)

86. Аллоҳ таоло: **"Ва (эй Муҳаммад алайҳиссалом), яқин қариндош-уруғларингизни (Аллоҳнинг азобидан) огоҳлантиринг!"** деган оятни туширганда, Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васаллам Сафо тепалигига чиқиб, баланд овозда: **"Эй Бани Фихр! Эй Бани Адий!"** дея Қурайш ичидаги қариндош-уруғларини чақирадилар, улар тўпланишади. Ораларида Абу Лаҳаб ибн Абдулмутталиб ҳам бор эди. Пайғамбаримиз: **"Айтинглар-чи, агар мен сизларга: "Мана шу тепаликнинг орқасида душман қўшини устингизга ҳужум қилиш учун пойлаб турибди", десам, менга ишонасизларми?"** дейдилар. Улар: **"Ҳа! Ишонамиз, сенинг ёлғон гапирганингни тажрибада ҳеч кўрмаганмиз!"** дейишади.

Шунда у зот: **"Шак-шубҳасиз, мен қаттиқ азоб олдидан сизларга юборилган бир огоҳлантиргувчи пайғамбардирман!"** дейдилар. Бадбахт Абу Лаҳаб: "Ер ютсин сени! Бизни шунинг учун йиғдингми?" дейди, ҳатто Пайғамбаримизни уриш учун қўлига тош ҳам олади ва мана шу воқеадан кейин "Масад" сураси нозил бўлади ("Ар-раҳийкул махтум"). Савол: Бу воқеа нубувват (пайғамбарлик)нинг нечанчи йили содир бўлган?

- 4-йили;
- 5-йили;
- 6-йили.

87. Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васаллам даъватни давом эттириш, қолаверса, қўшниларининг азиятларидан узоқ бўлиш, Исломни янги қабул қилган мусулмонларни душманга билдирмаслик ва саҳобалар билан яширинча учрашиб туриш мақсадида қачон Арқам розийаллоҳу анҳунинг уйига кўчиб ўтганлар?

- нубувватнинг 4-йили;
- нубувватнинг 5-йили;
- нубувватнинг 6-йили.

88. Пайғамбаримизга: "Эй Муҳаммад! Биз биламиз, сен қариндош-уруғчилик қоидаларига амал қилсан, рост сўзлайсан, ёлғон гапирмайсан. Биз сени эмас, балки сен келтирган динни ёлғон деб ҳисоблаймиз", деган ким эди?

- Абу Жаҳл;
- Абу Суфён;
- Абу Лаҳаб.

89. Пайғамбаримизга кўп озор берган қўшниларидан қайси бири кейинчалик Исломни қабул қилган?

- Абу Лаҳаб;
- Ҳакам ибн Абул Ос;
- Уқба ибн Абу Муъайт;
- Адий ибн Ҳамро Сақафий;
- Ибнул Асдо Ҳазалий.

90. Бирор киши Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васалламнинг даъватларини ва Қуръон тиловатини эшитиб, Исломга мойил бўлса, бир бадбахт мушрик ўзи ёллаб олган ашулачи аёллардан бирини унинг олдига юборар эди. У аёл бориб, ҳалиги кишини меҳмон қилар ва Қуръонга нисбатан қалбида пайдо бўлган мойиллиги йўқолгунича ҳар хил қўшиқлар айтиб берар эди. Ўша ашулачи аёлларни ёллаган маккор киши ким?

- Валид ибн Муғийра;
- Назр ибн Ҳорис;
- Абу Жаҳл.

91. Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васаллам одамларни Исломга даъват этиб, уларга ўтган умматлар ҳақидаги қуръоний қиссаларни тиловат қилиб берардилар. Сўнг ўринларидан

туриб кетсалар, дарров бир мушрик келиб, ўша жойга ўтирар, одамларга Рустами дoston, Исфандиёр қиссалари ва Форс шоҳлари тарихидан гапириб берар эди. Ўша эртақчи ким?

- Назр ибн Ҳорис;
- Ахнас ибн Шурайқ;
- Убай ибн Халаф.

92. Исломгача яшаган шоирлар ҳаж мавсумларида Маккага яқин Укоз, Мажанна (ёки Мижанна) ва Зулмажоз бозорлари атрофида мушоиралар ташкил этишарди. Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васаллам ҳақ динни олиб келганларидан кейин ўша ерларга бориб: "Эй одамлар, Ла илаҳа иллalloҳ, денглар, нажот топасизлар", дея Аллоҳнинг динига даъват қилиб юрардилар. Одамлар у зот атрофларида тўпланишар эди. Ортларидан эса, кўзи ғилай, гажак сочли киши эргашиб юрар ва: "Унга қулоқ солманглар, у ота-боболарининг йўлидан воз кечган, ёлғончи", дер эди. Ўша бадбахт ким эди?

- Абу Жаҳл;
- Абу Лаҳаб;
- Ос ибн Воил.

93. Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васаллам пайғамбарликнинг тўртинчи йили бошидан ошкора даъватни бошлайдилар. Ҳаж мавсумида турли араб қабилаларининг Маккага келишини ўйлаб, қурашийлар безовта бўладилар. Сўнфа ҳажга келувчиларни Ислом даъватига қулоқ солишдан тўсиш учун "Дорун Надва" (Макка парламенти) раиси Валид ибн Муғийра бошчилигидаги маслаҳат мажлисида у зот ҳақларида бир бўҳтон сўзни тарқатишга келишиб олишади. У сўз қайси эди?

- ёлғончи;
- мажнун;
- фолбин;
- шоир;
- сеҳргар.

94. Макка даврининг тўртинчи йили ўрталари ё охирларида Қурайш мушриклари мусулмонларни таъқиб қилишни бошлашади. Зулм кун сайин, ой сайин кучайиб боради ва бешинчи йил ўрталарида хавфли тусга киради. ("Ар-раҳийқул махтум") Мусулмонлар ана шундай танг аҳволда турганларида, Макка мушриклари Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васалламни мот қиладиган савол-жавобларни билиб келиш мақсадида ўз вакилларини Ясриб (Мадина)га юборишади. Яҳудий олимлари уларга қуйидагиларни айтишади: "Сизларга учта саволни жавоби билан баён қиламиз. Бу саволларга пайғамбардан бўлак ҳеч ким тўғри жавоб қила олмайди. Агар бу саволларга тўғри жавоб қилса, ҳеч шубҳаланмангки, у асл пайғамбардир, унинг йўлига кириш ва унга итоат қилинг. Жавоб бермаса, сохта пайғамбарлиги аён бўлади. У ҳолда бунга қарши қандай иш тутиш ўзларингизга ҳавола". Улар қайтиб келиб, саволларни Пайғамбаримизга беришади. Шунда уларнинг саволларига жавоб ўлароқ бир сура нозил бўлади. Ўз ичига учта қиссани жамлаган бу сура қайси?

- Юнус сураси;
- Каҳф сураси;
- Ҳуд сураси.

95. Ислом тарихида биринчи бўлиб шаҳидлик мартабасига ким эришган?

- Зайд ибн Амр;
- Ёсир розийаллоҳу анҳу;
- Сумайя розийаллоҳу анҳо.

96. "(Эй Муҳаммад алайҳиссалом), Менинг иймон келтирган бандаларимга айтинг: "Парвардигорингиздан тақво қилинг! Бу дунёда чиройли амал қилган зотлар учун

(охиратда) чиройли (оқибат яъни, жаннат) бордир. Аллоҳнинг Ери кенгдир. Ҳеч шубҳа йўқки, сабр қилгувчиларга ажр-мукофотлари ҳисоб-китобсиз, тўлиқ қилиб берилур", ояти (Зумар сураси, 10-оят) нозил бўлгач, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам баъзи мусулмонларни иймонларини сақлаш, ибодатларини эмин-эркин бажариш, жоҳилиятдан қочиш ва Нажоший (Ҳабашистон императори)га Исломни етказиш учун ҳабаш ерига ҳижрат қилишни буюрадилар. У мамлакатнинг подшоҳи ақлли, доно ва адолатли бўлиб, унинг ҳудудида ҳеч кимга зулм қилинмас эди.

Савол: Ислом тарихидаги ушбу биринчи ҳижрат Макка даврининг нечанчи йили рўй берган?

- 5-йили;
- 6-йили;
- 7-йили.

97. Ҳабашистонга қилинган биринчи ҳижратда нечта саҳоба иштирок қилган?

- 10 та эркак ва 4 та аёл;
- 11 та эркак ва 4 та аёл;
- 12 та эркак ва 4 та аёл.

98. Бу илк ҳижратдан икки ой ўтиб, рамазон ойида Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Масжидул Ҳаромга чиқадилар. У ерда асосан Қурайшнинг катталари йиғилган эди. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам тўсатдан уларга қарата Нажм сурасини ўқийдилар. Сурани бошидан охиригача тиловат этиб, энг сўнгидаги

"Бас, сизлар (ёлғиз) Аллоҳга сажда ва ибодат қилинглар!" оятини ҳам ўқиб сажда қиладилар. Шунда Пайғамбаримиз билан бирга мусулмонлар, ҳатто мушриклар ҳам сажда қилиб юборадилар.

Савол: Мушриклар нима учун сажда қилишган эди?

- *"бут-санамларимизга сажда қиляпмиз", деган ният билан сажда қилишган;*
- *Пайғамбар алайҳиссалом мушрикларнинг бут-санамларини мақтаган эмишлар, шунинг учун;*
- *Қуръони каримнинг илоҳий лафзлари ва маъноларидан қаттиқ таъсирланганлари учун.*

99. Машҳур Ғаронийқ масаласи ҳақида ривоятларда шундай келади: Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Нажм сураси нозил бўлганида, у сурани қироат қила туриб, "Афароайтумул лота ва уззо ва манотас солисатал ухро"ни ўқиганларидан сўнг, шайтон тилларига: "Тилкал ғаронийқул ўло ва инна шафоатахунна латуртажо"ни солган эмиш. У зот буни ҳам кўшиб айтиб юборган, Қурайш мушриклари бундан шод бўлган эмиш. Чунки, юқоридаги сўзлар "Лот ва Уззони ва бошқа учинчи Манотни кўрмадингизми? Улар олий қушлардир. («Ғаронийқ»нинг луғавий маъноси «турналар».) Уларнинг шафоатидан умид қилинади", деган маънони англатади.

Савол: "Ғаронийқ" масаласи пайғамбарлар шаънига, айниқса, Пайғамбаримиз Муҳаммад алайҳиссалом шаънларига тўғри келадими?

- *ҳа;*
- *йўқ.*

100. Қурайш раҳбарлари ҳошимийлар уруғининг каттаси ва Пайғамбаримизнинг амакилари Абу Толибнинг олдида кетма-кет уч марта келиб: "Эй Абу Толиб! Ё Муҳаммаднинг фаолиятини тўхтатасан ёки уни бизга топширасан", дея таҳдид солишади. Бу воқеа Макка даврининг нечанчи йили бўлган?

- 5-йили;
- 6-йили;
- 7-йили.

101. Ҳазрати Ҳамза ва Умар розийаллоҳу анҳумолар мусулмон бўлишларидан олдин Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг олдларига бир бадбахт мушрик келиб: "Мен Қуръонингта ҳам, Жаброил фариштанга ҳам ишонмайман", деб, у зотга қўл кўтаради, кўйлақларини йиртади ва юзларига тупуради. Лекин тупук у зотнинг муборак юзларига тегмайди. Ўша пайт Пайғамбаримиз: **"Эй Аллоҳ! Унинг устига итларингдан бирини юбор"**, дея уни дуоибад қиладилар. Ўша бадбахт ким эди?

- *Абу Жаҳл;*
- *Ос ибн Воил;*
- *Утайба ибн Абу Лаҳаб.*

102. Ҳамза ва Умар розийаллоҳу анҳумолар Исломга кирмасларидан сал олдин Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Каъбанинг "Ҳижр" қисмида намоз ўқиб турганларида, бир бадбахт мушрик кийимини Пайғамбаримизнинг бўйинларига солиб, қаттиқ бўға бошлайди. Шу пайт Абу Бакр келиб қолиб, ҳалигининг елкасидан ушлаб, итариб юбордилар ва: "Менинг Раббим Аллоҳдир", дегани учун бир кишини ўлдирасизларми?!" дейдилар.

Савол: Пайғамбаримизни бўғган ўша бадбахт ким эди?

- *Уқба ибн Абу Муъайт;*
- *Асвад ибн Абдуяғус;*
- *Валид ибн Муғйра.*

103. Умар ибн Хаттоб қиличини белига боғлаб Пайғамбар алайҳиссаломни ўлдириш учун кетаётганида, йўлда ўз мусулмонлигини яшириб юрган бир киши у зотни чалғитиб юборади. Ўша инсон ким эди?

- *Нуъайм ибн Абдуллоҳ Адавий;*
- *бани зуҳралик киши;*
- *бани маҳзумлик киши;*
- *учала одам ҳам мўътабар сийрат китобларида тилга олинган.*

104. Ҳазрати Ҳамза ва Умар розийаллоҳу анҳумолар Макка даврининг олтинчи йили охири зулҳижжа ойида Ҳабашистонга қилинган икки ҳижрат орасида Исломга кирадилар.

Савол: Уларнинг Исломни қабул қилишлари орасида қанча вақт ўтган?

- *3 кун;*
- *3 ҳафта;*
- *3 ой.*

105. Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам бутун араблар ичида елкаси ерга тегмаган, тенги йўқ паҳлавон билан яккама-якка курашиб, уни кетма-кет уч бор енгадилар. Ўша паҳлавоннинг исми нима?

- *Язид ибн Рукона;*
- *Рукона ибн Язид;*
- *Рукона ибн Абду Язид.*

106. Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Масжид-ул Ҳаромда Қурайш раҳбарлари даврасидаги бир мунозара охирида уларга қарата Аллоҳтаолонинг:

"(Эй мушриклар) албатта, сизлар ва Аллоҳдан ўзга ибодат қилаётган нарсаларингиз жаҳаннам ўтинларидир..." (Анбиё сураси, 98-100-оятлар) мазмунидаги оятларни ўқиб, туриб кетадилар.

Кетларидан бир бадбахт келиб, даврага қўшилиб, Пайғамбаримизни мот қилиш мақсадида: "Муҳаммаддан сўранглар-чи, Аллоҳдан бошқа ибодат қилинадиган кимсаларнинг ҳаммаси сиғинувчилари билан бирга жаҳаннам ўтинлари бўладиларми? Ҳолбуки, биз фаришталарга сиғинамиз. Яҳудийлар Узайрга, насоролар Ийсога сиғинишади-ку (демак, Узайр, Ийсо ва фаришталар ҳам дўзахга кирар эканлар-да?), дейди".

Мазкур гап Пайғамбар алайҳиссаломга етказилганида, Аллоҳ таоло қуйидаги оятларни нозил қилади:

"Албатта, Бизнинг томонимиздан гўзал (мартаба) берилган зотлар — ана ўшалар у (жаҳаннам)дан узоқ қилингандирлар.. ," (Анбиё сураси, 101 — 102-оятлар)

Савол: Пайғамбаримизни мот қилмоқчи бўлган ўша маккор ким эди?

- *Валид ибн Муғийра;*
- *Абдуллоҳ ибн Забаърий;*
- *Назр ибн Ҳорис.*

107. Ҳазрати Ҳамза розийаллоҳу анҳу мусулмон бўлган пайтлар эди. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Каъба ёнида ўзлари ўтирганларида, Қурайш раҳбарларидан бири келиб у зотга бойлик, шон-шараф, ҳукмронлик ва турли мансабларни таклиф қилади. Шунда Пайғамбаримиз унга Фуссилат сурасининг бошидан бир қисмини ўқиб берадилар. У қурайшликларнинг олдига бориб: "Аллоҳ номи билан қасам ичиб айтаман! Мен Муҳаммаддан шундай сўзларни эшитдимки, илгари бунақасини умуман эшитмаганман. Аллоҳга қасамки, бу сўзлар шеър ҳам, сеҳр ҳам, коҳинлик-фолбинлик ҳам эмас!" дейди...

Лекин, барибир мусулмон бўлмасдан ўлиб кетади.

Савол: Бу бечора ким эди?

- *Утба ибн Рабийъа;*
- *Валид ибн Муғийра;*
- *Ос ибн Воил.*

108. Тўрт ҳафта ёки ундан камроқ муддат ичида қуйидаги тўртта ҳодиса рўй беради:

1) Ҳамза розийаллоҳу анҳу мусулмон бўладилар;

2) Умар розийаллоҳу анҳу мусулмон бўладилар;

3) Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга Қурайшнинг катталари даъватни тўхтатиш борасидаги таклиф билан чиқишади, лекин Пайғамбаримиз рози бўлмайдилар;

4) агар Қурайш мушриклари тўсатдан ёппасига Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга суиқасд уюштирадилар, Ҳамза ва Умар розийаллоҳу анҳумо каби саҳобалар ҳам ҳеч нарса қила олмасликларини сезган Абу Толиб дарров Бани Ҳошим ва Бани Мутталиб уруғларини йиғиб, жиянлари Муҳаммад алайҳиссаломни ҳимоя қилишга чақиради. Бу даъватни уларнинг ҳаммаси — мусулмони ҳам, кофири ҳам жону диллари билан қабул қилади. Фақат биттаси кўнмай, Қурайш томонга ўтиб кетади. У ким?

- *Абу Лаҳаб;*
- *Зубайр;*
- *Аббос.*

109. Ҳимоясиз мазлум баъзи мусулмонларнинг Ҳабашистонга иккинчи ҳижрати Макка даврининг нечанчи йили бўлган?

- *6-йили;*
- *7-йили;*
- *8-йили.*

110. Ҳабашистонга қилинган иккинчи ҳижратда муҳожир мусулмонларнинг сони ҳақида ҳар хил маълумотлар бор, уларнинг қайси бири тўғри?

- *77 та эркак ва 13 та аёл, жами 90 та саҳоба;*
- *82 та эркак ва 19 та аёл, жами 101 та саҳоба;*
- *83 та эркак ва 18 та аёл, жами 101 та саҳоба.*

111. Ҳабашистонга иккинчи марта ҳижрат қилган мусулмонларни орқага қайтариб олиб келиш ва бошқа мусулмонларга ибрат бўлсин деб, оғир азоблар билан қийнаш мақсадида қурашийлар қимматбаҳо совға-саломлар билан иккита уддабурон кишини Нажоший

(Ҳабашистон императори) ва давлат арбоблари ҳузурига юборишади. Ўша икки киши ким эди?

- *Амр ибн Ос билан Аммора ибн Валид;*
- *Амр ибн Ос билан Абдуллоҳ ибн Абу Рабийъа;*
- *Амр ибн Ос билан Икрима.*

112. Агар Қурайш мушриклари Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламни ўлдирсалар, Макка водийи уларнинг қони билан тўлишини англаб етадилар ва илгари ҳеч қилмаган катта бир зулмга қўл урадилар: Ҳошим ва Абдулмутталиб уруғлари то Муҳаммад алайҳиссаломни қатл қилиш учун уларга топширмагунларича, улар билан ўзаро қиз олиб-бермасликка, савдосотиқ қилмасликка, ёнма-ён ўтирмасликка, учрашмасликка, уйларига кирмасликка ва гаплашмасликка битим тузишади. Агар бу қарор кўнгилдагидек натижа берса, Ҳошим ва Абдулмутталиб уруғлари Муҳаммад алайҳиссаломдан юз ўгирадилар, яқка бўлиб қолган инсонни эса мағлуб этиш осон бўлади, деган фикрда улар ҳатто бу келишувни "Аҳднома" шаклида қоғозга ёзиб, муҳрлаб, Каъбанинг ички де-ворига осиб қўядилар. Ўша "Аҳднома"ни ким ёзган?

- *Мансур ибн Икрима;*
- *Назр ибн Ҳорис;*
- *Бағиз ибн Омир.*

113. Қурайш мушриклари Ҳошим ва Абдулмутталиб уруғларини неча йил иқтисодий ва ижтимоий қамалда ушлаб турадилар?

- *2 йил;*
- *3 йил;*
- *4 йил.*

114. Макка мушрикларининг талаби билан содир бўлган "Шаққул қамар" (Ой бўлиниши) ҳодисаси Макка даврининг нечанчи йили рўй берган?

- *8-йили;*
- *9-йили;*
- *10-йили.*

115. Ҳошим ва Абдулмутталиб уруғларига қарши уюштирилган қамални Қурайш раисларидан неча киши бузишга ҳаракат қилган?

- *3 киши (Ҳишом ибн Амр, Зуҳайр ибн Абу Умайя ва Мутъим ибн Адий);*
- *4 киши (... ва Абул Бахтарий ибн Ҳишом);*
- *5 киши (... ва Замъа ибн Асвад).*

116. Мусулмонларнинг бошларига озору азоблар ёғилиб турган бир пайтда Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг хабарларини эшитиб, Ҳабашистондан йигирматача (ё ўттиздан ортиқ ёки етмишта) насроний руҳонийлари Маккага келишади. Улар нима учун келишган эди?

- *насронийликни ёйиш учун;*
- *Испомни қабул қилиш учун;*
- *Пайғамбаримиз билан баҳслашиш учун.*

117. Пайғамбаримизнинг ҳомий амакилари, Ҳошим уруғининг бошлиғи Абу Толиб қамалдан қутулганларидан сўнг неча ой ўтиб вафот этади?

- *6 ой;*
- *8 ой;*
- *9 ой.*

118. Абу Толиб вафот этганида Пайғамбаримиз алайҳиссалом қаерда эдилар?

- *Абу Толиб ҳузурида;*
- *ўз уйларида.*

119. Хадича онамиз уч йиллик қамалдан сўнг неча ой ўтиб вафот этдилар?

- *6 ой;*
- *8 ой;*
- *9 ой.*

120. Хадича розийаллоҳу анҳонинг вафотларидан бир ой ўтиб, Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васаллам Макка даврининг ўнинчи йили шаввол ойида кимга уйланадилар?

- *Савда Замъа қизига;*
- *Оиша Абу Бакр қизига;*
- *Ҳафса Умар қизига.*

121. Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васалламнинг Маккада туришлари Абу Толиб ва Хадича розийаллоҳу анҳонинг вафотларидан сўнг янада қийинлашди. Шунда, асранди ўғиллари Зайд ибн Ҳориса билан нубувватнинг ўнинчи йили шаввол ойи (милодий 619 йил, май охири ё июннинг бошлари)да эмиқдош тоғалари қабиласи - Сақифни Исломга даъват қилиш мақсадида ва агар улар Исломни қабул этсалар, ҳимояларига кириш учун Тоифга борадилар. Тоиф Маккадан 60 мил (111 км) узоқдикда жойлашган бўлиб, боришда ҳам, келишда ҳам пиёда юришган. Тоифликлар ҳам маккаликлар каби бутпараст эдилар. Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васаллам Тоиф халқини Исломга ўн кун даъват қиладилар. Бу даъват Пайғамбаримизнинг бошларига янги қулфатларни олиб келади. Тоифдан чиқиб кетаётганларида, кўча болалари ва жоҳил қуллар икки томонга тизилиб олишиб, меҳмонларни ҳақоратлаб, мазах қилиб, тошбўрон қилиб боришади.

Савол: Мазкур тошбўрон қанча масофагача давом этади?

— *1 мил (1848 метр);* (Д. Ваҳба Зухайлий, "Ал фиқҳул исломий ва адиллатух", 1-китоб, "Ўлчов-лар жадвали"; Шайх Муҳаммад Содиқ Муҳаммад Юсуф, "Ҳадис ва Ҳаёт", 6-жуз, 280-бет.)

- *2 мил (3696 метр);*
- *3 мил (5544 метр).*

122. Тоифдан қувилиб боғ ичига яширинган Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васалламнинг олдларига узум олиб келган ва қисқа суҳбатдан сўнг мусулмон бўлган насроний қулнинг исми нима?

- *Аддос;*
- *Утба;*
- *Шайба.*

123. Макка ва Тоиф мушриклари ўзларининг тилида келган арабий Қуръонга ҳам, ўз тоифалари ва жинсларидан бўлган пайғамбар Муҳаммад алайҳиссаломга ҳам иймон келтирмай турганларида, Аллоҳ таоло Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васалламнинг олдларига бир гуруҳ жинларни Қуръон тинглаш учун юборади. Жинларнинг вакиллари келганида Пайғамбаримиз қаерда эдилар?

- *Боғ ичида;*
- *Нахла водийида;*
- *Маккада.*

124. Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васаллам Тоифдан қайтиб келиб, Ҳиро ғорида бир оз турадилар ва ҳаж мавсуми, зулҳижжа ойида Маккага келадиган турли қабилаларни яна Исломга даъват қилиш учун Маккага кирадилар.

Савол: Пайғамбаримиз Макка даврининг ўнинчи йили зулқаъда ойида қурайшлик қайси

обрўли киши ҳимоясида Маккага кирганлар, ҳатто ўз уйларига етиб олганлар?

- *Ахнас ибн Шурайк;*
- *Сухайл ибн Амр;*
- *Мутъим ибн Адий.*

125. Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васаллам Макка даврининг тўртинчи йилидан то Мадина ҳижратигача ўн йил мобайнида Маккага ҳаж мавсумларида келадиган турли араб қабилаларини Исломга даъват қиладилар. Ўша қабилалар: Бани Омир ибн Саъсаъа, Бани Мухориб ибн Хасафа, Бани Фазора, Бани Ғассон, Бани Мурра, Бани Ҳанифа, Бани Сулайм, Бани Абас (Абс), Бани Наср (Назр), Бани Бакко (Бако), Бани Кинда, Бани Калб, Бани Ҳорис ибн Каъб, Бани Узра ва Ҳазрамавтда яшовчилар.

Савол: Ўтган ўн йил вақт мобайнида мазкур қабилалардан қайси бири Исломни қабул қилган?

- *Бани Сулайм;*
- *Бани Ҳанифа;*
- *бирортаси ҳам қабул қилмаган.*

126. Мазкур қабилаларнинг қайси бири Пайғамбаримизга нисбатан кўполлик билан ёмон муносабатда бўлишган?

- *Бани Мурра;*
- *Бани Ҳанифа;*
- *Бани Омир ибн Саъсаъа.*

127. "Албатта, Биз Ўзимиз (эй Муҳаммад алайҳиссалом) сизни масхара қилувчиларга (яъни, уларни ҳалок этиш учун) кифоя қилурмиз. (Улар) Аллоҳга бошқа "илоҳ"ларни (шерик) қилурлар. Бас, яқинда (бу қилмишларининг оқибатини) билиб олурлар. Шакшубҳасиз, Биз уларнинг (сизни масхара қилиб) айтаётган сўзларидан юрагингиз сиқилаётганини билиб турибмиз..." оятлари (Ҳижр сураси, 95 - 99-оятлар.) нозил бўлганидан кейин Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васалламнинг энг ашаддий душманларидан Асвад ибн Мутталиб (Абу Замъа) Асадийнинг кўзи кўр бўлиб, Ас-вад ибн Абдуяғус Зухрийнинг қорнига сариқ сув тўпланиб, Валид ибн Муғйра Махзумийнинг билагидаги йўғон қон томирига камон тегиб кетиб, Ос ибн Воил Сахмийнинг оёғига тикон кириб ва Ҳорис ибн Талотила Ҳузобийнинг боши йиринглаб, хуллас, ҳаммаси бирин-кетин ўлиб кетишади. Уларнинг мана шундай дард топиб, ўлиб кетишларига нима сабаб бўлган?

- *тасодифан бўлган;*
- *Пайғамбаримиз уларни дуоибад қилганлар;*
- *Жаброил алайҳиссалом келиб, ҳар биттасининг мазкур аъзоларига ишора қилган.*

128. Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васаллам араб қабилаларини даъват қилганларидек, маккалик бўлмаган яқин шахсларни ҳам Исломга чақирардилар, натижада Макка даврининг 11-йили бошида яриблик Сувайд ибн Сомит, Иёс ибн Муъоз, Яриб атрофидан Жундуб Абу Зарр Ғифорий, Ямандаги Давс қабиласидан Туфайл ибн Амр ва Аздишануа қабиласидан Зимод Аздийлар Маккага келиб мусулмон бўлишади. Булардан қай бири ўз қабиласини даъват қилиб, Ҳудайбийя сулҳидан кейин 70 - 80 та исломий оила билан Мадинага, Пайғамбаримизнинг ҳузурларига келади?

- *Абу Зарр Ғифорий;*
- *Туфайл ибн Амр;*
- *Зимод Аздий.*

129. Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васаллам ваҳий асосида Макка даврининг 11-йили шаввол ойида кимга фотиҳаланадилар?

- *Оиша Абу Бакр қизи розийаллоҳу анҳумога;*

- *Ҳафса Умар қизи розийаллоҳу анҳумога;*
- *Зайнаб Хузайма қизи розийаллоҳу анҳога.*

130. Макка даврининг 11 йили охири (620 йил, июл ойи), ҳаж мавсуми кечаларининг бирида Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васаллам Маккада Минонинг шайтонга тош отиладиган "Ақаб" йўлидан ўтиб кетаётганларида, ўзаро гаплашиб ўтирган кишиларнинг овозларини эшитиб қоладилар. Борсалар, ясриб (мадина)лик йигитлар экан. Пайғамбаримиз уларга Исломнинг моҳияти ва вазифасини тушунтирадилар, Аллоҳнинг йўлига даъват қиладилар ва Қуръон тиловат қилиб берадилар. Йигитлар дарҳол: "Бу ўша пайғамбар-ку?" дея у зотга иймон келтириб, Исломни қабул қилишади. Бу бахтли йигитларнинг сони нечта эди?

- *4 та (Асъад ибн Зурора, Авф ибн Ҳорис, Рофиъ ибн Молик ва Қутба ибн Омир);*
- *5 та (...ва Уқба ибн Омир);*
- *6 та (... ва Жобир ибн Абдуллоҳ).*

131. Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васалламга илк иймон келтирган ясриблик бу йигитлар: "Бу ўша пайғамбар-ку?" дейишлари учун Пайғамбаримиз ҳақларидаги ушбу маълумотни қаердан олишган эди?

- *Тавротдан ўқиб билишган;*
- *Инжилдан ўқиб билишган;*
- *Ясриб (Мадина)даги яҳудийлардан эшитишган.*

132. Исро (Пайғамбаримизнинг Маккадаги Масжидул Ҳаромдан Фаластиндаги Масжидул Ақсога кечанинг бир қисмида Аллоҳ томонидан сайр қилдирилишлари.) ва Меърож (У зотнинг ўша кеча Масжидул Ақсодан Аллоҳ таоло ҳузурига кўтарилишлари.) ҳодисаси ҳижратдан олдин бўлиб ўтганига барча уламолар иттифоқ қилишган.

Савол: Бу машҳур воқеа Макка даврининг нечанчи йили содир бўлган?

- *1-йили;*
- *5-йили;*
- *6-йили;*
- *8-йили;*
- *10-йили;*
- *12-йили;*
- *13-йили.*

133. Исро ва Меърож воқеасининг қайси ойда бўлиб ўтгани ҳақида уламоларимизнинг бир қанча фикрлари бор. Қуйидаги фикрлар ичида қай бири машҳурроқ?

- *муҳаррам ойи (1-ой); -рабиъул аввал ойи (3-ой);*
- *рабиъул охир ойи (4-ой);*
- *ражаб ойи (7-ой);*
- *рамазон ойи (9-ой);*
- *шаввол ойи (10-ой).*

134. Пайғамбаримиз Меърожга қай ҳолатда кўтарилганлар?

- *уйқуларида, яъни, тушларида;*
- *жасадлари қолиб, фақат руҳлари;*
- *уйғоқ ҳолларида, руҳ ва жасадлари билан;*
- *Қуддусгача руҳ ва жасадлари билан уйғоқ ҳолда, Қуддусдан осмонга эса фақат руҳлари билан.*

135. Исро ва Меърож воқеаси Пайғамбаримизнинг ҳаётлари давомида неча марта содир бўлган?

- *1 марта;*

- 2 марта;
- 3 марта.

136. "Пайғамбаримиз Меърож кечаси Қуддуснинг Масжидул Ақсо яқинидаги катта харсанг тош устидан осмонга кўтарилдилар. Кўтарилаётганларида тош ҳам орқаларидан эргашиб, ҳавога кўтарилган-у, Пайғамбаримиз: "Тўхта", деганларида, тош ердан икки метр кўтарилганича қолаверган ва ҳанузгача муаллақ турибди", деган ривоят қанақа ривоят?

- *сахих*; (Ростгўй, ақл-идрокли киши бошқа бир ростгўй ва ақл-идрокли кишидан ривоят қилган, санади бошидан охиригача узилмаган, нуқсонсиз ҳадис.)
- *заиф*; (Таркибида "сахих" ва "ҳасан" ҳадисларнинг сифати бўлмаган ҳадис.)
- *маъзуъ*. (Пайғамбаримизга ёки саҳоба ва тобеъинлардан бирор кишига нисбат берилган гап бўлиб, аслида ёлғон ва уйдирмадир.)

137. Пайғамбаримиз Меърожда Аллоҳ таоло билан гаплашганмилар?

- *ҳа*;
- *йўқ*.

138. Расулulloҳсоллalloҳу алайҳи васаллам ҳаётлари давомида Аллоҳ таолонинг жамолини уйқуларида қалб кўзи билан кўрганмилар?

- *ҳа*;
- *йўқ*.

139. Пайғамбаримиз Меърожга кўтарилганларида Аллоҳ таолонинг жамолини зоҳирий кўзлари билан кўрганмилар?

- *ҳа*;
- *йўқ*.

140. Аллоҳ таоло Меърож кечаси Пайғамбаримизга Бақара сурасининг қайси оятларини ато этган?

- *"Алиф Лом Мим", 1 — 5-оятлар;*
- *"Оятул Курсий", 255-оят;*
- *"Аманар росул", 285 - 286-оятлар.*

141. Макка даврининг 12 йили зулҳижжа ойи (621 йил, июл) ҳаж мавсумида Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васаллам билан Ясриб (Мадина) мусулмонлари орасида бир шартнома тузилади. Минода бўлиб ўтган бу шартнома "Биринчи Ақаба байъати" номи билан қайд этилган. Мана шу байъатда нечта ясриблик мусулмон қатнашган?

- 11 та;
- 12 та;
- 13 та.

142. "Биринчи Ақаба байъати" ва ҳаж мавсуми тугагач, Ясрибда Ислонни ёйиш ҳамда мусулмон бўлганларга Қуръонни ва Ислон қонун-қоидаларини ўргатиш, жамоатга намозни ўқиб бериш учун Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васаллам маккалик йигитлардан кимни биринчи элчи-муаллим қилиб жўнатганлар?

- *Мусъаб ибн Умайрни;*
- *Абдуллоҳ ибн Умми Мактумни;*
- *Муъоз ибн Жабални.*

143. Макка даврининг 13 йили зулҳижжа ойи (622 йил, июн) ҳаж мавсуми иккинчи ташриқ кечаси Минода бўлиб ўтган "Иккинчи Ақаба байъати"да Пайғамбаримизга байъат (қасамёд) қилган ясриблик мусулмонларнинг сони нечтага етди?

- 70 та саҳоба (68 та эркак ва 2 та аёл);
- 72 та саҳоба (70 та эркак ва 2 та аёл);
- 75 та саҳоба (73 та эркак ва 2 та аёл).

144. "Иккинчи Ақаба байъати"да Пайғамбаримизнинг муборак қўлларини ушлаган ҳолда биринчи бўлиб байъат қилган машҳур саҳоба ким?

- Асъад ибн Зурора;
- Абул Ҳайсам ибн Таййихон;
- Баро ибн Маърур.

145. Байъат тамом бўлиши билан бандлардаги шартларнинг бажарилишига масъул қилиб, Пайғамбаримиз ясриблик мусулмонлардан нечтасини нақиб (бошлиқ, етакчи, раис) этиб тайинлайдилар?

- 3 та (Авс қабиласидан);
- 9та (Хазраж қабиласидан);
- 12 та (Авс ва Хазраж қабилаларидан).

146. "Иккинчи Ақаба байъати"дан сўнг ясриблик мусулмонлар ўз ватанларига етиб олишгач, Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васаллам маккалик мусулмонларнинг Ясрибга ҳижрат қилишларига изн берадилар. Саҳобалар бирин-кетин Ясрибга кўча бошлайди...

"Иккинчи Ақаба байъати"дан икки ой-ю бир неча кун ўтгач, Пайғамбаримизнинг ёнларида саҳобаларлан кимлар қолади?

- Абу Бакр ва Али розийаллоҳу анҳумо;
- Абу Бакр, Али ва Умар розийаллоҳу анҳум;
- Абу Бакр, Али ва Аббос розийаллоҳу анҳум.

147. Ясрибга маккалик саҳобалардан биринчи бўлиб ким ҳижрат қилган эди?

- Абу Салама ибн Абдул Асад;
- Мусъаб ибн Умайр;
- Омир ибн Рабийъа.

148. Ясрибга маккалик саҳобалардан охириги бўлиб ким ҳижрат қилади?

- Аббос ибн Абдулмутталиб розийаллоҳу анҳу;
- Умар ибн Хаттоб розийаллоҳу анҳу;
- Али ибн Абу Толиб розийаллоҳу анҳу.

149. Ҳазрати Умар Ясрибга нечта саҳоба билан бирга кириб борганлар?

- ёлғиз ўзлари;
- 2 та саҳоба билан;
- 20 та саҳоба билан.

150. Мусулмонлар оила-аъзолари, мол-мулклари билан Ясрибга бориб жойлашаётганларидан Макка мушриклари қатор сабабларга кўра қаттиқ ташвишга туша бошлайди. "Иккинчи Ақаба байъати"дан икки ярим ой кейин "Дорун Надва" (Макка парламенти) Муҳаммад алайҳиссаломни "йўқотиш" учун ўз тарихида диққатга сазовор бўлган мажлисни чақиради. Муҳокамада Абул Асвад "сургун қилишни", Абул Бахтарий: "Қўл-оёқларини кишанлаб, қамаб қўйишни" таклиф қилади. Бироқ бу таклифларнинг биронтаси уларга маъқул келмайди. Шу пайт бир киши маккорона йўлни ўргатади: "Ҳар бир қабиладан биттадан чидамли, аслзода, ҳимоячиси бор йигитни танлаб оламиз ва ҳар бирига кескир қилич берамиз. Уларнинг ҳаммаси бараварига Муҳаммадга ташланиб, бир ҳамлада уни ўлдиради. Ана, қарабсизки, ундан қутуламиз. Агар бу йигитлар шундай қилсалар, Муҳаммаднинг қони бутун қабиаларга тарқалиб кетади. Абдуманоф уруғи барча қабиаларга қарши кураша олмайди.

Оқибатда улар ноилож жон ҳақкига рози бўлишади. Майли ўлдирилган бир киши учун олинадиган ҳакни берамиз". Бу таклиф бир овоздан қабул қилинади.

Савол: Мазкур таклиф эгаси ким эди?

- *Одам суратидаги шайтон;*
- *Абу Жаҳл;*
- *Абу Лаҳаб.*

151. Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васалламни ўлдириш ҳақида тузилган режани ижро этиш учун "Дорун Надва" (Макка парламенти) Қурайш раҳбарларининг энг ашаддийларидан нечасини раис этиб танлаб олади?

- *3 кишини;*
- *5 кишини;*
- *11 кишини.*

152. "Дорун Надва" Муҳаммад алайҳиссаломни ўлдириш бўйича қарор қабул қилган куни Жаброил алайҳиссалом келиб Пайғамбаримизни бундан хабардор қилади ва Аллоҳ таоло ҳижрат қилишга буюрганини айтади. Ўша кеча (Макка даврининг 14 йили сафар ойи 27-кеча) Пайғамбаримиз уйлари атрофини ўраб олган босқинчилар орасидан Ёсин сурасининг:

"Ва биз уларнинг олдларидан ҳам тўсиқ, орқаларидан ҳам тўсиқ қилиб, кўзларига парда тортдик. Бас, улар кўрмаслар", мазмунидаги оятни ўқиган ҳолларида, мўъжизавий суратда ўтиб, Абу Бакр розийаллоҳу анҳуниқига борадилар ва икковлон қоронғу тунда ҳовлининг орқа эшигидан чиқиб, тўғри Савр тоғи тепасида-ги горга бориб яширинишади. Савол: Савр тоғи Маккаи мукарраманинг қайси тарафида жойлашган?

- *жануб (Яман) тарафида;*
- *шимол (Мадина) тарафида.*

153. Изқуварлар Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам билан Абу Бакр розийаллоҳу анҳуни қидириб, Маккани остин-устин қилиб юбордилар, ҳатто Савр тоғигача чиқиб борадилар. Бари бир уларни топа олмайдилар.

Савол: Душманлар нима учун ғор ичига қарамаганлар? Тарих китобларида қуйидаги маълумотлар ёзилган бўлиб, қайси бири ишончли ва далили кучли?

- *ғорга эътибор беришмаган;*
- *ғор оғзида ўрғимчак уясини кўришган;*
- *ғор оғзида дарахт ўсиб чиқиб, бир жуфт ёввойи каптар дарахтга уя солиб, уяларида ётганларини кўришган.*

154. Пайғамбаримиз Абу Бакр розийаллоҳу анҳу билан Савр ғорида неча кеча беркиниб ётишади?

- *2 кеча;*
- *3 кеча;*
- *4 кеча.*

155. Уларни ташқарида бўлаётган воқеалардан ким хабардор қилиб турган?

- *Абу Бакрнинг қизи Асмо;*
- *Абу Бакрнинг ўғли Абдуллоҳ;*
- *Абу Бакрнинг озод қилган қули Омир ибн Фуҳайра.*

156. Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам пайғамбар бўлганларидан то Мадинага ҳижрат қилгунларига қадар Қуръони каримнинг нечта сураси нозил бўлади?

- *86 та сура;*
- *91 та сура;*
- *93 та сура.*

157. Ҳижратнинг биринчи йили рабиъул аввал ойининг биринчи куни (милодий 622 йил, 16 сентябр) якшанбадан душанбага ўтар кечаси Маккадан Ясрибга ҳижрат қилишда Пайғамбаримиз билан Абу Бакр розийаллоҳу анҳуга йўл кўрсатиб борган тажрибали йўлбошловчи араб ким эди?

- Абдуллоҳ ибн Рабийъа;
- Абдуллоҳ ибн Урайқит;
- Саъд Аражий.

158. Ясрибга ҳижрат қилишда Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васаллам, Абу Бакр розийаллоҳу анҳу ва йўлбошловчидан бошқа яна ким бор эди?

- Саъбон;
- Омир ибн Фуҳайра;
- Хаббоб ибн Арат.

159. Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васаллам Абу Бакр розийаллоҳу анҳу билан неча кун деганда Ясрибнинг Қубо қишлоғига кириб борадилар?

- 8 кунда;
- 12 кунда;
- 13 кунда.

160. Пайғамбаримиз Қубога рабиъул аввал ойида, душанба куни куёш айна қизиган чошгоҳ пайтида ташриф буюрадилар. Бу муборак ташриф рабиъул аввал ойининг нечанчи куни бўлган?

- 8-кун;
- 9-кун;
- 12-кун;
- 15-кун

161. Пайғамбаримиз Қубода кимникида меҳмон бўлиб турадилар?

- Амр ибн Авфникида;
- Саъд ибн Хайсаманикида;
- Гулсум ибн Ҳадм (Ҳидм)никида.

162. Ислом тарихида Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васаллам бошчилигида саҳобалар томонидан биринчи бўлиб қайси масжид қурилган?

- Масжиди қиблатайн;
- Масжиди Қубо;
- Масжиди набавий.

163. Пайғамбаримиз Қубо қишлоғида неча кун турганлар?

- 3 кун;
- 4 кун;
- 10 кун;
- 12 кун;
- 14 кун;
- 24 кун.

164. Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васаллам саҳобалар билан бирга биринчи жума намозини қаерда ўқиганлар?

- Қубо масжидида;
- Қубо билан Мадина орасида;

— *Масжиди набавийда.*

165. Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васаллам саҳобалар билан бирга ҳафтанинг қайси куни Мадинаи мунавварага кириб борадилар?

- *пайшанба куни;*
- *жума куни;*
- *шанба куни.*

166. Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васаллам саҳобалари билан Мадинага рабиъул аввал ойининг нечанчи куни кириб борганлар?

- *12-куни;*
- *19-куни;*
- *26-куни;*
- *29-куни.*

167. Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васалламнинг қайси ташрифларида ансория қизчалар илк бор чилдирма чалиб, қуйидаги шеърни кўшиқ қилиб айтиб чиққанлар:

Толаъал (ёки Ашроқол) бадру ғалайнаа мин саниййаатил вадааъ, Важабаш шукру ғалайнаа, маа даъаа лиллааҳи дааъ, Айюҳал мабъуусу фийнаа, жиъта бил амрил муттооъ.

- *Қубога кирганларида;*
- *Мадинага кирганларида;*
- *Табук ғазотидан қайтиб келганларида.*

168. Ясриб шаҳри қачондан бошлаб, Мадина деб номланган?

- *Пайғамбаримиз Қубога ташриф буюрган кундан;*
- *Пайғамбаримиз Ясрибга кириб келган кундан;*
- *кейинчалик тарих давомида.*

169. Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васаллам неча ёшларида Мадинаи мунавварага қадам қўйганлар?

- *52 ёшларида;*
- *53 ёшларида;*
- *54 ёшларида.*

170. Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васаллам Мадинага борганларида кимнинг уйига жойлашганлар?

- *Асъад ибн Зуроранинг;*
- *Усайд ибн Ҳузайрининг;*
- *Абу Айюбнинг.*

171. Қайси саҳоба Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васалламнинг туяларини ўз уйига олиб киради?

- *Асъад ибн Зурора;*
- *Усайд ибн Ҳузайр;*
- *Абу Айюб Ансорий.*

172. Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васалламнинг "Қасво" номли туялари чўккан жойга қайси масжид қурилади?

- *Масжиди Қубо;*
- *Масжиди набавий;*
- *Масжиди қиблатайн.*

ЖАВОБЛАР

1. Тўхтовсиз мақталадиган.

Араб тилида феъл (тафъийл) бобида келганда кўпинча бир ишнинг қайта-қайта, кўп марта қилинганини ифодалайди. Масалан: (қатаъа) - кесди, (қаттаъа) — қиймалади, ёки - (ҳамида) - мақтади, (ҳаммада) - тўхтовсиз мақтади. (Қаранг: "Жаноҳут толиб" китоби, 7-дарс, "тафъийл" боби, 2-банд, Тошкент, 2004.) Шунда (ҳаммада) феълдан ясалган - (Муҳаммад) исми тўхтовсиз мақталадиган, деган маънони англатади.

Дарҳақиқат, Расулulloҳсоллalloҳу алайҳи васалламнинг шаънларига мақтов ўша замонлардан бери тинмай ёғилиб турибди - исмлари қиёматгача азону иқоматларда эълон қилинади, азондан кейин, намозлар ичида, суҳбат-маърузаларда, дуоларда ҳақларига салавотлар айтилади.

"Муҳаммад" исми мақтов, мадҳ ва шараф маъноларини англатувчи "ҳамд" сўзидан олинган. Агар бир кишининг мақташга лойиқ фазилати бўлса, унга "Маҳмуд" сўзи ишлатилади. Агар у киши мақтовга муносиб барча яхши сифатларга, гўзал хулқ-одобларга ва бутун инсоний фазилатларга эга бўлса, бундай инсон "Муҳаммад"дир.

Мақтов Пайғамбаримизни ҳар томондан чулғаган: исмлари - Муҳаммад ва Аҳмад, шафоат қиладиган мақомларининг номи - "Маҳмуд" (мақтовли), Қиёмат ку-нидаги байроқларининг номи - "Ливоул ҳамд" (мақтов байроғи), умматлари - "ҳаммодуун" (ҳамду санони кўп айтувчилар)дир. (Аллома Муҳаммад Сулаймон Мансурфурий, "Раҳматун лил олабийн", 1-китоб.)

Дунёда энг кўп тарқалган исм Муҳаммаддир ("Мусулмонлар тақвим китоби", 2005 йил, 1-чорак.)

Аллоҳга чексиз ҳамду санолар ва тўхтовсиз мақталадиган Пайғамбаримизга салавоту саломлар бўлсин. Омийн!

2. Аллоҳ Ўз Пайғамбарини фаришталари ҳузурда мақтасин.

Аллоҳ таоло Пайғамбаримизга айтадиган салавотга уламоларимиз томонидан бир қанча таърифлар берилган. Уларнинг энг яхшиси ва қамровлиси улуғ тобеъин Абул Олия айтган мазкур таърифдир. "Соллalloҳу алайҳи васаллам" дегани "Аллоҳ Ўз Пайғамбарини фаришталари ҳузурда мақтасин ва салом юборсин", деганидир (Имом Бухорий ривояти, "Ал жомеъус саҳиҳ", "Қуръон тафсири" китоби, Аҳзоб сураси, 10-боб таълиқи, исноди "ҳасан".) Аллоҳ таолонинг Пайғамбаримизга айтадиган салавотини "Унинг раҳматидир" деб, тафсир қилиш заифдир. Зеро, Аллоҳнинг раҳмати ҳар бир мўминга бўлиши мумкин. Шунинг учун ҳам уламоларимиз: "Фалончига Аллоҳнинг раҳмати бўлсин", дейишнинг жоиз эканига иттифоқ қилишган. Аммо "фалончига Аллоҳнинг салавоти бўлсин", дейиш ҳақида ихтилоф қилишган. Бу эса салавот бошқа, раҳмат бошқа нарса эканини билдиради. Масалан: Аллоҳ таоло Қуръони каримнинг Бақара сураси, 157-оятда:

"Ана ўша (сабрли киши)ларга Парвардигорлари томонидан салавот ва раҳмат бордир", дея салавот билан раҳмат орасини "ҳарфи атф" - боғловчи ила ажратган. Маълумки, "ҳарфи атф" "муғоярат"ни, яъни, ажратиб турувчи белгини тақозо қилади. Демак, Аллоҳнинг салавоти раҳматидан кўра хосроқдир. Бас, Аллоҳ таолонинг Пайғамбарига нисбатан салавоти Пайғамбарини фаришталари ҳузурда мақташидир!

Ибн Қаййим Жавзийя Пайғамбаримизга салавот айтишнинг ўттиз тўққизта фойдасини санаб ўтган ("Жала-ул афҳам фий фазлиссолати вассатам ъала Муҳаммадин хойрил анам" китоби).

3. Беш марта (тўрт марта "Муҳаммад" ва бир марта "Аҳмад" шаклида).

Аллоҳ таоло айтади:

"Муҳаммад фақат бир Пайғамбардир. Ундан илгари ҳам Пайғамбарлар ўтган". (Оли Имрон сураси, 144-оятдан.)

"(Эй мўминлар), Муҳаммад сизлардан бирон кишининг отаси эмас, балки у Аллоҳнинг элчиси ва Пайғамбарларнинг сўнггисидир". (Аҳзоб сураси, 40-оятдан.)

"(Аллоҳ) иймон келтирган ва яхши амаллар қилган ҳамда Муҳаммад (алайҳиссалом)га нозил қилинган Нарсага (яъни, Қуръонга) иймон келтирган зотларнинг ёмонлик-гуноҳларини ўчирур ва ишларини ўнглаб-ҳолбуки, у Парвардигорлари томонидан келган Ҳақиқатдир". (Муҳаммад сураси, 2-оят)

"Муҳаммад Аллоҳнинг элчисидир". (Фатҳ сураси, 29-оятидан.)

"(Эй Муҳаммад алайҳиссалом) эсланг! Ийсо ибн Марям (шундай) деган эди: "Эй Бани Исроил, албатта, мен Аллоҳнинг сизларга (юборган) Элчисидирман. (Мен) ўзимдан олдинги Тавротни тасдиқлагувчи ва ўзимдан кейин келадиган Аҳмад исмли бир Пайғамбар ҳақида хушхабар бергувчи бўлган ҳолда (юборилдим)". (Саф сураси, 6-оятидан)

Машҳур даъватчи олим Аҳмад Дийдот айтади: "Қуръони каримда Ийсо алайҳиссаломнинг исми 25 марта, Мусо алайҳиссаломнинг исми эса 136 марта зикр қилинган. Ийсо алайҳиссалом Қуръонда Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васалламга қараганда беш марта кўпроқ тилга олинади. Сиз тасаввур қила оласизми, бирор китобни ўйлаб топган киши унда ўзи ҳақида ҳикоя қилмаса? У ўзидан кўра Ийсо алайҳиссаломни беш марта кўпроқ тилга олган. Бу мумкин эмас. Қайси ёзувчи ёки биограф шундай йўл тутди? Ўзини ҳурмат қилган ёзувчи бундай қилмасди! Бу (Қуръон) Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васалламнинг асари эмас! Агар бу Китоб унинг асари бўлганида эди, аниқки, у ўзини кўкларга кўтарган бўларди". (Аҳмад Дийдот, "Христос в Исламе" маърузасидан)

4. Маданий сураларда (Оли Имрон, Аҳзоб, Муҳаммад, Фатҳ ва Саф сураларида).

Пайғамбаримизнинг исмлари маккий сураларда зикр қилинмагани ҳам Қуръони каримнинг илоҳий китоб экани, Муҳаммад алайҳиссаломнинг ижоди эмаслигига далолат қилади. Фаразан, Қуръони карим Муҳаммад алайҳиссаломнинг ижоди бўлса ва у киши Маккада оғир шароитда турганларида, Макка мушриклари у кишининг пайғамбарликларини тан олмай, ёлғончига чиқариб турганларида, у зот ўз исмларини Қуръонга киритиб: "Мана, Худо менинг исмимни илоҳий китобига киритди. Сизлар эса, мени тан олмаяпсизлар", деган бўлмасмидилар?

У зот Макка мушрикларининг зулмидан мўъжизавий суратда қутилиб, Ясрибга (Мадинанинг эски номи) ҳижрат қилиб, у ерда ўрнашганларидан кейин, мантиқан ҳам бу ишни қилишга эҳтиёжлари қолмаганди. Мадина ҳижратидан сўнг Аллоҳ таоло Пайғамбаримизнинг муборак исмларини Қуръонида зикр қилди. Шак-шубҳасиз, Қуръони карим Аллоҳ таолонинг каломидир!

5. Йигирма битта.

1) Абдуллоҳ (лақаби Забиҳуллоҳ. 25 ёшида вафот этган).

Абдулмутталибнинг тушида бир неча аср илгари журҳумийлар томонидан кўмиб юборилган Замзам булоғини кавлаш буюрилиб, ўрни ҳам кўрсатилади. Замзамни кавлаб чиқариб, ҳожиларни Замзам билан суғоришни бошлаганида, қурайшликлар: "Бизни ҳам шерик қиласан", деб, Абдулмутталиб билан узоқ муддат жанжаллашадилар. Оқибатида бир воқеа юз бериб, Замзамга Абдулмутталиб ҳақли эканига қурайшликлар гувоҳ бўлишади. Ана шунда Абдулмутталиб: "Агар Аллоҳ менга ўнта ўғил бериб, улар мени ҳимоя қила оладиган даражага етсалар, биттасини Каъбанинг олдида қурбонлик қиламан", дея назр қилади... (Тўлиқ маълумот учун қаранг: "Ҳадис ва Ҳаёт", 19-жуз, 55 - 59-бетлар; "Саодатасри қиссалари", 1-китоб, 77 - 82-бетлар.)

2) Абдулмутталиб (исми Шайба, кунyasi Абул Ҳорис). Бошида оқ сочи бўлгани учун онаси унга Шайба (Оқсоч) номини берган. "Рифода" (ҳожиларга таом бериш) ва "сиқоя" (ҳожиларга сув тарқатиш) отаси Ҳошимнинг вазифаси эди. Ундан кейин бу ишни Ҳошимнинг акаси Мутталиб олган. Абдулмутталиб эса амакиси Мутталибнинг ўлимидан сўнг "рифода" ва "сиқоя"ларни бошқаради. Милодий 497 йил туғилган. Вафоти 579 йил;

3) Ҳошим (исми Амр).

Қаҳатчилик йилларида Шом (ҳозирда Сурия, Иордания, Ливан ва Фаластин давлатлари жойлашган ерлар)дан карвон билан нон олиб келтириб, халққа кўп бор "Сарид" (нонли таом) қилиб тарқатгани учун унга "Ҳошим" (нонли таом тарқатувчи) лақаби берилган. Ҳожиларга таом

ва сув тарқатган. Фаластиннинг Ғазза шаҳрида вафот этган. Пайғамбаримизнинг хошимийлар сулоласидан дейилишининг сабаби мана шу боболарига нисбатандир;

4) Абдуманоф (исми Муғйра).

Туғилганида биринчи бўлиб Маноф исмли бутнинг олдига олиб боришгани учун Абдуманоф, яъни, манонинг қули лақаби берилган. Яна чиройли, гўзал юзли бўлгани учун "қамарул батҳо" (чўлдаги ой) лақабини ҳам олган;

5) Қусай (исми Зайд).

У милодий 440 йили Маккада жумҳурий давлат (таъбир жоиз бўлса, демократик кичик давлат)га асос солган ҳамда "Рифода", "Сиқоя" ва "Дорун Надва" (маслаҳат кенгаши, ўша вақтдаги Макка парламенти)ни ташкил этган. Уруш байроғи ҳам фақат унинг қўли билан ўрнатилар эди;

6) Килоб (исми Ҳаким, куняси Абу Зухра).

Ов итларини кўпайтиргани учун Килоб лақабини олган. У икки ўғил - Зухра ва Қусайнинг отасидир. Буларнинг иккиси ҳам Пайғамбаримизга бобо бўладилар. Зухра она тарафдан бобо бўлгани боис, Пайғамбаримизнинг оналари Оминаи Зухрийя деб номланадилар;

7) Мурра;

8) Каъб.

Каъбнинг маъноси — шаъни улуғ, қадрли баланд, машҳур. У исмига мос бўлган;

9) Луай;

10) Ғолиб;

11) Фихр.

У Қурайш қабиласининг асосчиси ҳисобланади. Унинг лақаби Қурайш эди. "Қурайш"нинг маъноси "акула"дир. У олий ахлоқли, ҳикматли киши бўлган. Яман ҳукмдори Ҳассон Каъбани бузиб, тошларини Яманга олиб бориб, Каъбани ўша ерда қуриш нияти билан Маккага ҳужум қилганида, Фихр ака-укалари билан босқинчиларга қарши курашади ва Ҳассонни асир олиб ғолиб бўлади. Қолаверса, Фихр ва унинг авлоди араб қабилалари ичида кучли, жасоратли ва қудратли бўлганлари учун ҳам араблар унга Қурайш (акула) лақабини беришган;

12) Молик;

13) Назр (исми Қайс);

14) Кинона;

15) Хузайма;

16) Мудрика (исми Омир).

Омирнинг отаси Илёснинг учта ўғли бўлган. Бир куни Илёснинг туялари қочиб кетади. Уларни топа олмай жуда қийналади. Охири ўғилларини туяларни топиб келишга юборади. Икки ўғил ҳеч нарса топа олмай қайтиб келадилар. Омир эса ҳамма туяларни топиб, отасининг олдига ҳайдаб келади. Шунда Омирга "Мудрика" (топқир) деган лақаб беришади. Кейинчалик одамлар уни исми билан эмас, лақаби билан чақирадиган бўлиб кетишган;

17) Илёс;

18) Музар;

19) Низор;

20) Маъадд;

21) Аднон.

У - Ҳижоз, Нажд ва Тихома аҳолиси бўлмиш шимолий араб уруғларининг катта бобоси. ("Ал-мушкид фил аълум".)

Пайғамбаримиз билан боболари Аднон орасида 1158 йил ўтгани тарихдан маълум. ("Раҳматун лил оламийн", 2-китоб.)

6. Ўттиз тўққизта.

Аллома Муҳаммад Сулаймон Мансурфурий бу масалани чуқур ва мукаммал ўрганганидан кейин, Табарий билан Ибн Саъднинг ривоятларини жамлаб, Аднон билан Исмоил алайҳиссалом ўртасида 39 та авлод ўтганини таҳқиқ қилиб, уларнинг исmlарини "Раҳматун лил оламийн" китобида келтирган. ("Ар-раҳиқул махтум".)

Пайғамбаримиз айтадилар: "Албатта, Аллоҳ Кинона (қабиласи)ни Исмоил алайҳиссалом авлодидан танлаб олди. Қурайшни Кинонадан танлаб олди. Қурайш (қабиласи)дан Бани Ҳошимни танлаб олди. Мени Бани Ҳошимдан танлаб олди". (Муслим, Аҳмад, Абу Яъло, Хатиб ва Ибн Асокирлар ривояти.)

Умуман олганда, Пайғамбаримизнинг насаблари шажараи тоййиба каби покиза насаб эканини ўша вақтдаги Қурайш қабилалари - мусулмону кофири яхши би-лишган. Шунинг учун ҳам душманларининг бирортаси Пайғамбаримизнинг насабларига тил теккиза олмаган.

7. Абдуллоҳ; Абдулмутталиб; Ҳошим; Абдуманоф; Қусай.

Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васалламнинг насаблари аниқ ва пок бўлганига қарамасдан, баъзи ғарблик шарқшунослар: "Абдулмутталибнинг маъноси "Мутталибнинг қули" деганидир. Демак, Муҳаммаднинг бобоси қул бўлган, ҳур-озод бўлмаган", деган даъвони қилишади. Аслини олганда ундоқ эмас! Абдулмутталибнинг отаси Ҳошим Ясриб (Мадина)нинг Хазраж қабиласидан бўлган Салмо Амр қизига уйланган бўлиб, ундан бир ўғил кўради. Бошида оқ сочлари бўлгани учун, онаси унга Шайба - Оқсоч деб исм кўяди ва у Ясрибда онасининг кўлида катта бўлади. Отаси вафот этгач, Мутталиб исмли амакиси уни Ясрибдан Маккага олиб келади. Йўлда одамлар: "Бу Мутталибнинг қули" дейишганида, Мутталиб: "Ҳолингизга вой бўлсин! У чиндан ҳам укам Ҳошимнинг ўғли", дейди ва уни тарбиясига олиб, кўп марҳаматлар кўрсатади.

(Шу ўринда эслатиб ўтмоқ керакки, Имом Шофеъийнинг насаби мана шу Мутталибга бориб тақалади).

У доимо тарбиячи амакиси Мутталиб билан бирга юргани учун қолаверса, амакиси берган тарбиясини тақдирлаш маъносидан ва қилган яхшиликларини унутмаслик мақсадида ҳам Шайба ўзига "Абдулмутталиб" (Мутталибнинг ғуломи-хизмаркори) лақабини олади. Бу ҳақиқатни барча араблар яхши билганлар. Абдулмутталибнинг ҳур-озод инсон экани ҳамда, Қусайдек Қурайш раҳбарининг эвараси бўлгани учун ҳам араблар Абдулмутталибни Қурайш раҳбари этиб тайинлаганлар! Бундан ташқари бутун араблар уни "Қурайш саййиди", "Қурайш улуғи" ва "Осмондаги қушларни овқатлантирувчи" деб ҳам аташар эди. ("Ар-раҳиқул махтум"; "Раҳматун лил оламийн", 1-китоб. "Ар-раҳиқул махтум".)

8. Пайғамбаримиз туғилишларидан 50 — 55 кун олдин (Муҳаррам ойида. Бу воқеа милодий 571 йил, феврал ойининг охирига ёки мартнинг бошига тўғри келади)

Насронийлик Рим империясида расмий дин сифатида қабул қилинганидан кейин бу дин Ҳабашистон (ҳозирги Эфиопия)гача ёйилади. Яҳудийлик эса Яманга химярийлар даврида кирган эди. Химярий давлати йиқилганидан сўнг Яман мамлакати ҳабаш истилосига мубтало бўлади.

Шунда Ҳабашистон подшоси Яманга Абраҳа номли шахсни ҳоким этиб тайинлайди. Абраҳа (ҳабашча Иброҳим, исми Саббоҳ Ҳабаший; бурни мажақлангани ва лаблари тиртиқ бўлгани учун унга Ашрам лақаби ҳам берилган) ўта мутаассиб, ашаддий бир насроний бўлиб, Яманда ҳукмронлик қилиб турган вақтида Санъо шаҳрида мисли қўрилмаган ҳашаматли каниса (черков) қурдиради ва Арабистон ярим оролига насронийликни ёйиш мақсадида Каъба зиёратига бораётган арабларни Санъога буришга ҳаракат қилади. Аммо одамлар барибир Маккага қараб кетавергач, Каъбани бузишга қарор қилади.

Бу вақтда Омина Пайғамбаримизга ҳомилдор эди. Оминанинг ҳомиласи оддий ҳомила эмасди. Бу хайр-барака ҳомиласи эди. Аллоҳ таоло ўша ҳомиланинг баракасидан ҳам Каъбани бузиб ташлаш ниятида Маккага бостириб келган Абраҳа бошлиқ фил эгаларини ҳалок этади. Бу «воқеага жуда кўп киши гувоҳ бўлган.

Абраҳа пухта режа асосида ўзидан олдингилар қилолмаган ишга қўл урган эди. Унинг асосий мақсади урушиш эмас, балки Маккани босиб олиб, Яман билан Шом ўртасини боғлаб, насроний оламини кенгайтириш эди! Ўша вақтда Макка ҳокими бўлиб турган Абдулмутталибга жўнатган элчиси орқали: "Мен сизлар билан урушишга эмас, балки Каъбани йиқитишга келдим", дея асл мақсадини билдирган. ("Ҳидоят", 2005 йил, 11-сон, 6 - 7-бетлар.)

9. Тўққизта.

Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васалламнинг боболари Абдулмутталибнинг 10 та ўғли бўлган:

- 1) Ҳорис (Абдулмутталибнинг Сафийя исмли хотинидан);
- 2) Зубайр (Абдулмутталибнинг Фотима исмли хотинидан);
- 3) Абу Толиб (исми Абдуманоф бўлиб, Бани Ҳошим шайхидир. Абдулмутталибнинг Фотима исмли хотинидан);
- 4) Абдуллоҳ (Абдулмутталибнинг Фотима исмли хотинидан);
- 5) Ҳамза (Абдулмутталибнинг Ҳола исмли хотинидан);
- 6) Абу Лаҳаб (исми Абдул Уззо. Абдулмутталибнинг Лубно исмли хотинидан);
- 7) Ғайдоқ (Абдулмутталибнинг Мунаъ ъама исмли хотинидан);
- 8) Миқвам ёки Муқаввим (Абдулмутталибнинг Ҳола исмли хотинидан);
- 9) Сафор (Абдулмутталибнинг Танийла ёки Натийла исмли хотинидан);
- 10) Аббос (Абдулмутталибнинг Танийла ёки Натийла исмли хотинидан).

Баъзилар: "Абдулмутталибнинг 11 та ўғли бўлган", деб, Қусам исмли ўғилни ҳам қўшадилар. Баъзилар: "13 та ўғил бўлган", деб, Абдулкаъба билан Ҳажални қўшадилар. Муҳаққиқуламолар эса: "Абдулмутталибнинг 10 та ўғли бўлган. Абдулкаъба Миқвамдир, Ҳажал Ғайдоқдир ва фарзандлари орасида Қусам исмли бола бўлмаган", дейишади.

Пайғамбаримизнинг баъзи амакиларининг исмларида ҳар ҳиллик бор экан. Шукинг учун ҳам биз уларнинг исмларини "Ар-раҳийкул махтум" китобидан олиб ёздик ва ундаги маълумотлар билан қаноатландик.

10. Олтита.

- 1) Умму Ҳаким Байзо (Абдулмутталибнинг Фотима исмли хотинидан);
- 2) Барра (Абдулмутталибнинг Фотима исмли хотинидан);
- 3) Отика (маъкоси - Тоҳира. Абдулмутталибнинг Фотима исмли хотинидан);
- 4) Сафийя (Абдулмутталибнинг Ҳола исмли хотинидан);
- 5) Арво (Абдулмутталибнинг Фотима исмли хотинидан);
- 6) Умайма (Абдулмутталибнинг Фотима исмли хотинидан).

Пайғамбаримиз аммаларининг олтита бўлганига уламолар иттифоқ қилишган.

11. Тўртинчиси.

Маълумки, Зубайр, Абу Толиб ва Абдуллоҳ бигта (Фотима) онадан туғилишган. Пайғамбаримизнинг оталари Абдуллоҳ буларнинг ичида кичиги эди.

Абдуллоҳ ўнта ўғил ичида энг кенжаси эмаслигига бир мисол: Ҳамза билан Аббос розийаллоҳу анҳумолар Пайғамбаримиздан салгина катта бўлганлар ва Ҳамза розийаллоҳу анҳу Пайғамбаримиз билан эмиқдош эканликлари маълум ва машҳурдир! ("Ар-раҳийкул махтум".)

12. Маккалик.

Макка Саудия Арабистонининг ғарбида, Қизил денгиз соҳилидан 80 км узоқликда жойлашган шаҳардир. Пайғамбаримизнинг оталари Абдуллоҳ Қурайш қабиласининг ҳошимий уруғидан, оналари Омина эса, Қурайш қабиласининг Бани Зухра уруғидан бўлиб, қабила бошлиғи Ваҳбнинг қизидир. Ҳар иккилари ҳам мак-калик, ҳар иккилари ҳам Макканинг ҳокими ва Каъбанинг ҳимоячиси бўлган Қурайш қабиласидан эди.

Омина одобли, сабрли ва гўзал бир қиз эди. Унинг ҳақидаги хабарларга қараганда Омина худди Биби Марямнинг сифатларига эга бўлган.

"Замонамиз тарихчилари орасида Пайғамбаримизнинг оналари Оминани мадиналик деб, унинг кейин Маккага келин бўлиб тушганини ёзганлар ҳам бор. Ҳатто бир пайтлар тантанали "келин келтириш" ҳикояси тўқиб чиқарилган эди". (Закои Кўнрапа, "Пайғамбаримиз ва ашараи мубашшара", 1-китоб, 58-бет.)

13. Туғилмасларидан олдин, она қорнида ҳомила эканликларида. ("Ар-раҳийқул махтум".)

14. Фил йилида.

Пайғамбаримизнинг Фил йилида туғилганларига уламолар иттифоқ қилишган. (Ибни Касийр, "Ас-сийратун набавийя".)

15. 571-йили. ("Ар-раҳийқул махтум"; "Нурул яқийн"; Саййид Маҳмуд Тарозий, "Нурул басар"; Собит ҳожи домла Абдул Боқий ўғли, "Сийрату хотамин набиййин".)

16. Душанба куни.

Пайғамбаримиздан душанба куни рўза тутишларининг сабабини сўрашганда, у зот: "Ўша кунда туғилдим ва ўша кунда менга Қуръон нозил қилинди", деганлар. (Муслим ва Абу Довуд ривоятлари.)

17. Рабиъул аввал ойида.

Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васалламнинг рабиъул аввал ойи, душанба куни, эрталаб куюш чиқишидан олдин туғилганларига иттифоқ қилинган.

18. Баҳорда (20 ёки 22 апрел). ("Ар-раҳийқул махтум"; "Нурул яқийн"; "Нурул басар"; "Раҳматун лил оламийн", 1-китоб; Собит ҳожи домла Абдул Боқий ўғли, "Сийрату хотамин набиййин".)("Нурул яқийн"; "Нурул басар".)

19. Рабиъул аввал ойининг саккизинчи, тўққизинчи ёки ўн иккинчи куни.

Имом Молик улуғ тобеъин Муҳаммад ибн Жубайрдан саҳиҳ иснод билан қилган ривоятда: "Рабиъул аввал ойининг саккизинчи куни" дейилган. Ҳофиз Муҳаммад ибн Мусо ал-Хоразмий мана шу ривоятни қаттиқ ушлаган. Ҳофиз Абул Хаттоб Умар ибн Диҳя ушбу маълумотни "аржаҳ" (энг кучли) деб санаган.

Шайх Муҳаммад Хузарий "Нурул яқийн" китобида, Шайх Сафийюр Раҳмон Муборақфурий "Ар-раҳийқул-махтум" китобида, Аллома Муҳаммад Сулаймон Мансурфурий "Раҳматун лил оламийн" китобида, Саййид Маҳмуд Тарозий (Олтинхонтўра) "Нурул басар" китобида, Собит ҳожи домла Абдул Боқий ўғли "Сийрату хотамин набиййин" китобида ва мисрлик машҳур генерал ва тарихчи Муҳаммад Талъатбек Ҳарб "Тариху дувалил араби вал Ислом" китобида: "Рабиъул аввал ойининг тўққизинчи куни" дейишган. Миср расадхонасининг собиқ мудир, фалакиётшунос олим, геометрия фанлари мутахассиси Маҳмуд Пошо мана шу кун милодий 571 йил, рабиъул аввал ойининг душанбасига тўғри келишини илмий асослаб берган.

Кўпчилик уламолар: "Рабиъул аввал ойининг ўн иккинчи куни", дейишган. Усмонли турк давлати томонидан бу кунни "мавлуди набий" куни сифатида қутланиши буюрилган. Аммо рабиъул аввал ойининг 12-куни (571 йил, рабиъул аввал ойининг) душанбасига тўғри келмаслигини унутмаслик керак! (Закои Кўнрапа, "Пайғамбаримиз ва ашараи мубашшара", 1-китоб, 45-бет.)

Бу ихтилофда катта ҳикмат бор, албатта. Валлоҳу аълам!

20. Абу Толибнинг уйида. ("Нурул яқийн"; "Нурул басар")

21. Абдураҳмон ибн Авфнинг онаси Шифо. ("Нурул яқийн".)

22. Ёлғиз фарзанд бўлганлар. Пайғамбаримизнинг ака-ука, опа-сингиллари бўлмаган.

23. Боболари Абдулмутталиб (Аллоҳнинг илҳоми билан).

Абдулмутталибдан: "Неваранга қандай исм қўйдинг?" деб сўраганларида, у: "Муҳаммад

деб исм қўйдим", дейди. Улар: "Ота-боболарингда бунақа исм йўқ-ку?" дейишганида, у: "Мен бу неварамнинг осмонлар-у, ерда доимо мақталишини хоҳладим", деган. ("Ар-раҳийқул махтум"; "Нурул яқийн"; "Нурул басар".)

24. Оналари Омина (3-7 кунча).

Оналарининг сути етмагач, бир неча кун амакилари Абу Лаҳабнинг озод қилган чўриси Сувайба эмизган. Сўнг Бани саъдлик Ҳалима Абу Зуайб қизи энг кўп эмизган. ("Ар-раҳийқул махтум"; "Нурул басар")

25. Умму Айман.

Умму Айман (Барака Саълаба қизи) Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг оталари Абдуллоҳнинг жорияси бўлиб, Абдуллоҳнинг вафотидан сўнг Пайғамбаримизнинг хонадонида қолган. Абдуллоҳдан бу жориядан ташқари, яна бешта туя ва бир сурув қўй ҳам қолган. ("Ар-раҳийқул махтум".)

26. Икки йил. (Ибн Исҳоқ ривояти; "Ар-раҳийқул махтум"; Ибн Ҳишом, "Ас-сийратун набавийя".)

27. Боболари Абдулмутталиб хатна қилган (*араблар одатиға кўра, етти кунлигида*). ("Ар-раҳийқул махтум"; Шайх Муҳаммад Шаъровий, "Ас-сийратун набавийя", 24-бет.)

Абдулмутталиб ўғли Абдуллоҳдан хотира-эсдалик бўлиб туғилган набирасини Каъбага олиб бориб, дуо қилиб қайтади ва Аллоҳнинг илҳоми ила унга Муҳаммад деб исм қўяди ҳамда еттинчи куни чақалоқ номидан қурбонлик сўйиб, хатна қилиб, катта зиёфат беради. (Ибну Абдил Барр, "Ат-истийъоб би хошиятил исоба", 1-китоб; Шомий, "Субуллул худа вар-рашод", 1-китоб.)

Баъзилар Пайғамбаримизни хатна қилинган ҳолда туғилганлар, деб айтишган. Аммо имом Заҳабий: "Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам етти кунлик бўлганларида боболари Абдулмутталиб хатна қилган, Муҳаммад деб исм қўйган ва қурбонлик сўйиб зиёфат берган", деган ривоят "Хатна қилинган ҳолда туғилган", деган ривоятдан кучлироқ", деган. (Шайх Муҳаммад Шаъровий, "Ас-сийратун набавийя", 24-бет; Ибн Қаййим Жавзийя, "Зодул маъод", 1-китоб.)

Умуман олганда, бу баҳс этадиган мавзу эмас. Қолаверса, кўплар ўйлаганидек, хатна қилинган ҳолда туғилиш фазилатмас.

28. Тўрт — беш ёшлар орасида.

Ҳалимаи Саъдийя (эри Ҳорис ибн Абдул Уззо, лақаби Абу Кабша) Муҳаммад алайҳиссаломни ҳар олти ойда Маккага муштипар оналари Омина ва қариндош-уруғларининг олдларига олиб келиб турар эди. Пайғамбаримиз икки ёшга тўлганларида Ҳалимаи Саъдийя у зотни сутдан чиқариб, туққан оналари Оминанинг олдига олиб боради ва бу баракали боладан ажралмаслик учун ялиниб-ёлвориб, яна Саъд қабиласига олиб кетади. Омина ҳам Макка ҳавосининг ўша вақтда яхши эмаслиги, яъни, шаҳарда вабо тарқалгани учун рози бўлишдан бошқа чораси қолмайди. (Ибн Исҳоқ ривояти; "Ар-раҳийқул махтум"; "Нурул басар".)

29. Иккита. ("Нурул яқийн"; Ибн Ҳишом, "Ас-сийратун набавийя")

Мазкур фаришталарнинг иккита бўлганини имом Ҳоким Ибн Исҳоқдан ривоят қилиб, "Исноди саҳиҳ", деган. Заҳабий унинг фикрига қўшилган. Ибн Ҳиббон ҳам, "Саҳиҳ" деган.

Имом Муслим ривоятида ўша фаришталарнинг фақат биттаси зикр қилинган: "Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам болалар билан ўйнаб юрганларида, унинг олдига Жаброил алайҳиссалом келиб, уни ерга етқизди. Кўрагини ёриб, юракни олди ва ичидан куюқ қора қонни чиқариб ташлаб: "Бу шайтоннинг сендаги насибаси эди", деди, сўнгра юракни тилла тоғорадаги замзам сувида ювиб, кесилган ерларини тикиб, яна жойига солиб қўйди...".

Шу сабабли ҳам шайтон Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламни умуман васваса

қила олмаган!

Нафс уч хил бўлади:

1. "Нафси аммора" — ёмонликка ундовчи нафс.

"Мен нафсимни оқламайман. Чунки нафс — агар Парвардигоримнинг Ўзи раҳм қилмаса — албатта ёмонликка буюргувчидир". (Юсуф сураси, 53-оят.)

2. "Нафси лаввома" — маломатгўй нафс.

"Ва Мен маломатгўй нафсга қасам ичурман". (Қиёмат сураси, 2-оят.) "Маломатгўй нафс" Аллоҳ таолога ибодат қилишда қосирлик — бепарволик қилган эгасини маломат қиладиган нафсдир.

3. "Нафси мутмаинна" - хотиржам нафс.

"(Қиёмат Кунида ҳаёти дунёдан Аллоҳ таолонинг ваъдасига ишониб иймон ва эзгу амаллар билан ўтган мўминларга хитоб қилиниб, дейилур): "Эй (Аллоҳнинг зикри билан) хотиржам (бўлган) нафс". (Фажр сураси, 27-оят.)

30. Икки марта.

Биринчиси: Тўрт — беш ёшлар орасида, Бани Саъд қабиласида.

Иккинчиси: Меърож кечаси, Исро воқеасидан олдин, Каъба ёнида. (Бухорий ва Муслимлар ривояти; "Ар-раҳийқул махтум"; Ибни Касийр, "Саҳиҳус сийратин набавийя".)

Аллоҳ таоло айтади:

"(Эй Муҳаммад алайҳиссалом), Биз сизнинг кўксингизни (қалбингизни) очиб қўймадикми?!" (Шарҳ сураси, 1-оят.)

Бу оятда Муҳаммад алайҳиссаломнинг ёшлик даврларидаги "Шаққи Садр" воқеасига ишора бор! (Алоуддин Бағдодий, "Тафсири Хозин; Муҳаммад Али Собуний, "Софватут-тафосийр"; Шайх Муҳаммад Шаъровий, "Ас-сийратун набавийя".)

Бу оятда Исро кечасидаги "Шаққи Садр" воқеасига ишора бор. ("Тафсири Ибни Касийр".)

31. Олти ёшга тўлганларида.

Пайғамбаримиз олти ёшга тўлганларида оналари Омина эри Абдуллоҳнинг қабрини зиёрат қилиш мақсадида ўғли Муҳаммад алайҳиссалом, ходимаси Умму Айман ва қайнотаси Абдулмутталиблар ҳамроҳлигида Ясрибга боради. У ерда бир ой туришади. Қайтаётганларида, йўлда бетоб бўлиб, Ясриб яқинидаги Абво деган жойда вафот этади. ("Ар-раҳийқул махтум".)

Шундай қилиб Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васаллам ҳам отадан, ҳам онадан етим қоладилар.

Уламоларимиз Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васалламнинг етимликда ўсишларига Аллоҳ таолонинг ҳикмати деб қарайдилар. Агар у зот етим ўсмаганларида, бир кун келиб душманлари: "Ота-онасидан ёки бобосидан ўрганиб олган нарсаларни айтиб, мен пайғамбар ман, демоқда", дейишлари мумкин эди.

Аллоҳ таоло Зуҳро сурасининг 6-оятида:

"(Эй Муҳаммад алайҳиссалом, Парвардигорингиз) сизни етим ҳолда топиб, бошпана бермадимми?!" дея, Пайғамбар алайҳиссаломнинг ёш гўдаклик чоғларида етим бўлиб қолганларида, аввал боболари Абдулмутталибнинг, сўнгра амакилари Абу Толибнинг қарамоғида тарбия топганларига ишора қилган. ("Тафсирул-Жалолайн"; "Тафсири Ибни Касийр"; "Тафсирун Насафий"; "Тафсири Хозин"; "Софватут тафосийр".)

32. Аҳли фатрат.

Пайғамбаримиз соллalloҳу алайҳи васалламнинг оналарига истиғфор айтишга изн сўраганлари фарзандлик бурчларини чуқур ҳис қилганларидандир. Изн берилмагани эса, у зотнинг оналари Омина бинти Ваҳбнинг Исломдан олдин ўтиб кетганларидир. Истиғфорнинг шарти Исломдир.

Аҳли сунна ва жамоа уламолари Пайғамбаримиз соллalloҳу алайҳи васалламнинг оналари жаннатийдир, чунки у киши "аҳли фатрат"дир, аҳли фатрат жаннатий бўлишида шубҳа

йўқ, дейишади. ("Ҳадис ва Ҳаёт", 7-жуз, 338-бет.)

Аллоҳ таоло айтади:

"...Биз то бирон Пайғамбар юбормагунимизча, азоблагувчи бўлган эмасмиз". (Исро сураси, 15-оят.)

Яъни, "инсонга ақл, фаросат берганимиздан кейин, дунёдаги қудратимизга, холик, мудаббир ва розиқ эканимизга далолат этувчи мўъжизаларга қараб тўғри йўлни танлаб, Бизга иймон келтириб ибодат этишини фарз қилиб, бажарилмаса, жазолашни жорий қилсак, ҳаққимиз бор эди. Аммо бундай қилмадик. Бандаларимизга раҳм этдик. Мазкур нарсалар устига яна огоҳлантирувчи — эслатувчи Пайғамбар юборишни ҳам ирода этдик. Пайғамбар огоҳлантирганидан кейин ҳам иймон ва Ислом йўлини танламаганларни азоблашга аҳд этдик. Пайғамбар ва унинг даъвати етмаганларни эса, азобламасликка қарор қилдик". ("Тафсири Ҳилол", Исро сураси, 15-оят тафсиридан.)

33. Саккиз ёшда (қўшимча: икки ой-у ўн кун). ("Ар-раҳийқул махтум"; "Нурул басар"). Абдулмутталиб шамсий 82, қамарий 84 ёшида Маккада вафот этади.

34. 12 ёшда.

Баҳийронинг исми Жиржийс (Георгий)дир. Байрутдаги "Католик босмаҳонаси" томонидан 1996 йилда чоп этилган "Ал-мунжид фил аълум" (атоқли исмларнинг изоҳли луғати) китобида қуйидаги маълумотлар ёзилган: "Роҳиб (монах) Баҳийро милодий VI асрда Араб жазирасида, карвонлар йўли устида яшар, бадавий (кўчманчи халқ)ларни якка худоликка даъват қилар эди. Муҳаммад (алайҳиссалом)ни Қурайш савдогарлари ҳамроҳлигида кўриб, амакиси Абу Толибга: "Мана шу жиянинг (Муҳаммад) ҳақида улуг хабар бор", дейди".

У Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг сифатларини Таврот ва Инжиллардан очиқ-ойдин ўқиб билган эди.

Бугунги Инжилларда ҳам Пайғамбаримиз ҳақларидаги башоратларга ишоралар қолган. Масалан: "Исо шогирдларига деди: "Агар мени севсангизлар, амрларимга амал қилинглар. Мен отамга (аслида: Раббимга) мурожаат қиламан ва У то абад (Қиёматгача) сизлар билан қоладиган бошқа (яъни, мендан бошқа) Юпатувчини юборади. Бу Юпатувчи -Ҳақиқат Рухидир"; ("Юҳанно Инжили", 14-боб, 15 - 17-жумлалар. "Юҳанно Инжили", 16-боб, 7 - 8- ва 13-жумлалар. "Ҳидоят", 2005 йил, 1-сон.)

"Аmmo сизларга ҳақиқатни айтаман, менинг кетишим сиз учун фойдалидир. Агар мен кетмасам, Юпатувчи олдингизга келмайди. Агарда кетсам, уни олдин-гизга юбораман (аслида: Раббим юборади). У эса келиб, гуноҳ, адолат ва ҳукм хусусида дунёнинг хато қилганини фош этади... Муқаддас Ҳақиқат Рухи келгач, У сизларни бутун ҳақиқат йўлига бошлайди. У Ўзича гапирмайди, неки эшитса, ўшани сўзлаб беради. У келажак ҳақида сизларга хабар қилади". ("Юҳанно Инжили", 14-боб, 15 - 17-жумлалар. "Юҳанно Инжили", 16-боб, 7-8- ва 13-жумлалар. "Ҳидоят", 2005 йил, 1-сон.)

Изоҳ: "Юпатувчи" сўзи иброний (эски юнон) тилидаги "Параклетос" сўзининг таржимасидир. "Параклетос" аслида, ҳамд, мақтов маъносидаги "Периклутос" бўлган. "Муҳаммад" исми ҳам сўз сифатида "тўхтовсиз мақталадиган", "Аҳмад" эса, "кўпроқ мақтовчи" маъносини беради.

XVI аср бошида яшаган, аввал католик руҳонийи бўлиб, сўнг Исломни қабул қилган испаниялик Анселмо Турмедонинг устози усқуф (епископ) Никола Мартел шогирдига: "Инжилдаги Параклит исми мусулмонларнинг пайғамбари Муҳаммаднинг исмидир. Унга Жаброил фаришта воситасида тўртинчи китоб — Қуръон нозил бўлган", деб Инжил сирини очган эди! ("Юҳанно Инжили", 14-боб, 15 - 17-жумлалар. "Юҳанно Инжили", 16-боб, 7 - 8- ва 13-жумлалар. "Ҳидоят", 2005 йил, 1-сон.)

Замондошларимиздан устоз Аҳмад Нажжор ғарб олимларидан бири доктор Карлу Нилинудан: "Форқилат (Параклетос)нинг маъноси нима?" деб сўрасалар, у киши: "Роҳиблар "Муъаззий" деб айтишади", дебди. Шунда устоз Нажжор: "Мен роҳибдан эмас, балки юнон тили фан доктори Карлу Нилинудан сўраяпман", деб рад қилибдилар. Фақат шу гапдан кейингина ажнабий доктор: "Бу сўзнинг асл маъноси "мақташ, кўп шукр", дебди. Сўнгра, устоз Нажжор:

"Арабча "ҳамд" сўзининг "Аҳмад" шаклида ишлатилишига тўғри келадими?" десалар, доктор Карлу: "Ҳа", дебжавоб қилган экан. (Шайх Муҳаммад Содиқ Муҳаммад Юсуф, "Сунний ақийдалар", 353 -354-бетлар; "Ҳадис ва Ҳаёт", 19-жуз, 38-бет.)

35. Йигирма беш ёшларигача (*Хадича розийаллоҳу анҳога уйлангунларигача*).

36. Эллик ёшларигача (*Абу Толибнинг вафотигача*).

37. Ўн беш ёки йигирма ёшда.

Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васаллам бу жангда иштирок этмаганлар, балки камончи амакиларига ўқ узатиб турганлар.

Ибн Ҳишомнинг маълумотига асосланган уламолар: "Ўшанда Расулulloҳсоллalloҳу алайҳи васаллам 15 ёшда эдилар", дейишади. ("Ар-раҳийқул махтум"; Ибн Ҳишом, "Ас-сийратун набавийя"; Шайх Муҳаммад Хузарий, "Муҳозароту тарихил умамил исломийя", 1-китоб; "Мавсуъатул мусобақотил исломийя", "Ас-сийратун набавийя" қисми.)

Ибн Исҳоқнинг маълумотига асосланган олимлар эса: "20 ёшда бўлганлар", дейишган. ("Нурул яқийн"; Ибн Ҳишом, "Ас-сийратун набавийя".)

Шайх Муҳаммад Содиқ ҳазратлари Ибн Ҳишомнинг маълумотини олганлар! ("Ҳадис ва Ҳаёт", 19-жуз, 71-бет.)

38. Ҳилфул фузул (*фазилатли кишилар шартномаси*).

39. Йигирма беш ёшларида.

40. Эркак (*ёш қул бўлган*).

"Майсара"нинг маъноси - осонлик, енгиллик, бойлик, бадавлатлилик, давлатмандлик. (Қаранг: "Ал-мунжид фил-луғат"; Ал-қомусул жадид"; Бақара сураси, 280-оят маънолари таржималари.)

Демак, Майсара деган исм фақат аёлларники эмас экан!

41. Қирқ ёшда.

Ибн Исҳоқ: "Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васаллам Хадича розийаллоҳу анҳога уйланган вақтда, Хадича онамиз 28 ёшда бўлганлар", деган гапни айтган. Лекин, бу ривоятнинг исноди йўқ (Шайх Муҳаммад Шаъровий, "Ас-сийратун набавийя", 82 — 83-бетлар.)

Ибн Касийр "Ал-бидоя ван-нихоя" китобида 35 ёшни зикр қилганлар. Бу маълумот ҳам саҳиҳ эмас.

"Хадича розийаллоҳу анҳо Пайғамбаримизнинг биринчи аёллари бўлиб, у зот Хадича онамизга уйланганларида йигирма беш ёшда, онамиз эса, қирқ ёшда эдилар.

Кўриниб турибдики, бу никоҳда шахвонийлик мақсад эмас. Аллоҳ таоло Ўз ҳикмати ила Муҳаммад алайҳиссаломни пайғамбарликни қабул қилиб олишга тайёрлар эди. Дарҳақиқат, Хадича онамиз Муҳаммад соллalloҳу алайҳи васалламга Жаброил алайҳиссалом биринчи бор ваҳий келтириб, у зот кўрқиб кетганларида, таскин берарканлар, пайғамбарликка мушарраф бўлганларини тушуниб, иймон келтирганлар. Кейинчалик ҳам Хадича онамиз Пайғамбаримизга энг оғир пайтларда ишончли ёрдамчи бўлдилар. Ўзларининг мол-мулкларини, жамиятдаги обрўларини ва бор имкониятларини Ислом йўлида сарфладилар. Ўша пайтда Хадича онамизнинг ўринларида тажрибасиз ёш келин бўлганида бундоқ оқилона ишларни қила олмас эди" ("Ҳадис ва Ҳаёт", 13-жуз, 35-бет.)

Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васаллам 50 ёшларигача — 25 йил Хадича онамиз билан мазмунли ҳаёт кечирадилар ва устларига бошқа хотин олмайдилар. Умуман олганда, Пайғамбаримиз 53 ёшларигача, Мадина хижратигача бир аёл билан яшаганлар.

Хадича онамиз билан Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васалламнинг ёшлари ўртасидаги фарқни баъзи кимсалар ҳазм қилолмасликлари мумкин. Аммо кечаю кундуз

Пайғамбаримизнинг "камчиликлари"ни қидирган Қурайш мушриклари буни мутлақо айб санамаганини эсимиздан чиқармаслигимиз керак!

Жаброил алайҳиссалом Пайғамбар алайҳиссаломнинг ҳузурларига келиб: "Эй Расулуллоҳ! ...Агар Хадича ҳузурингизга келса, унга Парвардигори номидан ва менинг номимдан салом айтинг ҳамда унга хушxabар беринги, жаннатда унинг учунё марвариддан кенг бир қаср бунёд этилган бўлиб, у ерда шовқин-сурон ҳам, меҳнат-машаққат ҳам йўқ", дейди. (" Бухорий ва Муслим ривояти.)

Пайғамбаримизнинг насаблари Хадича онамизнинг насаби билан тўққизинчи боболари Луайда бирлашади. ("Раҳматун лил оламийн", 2-китоб.)

42. Йигирмата урғочи бўталоқ. ("Ар-раҳийқул махтум"; Ибн Ҳишом, "Ас-сийратун набавийя"; "Нурул басар".)

43. Икки ўғил ва тўрт қиз. Тартиб билан:

1) Қосим. У Исломдан аввал Маккада туғилиб, "асаҳх" (энг саҳиҳ) қавлга биноан ўн етти ой яшаб, оламдан ўтган;

2) Зайнаб. Кўпчилик олимлар: "Зайнаб Пайғамбаримизнинг катта қизлари бўлиб, у зот 30 ёшга тўлганларида туғилган ва ҳижратнинг 8-йили вафот этган", дейишади;

3) Руқайя. У Пайғамбаримиз 33 ёшга кирганларида туғилган;

4) Умму Гулсум. Ҳазрати Усмон розийаллоҳу анҳу аввал Руқайяга, унинг вафотидан кейин Умму Гулсумга уйланганлар ва "Зуннурайн" (икки нур эгаси) лақабини олганлар;

5) Фотима. Фотимаи захро Пайғамбаримиз 41 ёшга кирганларида туғилган. Дарвоқеъ, Хадича розийаллоҳу анҳонинг оналари исми ҳам Фотима бўлган. Пайғамбаримизнинг ота томондан бувиларининг исми ҳам Фотима бўлган;

6) Абдуллоҳ. Насл-насаб билан шуғулланувчи кўпчилик олимларнинг гапларига қараганда, Абдуллоҳ тоза ва ёқимли бўлгани учун, унга Тоҳир ва Тойиб лақаблари берилган. Муҳаммад алайҳиссаломга пайғамбарлик келганидан кейин Маккада туғилган ва ўша ерда гўдаклигидаёқ оламдан ўтган. (Мазкур маълумотларни Мулла Алийюл Қори Ҳанафий "Ал-фиқҳул ак-бар" шарҳида ва Аллома Муҳаммад Сулаймон Мансурфурий "Раҳматун лил оламийн" китоби 2-жузъ "Пайғамбарнинг авлоди" бобида чуқур таҳ-лил этиб, хулосасини баён қилганлар.)

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ўғил фарзандлари гўдаклик ёшларида ҳаётдан кўз юмишган. Қизлари эса, Ислом даврига етиб, мусулмон бўлишган. Ҳижрат қилишган, лекин Пайғамбаримизнинг ҳаёт пайтларида оламдан ўтиб кетишган. Фақат энг сеvimли қизлари Фотима розийаллоҳу анҳо Пайғамбаримиздан олти ой кейин вафот этганлар. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг авлодлари фақат Фотиманинг Ҳасан ва Ҳусайн ўғилларидан тарқаган.

Пайғамбаримиз: "(Қизим) Фотима менинг бир бўлагимдир, ким уни ёмон кўрса, мени ҳам ёмон кўрибди", деганлар. (Бухорий ва Муслим ривоятлари.)

Бошқа бир ҳадисларида: "(Эй Фотима), сиз мўминлар аёлларининг саййидаси бўлганингиздан рози эмасмисиз?!" деганлар. (Бухорий ва Муслим ривоятлари.)

44. Ўттиз беш ёшда.

Каъба қайта қурилиб битганидан кейин баландлиги 15 м, "Ҳажарул асвад" жойлашган томон билан қарши томон 10 м ва эшик жойлашган томон билан қарши томон 12 м бўлди. Ҳозир ҳам шундай! ("Ар-раҳийқул махтум".)

45. Иброҳим алайҳиссалом ўғли Исмоил алайҳиссалом билан бирга.

"Иброҳим"нинг маъноси "Абул умам", яъни, барча миллатлар ва халқларнинг отаси, дегани. ("Раҳматун лил оламийн", 1-китоб.)

Аллоҳнинг амри билан Каъбани биринчи бўлиб, Иброҳим алайҳиссалом ўғли Исмоил алайҳиссалом билан бирга қурганларига Қуръони карим ва саҳиҳ суннатда очиқ далиллар бор.

Аллоҳ таоло айтади:

"(Эй Муҳаммад алайҳиссалом) эсланг! Иброҳим (ўз ўғли) Исмоил билан биргаликда Байтуллоҳнинг пойдеворларини кўтариб (шундай дуо қилдилар): "Парвардигоро, биздан (ушбу қилган амалимизни) қабул айла. Албатта, Сен Эшитгувчи, Билгувчисан!"; (Бақара сураси, 127-оят.)

"Албатта, одамлар (Ёлғиз Аллоҳ таолога ибодат қилишлари) учун қурилган биринчи уй - Маккадаги муборак ва бутун оламлар учун ҳидоят (манбаи) бўлган (Каъба)дир. Унда (бу уйни Иброҳим алайҳиссалом қур-ганига) аниқ оят (аломат)лар бор бўлиб, (шулардан бири) мақоми Иброҳимдир (яъни, Каъбани қуришда Иброҳим алайҳиссалом оёқлари остида бўлган харсанг тош. У тошдан ҳанузгача Иброҳим алайҳиссаломнинг оёқ излари кетмаган)". (Оли Имрон сураси, 96 - 97-оятлар.)

Доктор Муҳаммад Саид Рамазон Бутий: "Каъбанинг Иброҳим алайҳиссаломдан олдин қурилганига доир барча маълумотларда ё заифлик ё ноаниқлик бор", дейди. ("Фикҳус сийратин набавийя", 58 - 59-бетлар.)

Аллома Ибн Касийр: "Байтуллоҳнинг Иброҳим алайҳиссаломдан илгари қурилгани ҳақида бирорта ҳам саҳиҳ (ишончли) хабар келмаган", дейди. ("Ал-бидоя ван-ниҳоя", 1-китоб, 153-бет; Шайх Муҳаммад Шаъровий, "Ас-сийратун набавийя", 45-бет.)

Замонлар ўтиши билан илк бор Каъбани қурган зот ҳақида кўп ривоятлар пайдо бўлди. Бирида Одам алайҳиссалом дейилса, бошқасида фаришталар, яна бир ривоятда Шис алайҳиссалом ёки Идрис алайҳиссалом, дейилади. Ҳақиқати Иброҳим алайҳиссалом ва Исмоил алайҳиссалом томонидан қурилганидир. ("Ҳидоят", 2001 йил, 1-сон, 22-бет.)

Шайх Муҳаммад Содиқ Муҳаммад Юсуф ҳазратлари "Ҳадис ва Ҳаёт" китобларининг 6-жузъ 31-бетида: "Ривоятларда келишича, Каъбани Иброҳим ва Исмоил алайҳиссаломлар қуришларидан олдин у фаришталар ва Одам ота томонидан қурилган", деб ёзиб, бу маълумотни "Ривоятларда келишича" дейиш билан, бу маълумотнинг заиф эканига ишора қилганлар!

"Бу Уй (Каъба)нинг бониъи аввали (яъни, илк қурувчиси) ҳазрати Иброҳимдурлар ва ҳазрати Исмоил ёрдам бергандурлар". (Олтинхон тўра, "Қуръони каримнинг туркий тилда изоҳли таржимаси", Оли Имрон сураси, 97-оят изоҳи. Қўшимча маълумотлар учун қаранг: "Раҳматун лил оламийн", 1-китоб; Закои Кўнрапа, "Пайғамбаримиз ва ашараи мубашшара", 1-китоб, 40-бет ва 58-бет.)

46. Ўрта (*ўрта бўйдан бир оз бапандроқ*). (Имом Термизий, "Шамоили Муҳаммадийя".)(Имом Термизий, "Шамоили Муҳаммадийя".)

Пайғамбарлар султони Муҳаммад Мустафо соллаллоҳу алайҳи васаллам халқ (яратилиш) ва хулқ жиҳатидан инсонларнинг энг гўзали эдилар. Руҳ ва қалб поклигига эришган мингларча авлиёлар, қалами сайқалланган мингларча адиблар, васф мулкининг подшоҳига айланган мингларча шоирлар то шу кунгача у зотнинг сурат ва сийратларини, хулқу шамоилларини сифатлашга уринишади, аммо бу ишни маромига етказишдан ожиз эканларини эътироф этишади. Шундай бўлсада, Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга бўлган муҳаббат ва соғинч у зотнинг гўзал сурат ва хулқларига қайта-қайта мурожаат этишга ундай беради. ("Ҳидоят", 2000 йил, 3-сон, 19-бет.)

47. Ўрта. ("Шамоили Муҳаммадийя".)

48. Оқ-буғдойранг.

Анас ибн Молик айтадилар: "Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам жуда оқ ҳам, буғдойранг ҳам эмасдилар". (Бухорий, Муслим, Термизий, Молик ва Бағавийлар ривояти.)

Ранглари бир оз қизилга ҳам мойил бўлган. (Мулла Алийюл Қори Ҳанафий, "Шамоили Муҳаммадийя" шарҳи.)

49. Ўртача (*думалоқ ҳам эмас, чўзинчоқ ҳам эмас*). ("Шамоили Муҳаммадийя".)

50. Катта (*ўртачадан каттароқ*). ("Ҳидоят", 2000 йил, 3-сон, 19-бет.)

51. Ўртаҳол.

Ҳаётлари давомида муборак сочлари узун бўлган. Баъзан икки қулоқлари ярмига, баъзан қулоқларининг остки юмшоқ қисмига, баъзан ундан ҳам пастроққа тушар эди.

Бу ҳол Пайғамбаримизнинг ўзларига хос суннатдир!

У зот ҳижратдан кейин сочларини уч марта қирдириб олдирилганлар.

1) Ҳудайбийя сулҳида (ҳижрий 6-йил);

2) Умратул қазода (ҳижрий 7-йил);

3) Ҳажжатул вадодо (ҳижрий 10-йил охири). ("Шамоили Муҳаммадийя".) Сочни қириш мубоҳ иш, сочини парвариш қиладиган киши сочини ўстириш ҳам мубоҳ. Ибн Умар ривоят қилган ҳадисда Пайғамбаримиз: "Сочнинг ҳаммасини қиринглар ёки ҳаммасини қўйинглар", деганлар (Муслим, Аҳмад ривояти). Яна бир ривоятда: "Кимнинг сочи бўлса, уни парвариш қилсин", деганлар (Абу Довуд ривояти).

52. Қалин ва узун. ("Шамоили Муҳаммадийя".)

Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам: "Ўн нарса фитратдандир (яъни, Аллоҳ таоло одамларни яратгандаги соф табиат, соф динидандир): мўйлабни қайчилаш, соқолни ўстириш..." дедилар. (Бухорий, Муслим, Абу Довуд, Термизий ва Насоийлар ривояти.)

Яъни, соқолни мўйлабга ўхшатиб қирқиб турилмади, унинг узун бўлишига қўйиб берилади. Аммо узунлиги қанча миқдоргачалиги ҳақида бир оз ихтилоф бор. Пайғамбаримиз: "Мушрикларга хилоф қилинган: соқолларни тўлиқ қўйинглар, мўйлабларни қиринглар", деганлар.

"Абдуллоҳ ибн Умар розийаллоҳу анҳумо ҳаж ёки умра қилса, соқолини тутамлаб туриб, ортиғини олар эди". (Бухорий, Муслим, Абу Довуд, Термизий ва Насоийлар ривояти.)

Шарҳ: Мушрик ва мажусийлар соқолларини қириб, мўйлабларини ўстирар эди. Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам мусулмонларга бу ҳолнинг аксини қилишни, мўйлабни қириб, соқолни ўстиришни амр қилмоқдалар. Ушбу ривоятдаги "мўйлабларни қиринглар" бирикмаси уламолар орасида "мўйлабни қириш афзалми ёки қайчилаб қисқартиришми?" деган масалада икки хил ижтиҳод келиб чиқишига сабаб бўлган. Моликийлар айни ушбу ривоятни маҳкам тутиб, мўйлабни қириш мустаҳабдир, дейдилар. Ҳанафий, Шофеъий ва Ҳанбалийлар эса, мўйлабни қисқартириш яхши, уни лабнинг қизғиш қисми очилиб турадиган қилиб қисқартириш керак, дейдилар.

Жумҳур (кўпчилик) уламолар, жумладан, Ҳанафий, Моликий ва Шофеъий мазҳаби уламолари ушбу "Ибн Умар розийаллоҳу анҳумо ҳаж ёки умра қилса, соқолини тутамлаб туриб, ортиғини олар эди", деган ривоятни далил қилиб, соқол ҳар одамнинг ўз тутамида бир тутам бўлиши суннатдир, ундан ортиғи қисқартирилади, дейдилар. ("Ҳадис ва Ҳаёт", 17-жузъ, 337 - 343-бетлар.)

53. Кенг (*елкадор бўлганлар*). ("Шамоили Муҳаммадийя".)

54. Икки елкалари ўртасида (*чап куракларининг устпкисига қисмига яқинроқ*).

Пайғамбаримизнинг "муҳри нубувват"лари қизғиш гўшт бўлиб, каклик ва кабутар тухумларига ўхшар, атрофида майда сўгалларга ўхшаш қизил холлар бўлиб, устини мўй қоплаган эди. ("Шамоили Муҳаммадийя".)

Кўпчилик, хусусан, аввалги самовий китоблардаги охир замон пайғамбари ҳақидаги маълумотлардан хабардор кишилар у зотнинг муҳри нубувватларини кўриб иймонга келишган.

55. Оз.

Кўкракларидан киндикларигача узун ва ингичка мўй бўлган, сержун эмасдилар. ("Шамоили Муҳаммадийя".)

56. Тўла (ғўштли).

Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васаллам билан қўл бериб кўришган одамнинг кафти тўлар эди. ("Шамоили Муҳаммадийя".)

57. Йўғон. ("Шамоили Муҳаммадийя".)

58. Жимжилоқларига. (Имом Муслим ва Насоийлар ривояти; "Шамоили Муҳаммадийя".)

59. Иброҳим алайҳиссаломга.

Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васаллам айтганлар: "Мен Исро кечаси Мусо алайҳиссаломни кўрдим, у киши Яманнинг Шануа қабиласидаги баланд бўйли, вазни ўрта, сочлари жингалакроқ ва буғдойранг юзли кишиларга ўхшар эканлар. Кейин Ийсо алайҳиссаломни кўрдим, у киши ўрта бўйли, худди ҳаммомдан энди чиққан киши каби оқ-қизил юзли ва сочлари силлиқ эди. Сўнг Иброҳим алайҳиссаломни кўрдим, мен кўпроқ у кишига ўхшар эканман". (Бухорий, Муслим ва Термизийлар ривояти.)

60. Ўқиш-ёзишни билмаганлар, яъни, уммий-саводсиз бўлганлар.

Пайғамбаримиз соллalloҳу алайҳи васалламнинг бир сифатлари "уммий" эканликларидир. Яъни, онадан қандай туғилган бўлсалар, шундай - ўқишни ҳам, ёзишни ҳам ўрганмай ўсанларидир. Бу сифат у зотнинг ўзларига хос бўлиб, ҳақиқий пайғамбар эканликларини тасдиқловчи мўъжизадир. Уммийлиги ҳаммага маълум ва машҳур бўлган кишидан Қуръондек мўъжиза каломнинг эшитилиши, турли ҳукм ва башоратлар чиқиши ул зотнинг ягона Аллоҳнинг пайғамбари эканликларига далодат қилмаса, нимага далолат қилади?!

Бунинг устига, ўша Пайғамбар ер юзидаги устозлардан таълим олмаган саводсиз бўлса, ҳеч кимдан ёзишни ҳам, ўқишни ҳам ўрганмаган, балки дунёга келганидан сўнг бевосита Аллоҳнинг Ўзидангина таълим олган бўлса, бу нечук улўғ саодат! ("Тафсири Ҳилол", Аъроф сураси, 157—158-оятлар тафсиридан.)

61. Ҳа.

Муҳаммад алайҳиссалоту вассалом Аллоҳнинг ҳабиб пайғамбари, хос қули, олдинги шариатларни насх қилгувчи расули ва танлаб-саралаб олган дўстидир. У зот пайғамбар бўлишларидан олдин ҳам, кейин ҳам бут-санамларга ибодат қилмаганлар, бирон лаҳза Аллоҳга ширк келтирмаганлар ва ҳеч қачон катта ё кичик гуноҳларни қилмаганлар. (Мулла Алийюл Қори Ҳанафий, "Ал-фикҳул акбар" шарҳи.)

62. Яҳудийлар.

Аллоҳ таоло айтган:

"...Ҳолбуки, илгари у (яҳудий)лар (Мадинадаги араб)кофирларига қарши (охирзамон Пайғамбаридан) ёрдам кутардилар...". (Бақара сураси, 89-оят.)

63. Рамазон ойи. ("Ар-раҳиқул махтум"; "Ҳадис ва Ҳаёт", 19-жуз, 121-бет; Ибн Ҳишом, "Ас-сийратун набавийя"; "Фатҳул Борий", 12-жузъ, "Таъбир китоби".)

64. Олти ой.

Демак, у зотда пайғамбарлик аломатларидан бўлмиш рост туш кўриш рабиъул аввал ойдан бошланган. ("Ар-раҳиқул махтум"; "Нурул басар"; "Фатҳул Борий", 1-жузъ.)

65. (Қамарий йил ҳисобида) 40 ёш-у 6 ой-у 12 кун. (Шамсий йил ҳисобида) 39 ёш-у 3 ой-у 12 кун. ("Ар-раҳиқул махтум".) Аллоҳ таоло айтади:

"Бирон одам учун Аллоҳ унга сўзлаши мумкин эмас, магар ваҳий-илҳом орқали ё бирон парда-тўсиқ ортидан ёки бирон элчи-фаришта юбориб, ўша (фаришта Аллоҳнинг) изни-ихтиёри билан У хоҳлаган нарсани ваҳий қилиши орқали (сўзлар). Албатта, У зот

олий ва ҳикматлидир". (Шўро сураси, 51-оят.)

Аллоҳнинг каломини ваҳий орқали қабул қилиб олишга ҳар бир одам ҳам қодир эмас. Фақат танланган, етук ва маълум сифатларга эга шахсларгина бунга лойиқ-дирлар. Уларни ҳамма нарсани яхши билувчи зот — Аллоҳ таолонинг Ўзи танлаб олади. (Шайх Муҳаммад Содиқ Муҳаммад Юсуф, "Иймон" китоби, 158-бет.)

66. Рамазон ойида.

Аллоҳ таоло айтади:

"Рамазон ойи, бу ойда Қуръон нозил қилингандир..-" (Бақара сураси, 185-оят.)

"Албатта, Биз у (Қуръон)ни Қадр кечасида нозил қилдик". (Қадр сураси, 1-оят.)

"Албатта, Биз у (Қуръон)ни бир муборак кечада нозил қилдик...". (Духон сураси, 3-оят.)

Кўпчилик уламоларнинг айтишларича, бу кеча рамазон ойидаги Қадр кечаси бўлиб, Қуръони карим ўша кечада нозил бўла бошлагандир. (Алоуддин Мансур, "Қуръони карим маънолари таржимаси", Духон сураси, 3-оят изоҳи.)

Абу Ҳанифа раҳимахуллоҳнинг энг катта шайхи, катта тобеъинлардан бири, ҳадис ва фикҳда имом Омир ибн Шароҳийл Шаъбий айтадилар: "Мазкур уч оятдаги Қуръон нозил бўлиши ҳақидаги гапдан мурод — Қуръоннинг Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга нозил бўла бошлаган пайтини билдиришдир. Ҳақиқатда, Қуръон рамазон ойида, муборак Қадр кечасида нозил бўла бошлагандир". (Манноъ Қаттон, "Мабоҳису фий улумил Қуръон", 102-бет.)

Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам рамазон ойида Ҳиро ғорида эканликларида, Жаброил алайҳиссалом илк ваҳийни олиб тушганлар. ("Ар-раҳийқул махтум"; "Нурул басар"; Ибн Ҳишом, "Ас-сийратун набавийя"; Шайх Муҳаммад Шаъровий, "Ас-сийратун набавийя", 89-бет; Доктор Оиша Шотий қизи, "Маъал Мустафо фий асрил мабъас", 22-бет.)

67. Йигирма биринчи кечада.

Милодий 610 йилдаги рамазон ойининг душанбалари 7-14-21-28 кунларга тўғри келяпти. Саҳиҳ ҳадисларда Қадр кечаси, рамазоннинг охириги ўн кун-ларининг тоқ кечаларидан бирида экани баён қилинган. ("Ар-раҳийқул махтум".)

Аржаҳ (энг қувватли) қавлга биноан, Қадр кечаси ҳар йили мазкур тоқ кечаларда биридан-бирига кўчиб юради. ("Фатхул Борий".)

Уламоларимиз Қадр кечаси бир йил у кечада, бир йил бу кечада бўлиб, кўчиб юради, деган фикрни айтганлар. ("Ҳадис ва Ҳаёт", 9-жузъ, 159-бет.)

Агар биз Аллоҳнинг: "Албатта, Биз у (Қуръон)ни Қадр кечасида нозил қилдик", оятини ва Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг душанба кечаси пайғамбар бўлганликларини ҳамда илмий тақвим ҳисоби бўйича ўша йилги рамазон ойининг охириги ўн кундаги душанбалар 21 ва 28-кунларга тўғри келаётганини бир-бирига боғласак, Пайғамбаримизга дастлабки ваҳий рамазоннинг 21-кечаси келгани аниқланади. ("Ар-раҳийқул махтум".)

68. Нур тоғи.

Нур тоғи Маккадан Минога кетаверишда чап томонда, 3 милча узоқликда жойлашган. (Уч мил бир фарсахга тенг. Бир фарсах - 5544 м). (Д. Ваҳба Зухайлий, "Ал фикҳул исломий ва адиллатух", 1-китоб, "Ўлчов-лар жадвали"; Шайх Муҳаммад Содиқ Муҳаммад Юсуф, "Ҳадис ва Ҳаёт", 6-жуз, 280-бет.) Ҳорнинг узунлиги 4 зироъ (2,5 м), эни 1,75 зироъ (107 см)дир. ("Ар-раҳийқул махтум".)

69. Одам суратида.

Биринчи ваҳийдан кейин маълум вақт ўтади...

Пайғамбаримиз айтадилар: "Мен йўлда кетаётган эдим, ногаҳон осмон тарафдан бир овоз эшитдим ва юқрига қарадим. Қарасам, Ҳиро ғорида олдимга келган ўша фаришта осмон билан ер ораллиғида, курсида ўтирибди...". (Бухорий ривояти.)

Демак, Пайғамбаримиз Ҳиро ғорида фариштани кўрганлар. Агар кўрмаганларида, иккинчи мартасида уни танимас эдилар.

Лекин Ҳиро ғорида фариштани асл ҳолида ҳам кўрмаганлар. Чунки, Абдуллоҳ ибн Масъуд розийаллоҳу анҳу айтганлар: "Муҳаммад алайҳиссалом Жаброил фариштани аслий суратида бор-йўғи икки марта кўрганлар. Биринчи марта у зот Жаброил алайҳиссаломдан ўзини аслий суратида кўрсатишини сўраганлар. Жаброил алайҳиссалом у зотга аслий суратини кўрсатганларида, (600 та қаноти билан) бутун уфқни тўсиб қўйганлар. Иккинчи марта эса, Меърожга чиққанларида "Сидратул мунтаҳо" (ниҳоя, чегара дарахти) олдида кўрганлар". (Имом Аҳмад ва Табаронийлар ривояти, исноди ҳасан.)

Мана шу иккинчи кўриш Қуръони каримда очиқ-ойдин айтилган:

"Қасамки, (Муҳаммад алайҳиссалом Жаброил фариштани ўзининг аслий суратида) иккинчи бор "Сидратул мунтаҳо" (ниҳоя, чегара дарахти) олдида кўрди". (Нажм сураси, 13 — 14-оятлар.)

70. Уйғоқ ҳолларида.

Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васалламнинг Ҳиро ғорида илк ваҳийни қабул қилишлари ҳақидаги барча саҳиҳ маълумотлар мана шунга далолат қилади!

71. Алақ сурасининг.

"(Эй Муҳаммад алайҳиссалом, сиз ўзингизга нозил бўладиган Қуръонни барча мавжудотни) яратган зот бўлмиш Парвардигорингиз номи ила ўқинг! (У Зот) инсонни (зулуксимон) лахта қондан яратди. Ўқинг!

Сизнинг Парвардигорингиз (инсониятга) қалам билан (ёзишни) ўргатган ўта карамли зотдир. У зот инсонга унинг билмаган нарсаларини ўргатди". (Алақ сураси, 1-5-оятлар.)

Ушбу оятлар нозил бўлиши билан Муҳаммад алайҳиссалом "набий" бўлдилар.

72. Бир неча кун.

Ибн Саъднинг Абдуллоҳ ибн Аббосдан қилган ривоятида шундай дейилган. («Фатҳул борий», 1 ва 12 жузълар)

Бу ҳақдаги маълумотлар ҳар томонлама чуқур ўрганилса, мазкур жавоб аён бўлади («Ар-роҳийқум махтум»)

73. Муддассир сурасининг. («Ар-роҳийқум махтум»; «Раҳматан лил оламийн»)

"Эй (либосларига) бурканиб олган зот (Муҳаммад алайҳиссалом), туринг-да, (инсонларни охират азобидан) огоҳлантиринг! Ёлғиз Парвардигорингизни улуғ-ланг! Либосларингизни пок тутинг! Бутлардан йироқ бўлинг! (Бераётган нарсангизни) кўп санаган ҳолингизда эҳсон қилманг! Ёлғиз Парвардигорингиз учун (кофирлар томонидан етадиган озорларга) сабр қилинг!" (Муддассир сураси, 1 — 7-оятлар.)

Мазкур оятлар нозил бўлиши билан Пайғамбар соллalloҳу алайҳи васаллам "набийлик" мақомидан "расуллик" мартабасига кўтарилдилар.

74. Аллоҳ субҳонаҳу ва таоло.

"Албатта, Аллоҳ наздида (мақбул) дин Ислom (дини)дир". (Оли Имрон сураси, 19-оят.)

"Кимки Ислomдан бошқа динни хоҳласа (яъни, ихтиёр этса), бас, (Аллоҳ ҳузурини) унинг ўша "дини") ундан ҳаргиз қабул қилинмайди ва у охиратда зиён кўргувчилардандир". (Оли Имрон сураси, 85-оят.)

"...Ва сизлар учун Ислomни дин бўлишига рози бўлдим (дин қилиб танладим)...". (Моид сураси, 3-оят.)

Ислom — бандаларнинг фақат Аллоҳга тўлиқ бўйсунидир.

Ислom - бандаларнинг фақат Аллоҳ таолога тўлиқ ибодат қилишидир.

Ислom — бандаларнинг фақат Аллоҳ таоло кўрсатган иўлдан юришидир.

Ислom — бандаларнинг фақат Аллоҳ таолони ибодатга сазовор ягона зот деб тан олишидир.

Ислom - бандаларнинг фақат Аллоҳ таолони ўзлари устидан ягона қоим турувчи деб тан

олишидир. ("Тафсири Ҳилол", Оли Имрон сураси, 19-оят тафсиридан.)

75. Аллоҳ субҳонаҳу ва таоло.

"Токи (Қиёмат кунда) Пайғамбар сизларнинг устингизда гувоҳ бўлиши учун, сизлар эса (барча динлардаги) одамлар устида гувоҳ бўлишингиз учун (Аллоҳнинг) Ўзи сизларни илгари(ги муқаддас Китобларида) ҳам, мана шу (Қуръонда) ҳам мусулмонлар (яъни, Ўзига Ислом таълимоти асосида бўйинсунувчилар) деб атади. Бас, сизлар намозни тўқис адо этингиз, закотни (ҳақдорларга) берингиз ва Аллоҳга боғлангиз! У сизларнинг Хожангиздир. Бас, У зот нақадар яхши Хожа ва (мадад сўраган мўминларга) нақадар яхши Мададкордир!" (Ҳаж сураси, 78-оят.)

Ҳа, Аллоҳнинг ўзи бу миллатни "мусулмонлар" деб номлаган. Қуръон келишидан олдин, ўтган самовий китобларда ҳам "мусулмонлар" деб номланган. Қуръонда ҳам "мусулмонлар" деб номланган. Шунинг ўзи бу миллат учун чексиз шон-шарафдир! ("Тафсири Ҳилол", Ҳаж сураси, 78-оят тафсиридан.)

76. Хадича розийаллоҳу анҳо.

Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васалламга биринчи бўлиб Хадича онамиз иймон келтирганларига иттифоқ қилинган.

77. Али ибн Абу Толиб розийаллоҳу анҳу.

Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васалламга пайғамбарлик келган вақтда ҳазрати Али ҳали балоғатга етмаган, 8—10 ёшларида эди.

78. Зайд ибн Ҳориса розийаллоҳу анҳу.

Зайд Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васалламнинг озод қилган қуллари ва тутинган ўғилларидир.

79. Абу Бакр Сиддиқ розийаллоҳу анҳу.

Абу Бакрнинг исми Абдуллоҳдир. Чиройли, гўзал юзли бўлгани учун Атийқ лақаби ҳам берилган. Қурайш тарихининг билимдони ва аслзода фарзанди эди. Насаби Пайғамбаримиз билан еттинчи боболари Муррада бирлашади.

Абу Бакр, Али ва Зайдлар Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васалламга иккинчи ваҳий келганидан кейин бу ҳақиқатдан хабардор бўлишиб, даъватнинг биринчи кунидаёқ Исломни қабул қилганлар. ("Ар-раҳийкул махтум"; "Раҳматун лил оламийн", 1-китоб.)

Роҳиб Баҳийро Пайғамбаримизни Ислом дини келишидан олдин кўрган. Таврот ва Инжил хабарларига асосланиб, у зотнинг пайғамбар бўлишларини тан олган ва жоҳилият даврида оламдан ўтиб кетган.

Варақа ибн Навфал эса, насроний динидаги илмми қария бўлиб, бутларни ёмон кўрар, уларга ибодат қилмас эди. У Пайғамбар соллalloҳу алайҳи васалламга илоҳий хабар келганига иймон келтиради, яъни, нубувватларини тасдиқлайди ва мабодо Ислом даъвати давригача яшаб турса, дин йўлида ёрдам беришни ўз олдига мақсад қилиб қўяди.

Маълумки, биринчи ваҳий (Иқроъ сураси, 1-5-оятлар) келганида Пайғамбаримиз "набий" бўлганлар. Иккинчи ваҳий (Муддассир сураси, 1-7-оятлар) нозил бўлганида эса, "расул"лик мақомига кўтарилганлар.

Бу икки ваҳий орасида маълум вақт — бир неча кун ўтган. Мана шу оралиққа Ислом тарихида "фатратул ваҳий" дейилади. Варақа ибн Навфал айнан мана шу оралиқда оламдан ўтган бўлиб, Пайғамбар соллalloҳу алайҳи васалламнинг "расул"лик (даъват) даврига етиб боролмаган. ("Тухфатул Аҳвазий би шарҳи жомеъит Термизий", 6-китоб, 567-бет, 2390-ҳадис шарҳи.)

"Набий" деб, Аллоҳ томонидан ваҳий келган пайғамбарга айтилади. "Расул" эса, ўша қабул қилиб олган илоҳий ваҳийни халққа етказишга Аллоҳ таолодан буйруқ олган элчидир.

Демак, Пайғамбаримиз расул бўлганларидан кейин, ким у зот билан учрашиб: "Ла илаҳа

иллаллоҳ, Муҳаммадур Расулulloҳ" деб, иймон келтирган бўлса, саҳобалик шарафига муяссар бўлган!

Варақа ибн Навфал Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга саҳоба бўла олмаган бўлса-да, лекин у кофир (дўзахий) ҳам дейилмайди. Балки Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам: "Варақани ёмонламанглар! Зеро, мен (тушимда) унинг учун тайёрлаб қўйилган бир ёки икки жаннатни кўрдим", деганлар. Пайғамбарларнинг тушлари ҳам ваҳий ўрнидадир! (Баззор ва Ҳоким ривоятлари. Ҳоким: "Бухорий ва Муслимлар шартага кўра саҳиҳ", деган. Заҳабий маъқуллаган. Албоний тасдиқлаган; Ибн Ка-сийр, "Саҳиҳи сийрати набавийя", 94-бет.)

80. Беш киши.

1) Усмон ибн Аффон Умавий Қураший;
2) Зубайр ибн Аввом Асадий Қураший;
3) Абдурахмон ибн Авф Зухрий Қураший;
4) Саъд ибн Абу Ваққос Зухрий Қураший;
5) Талха ибн Убайдуллоҳ Таймий Қураший. Ислом тарихида Хадича, Абу Бакр, Али, Зайд ибн Ҳориса ва мана шу беш саҳоба, жами тўққиз саҳоба "Ас собиқунал аввалун" (аввалги пешқадамлар) мартабасини олишган.

81. Эрталаб ва кечқурун намоз ўқишган (*эрталабқуёш чиқишидан олдин иккиракаат ва кечқурун қуёш ботишидан олдин икки ракаат*).

Муқотил ибн Сулаймон айтади: "Аллоҳ таоло:

"...(Эй Муҳаммад алайҳиссалом), туну кун (эрталаб ва кечқурун) Парвардигорингизга ҳамду сано айтиш билан (У зотни) покланг!" ояти (Ғофир сураси, 55-оят.) ила Исломнинг аввалида эрталаб икки ракаат ва кечқурун икки ракаат намоз ўқишни буюрди". ("Ар-раҳийқул махтум"; "Тафсирун Насафий", Ғофир сураси, 55-оят; "Тафсири Хозин", Ғофир сураси, 55-оят; "Ҳадис ва Ҳаёт", 19-жуз, 140-бет.)

82. Хадича розийаллоҳу анҳо. (Ибн Исҳоқ ривояти; Ибн Ҳишом, "Ас-сийратун набавийя"; Ҳайса-мий, "Мажмаъуз завоид".)

83. Қуддус йўналишида Каъбага юзланиб.

"Муҳаммад алайҳиссалом Мадинага ҳижрат қилишларидан илгари мусулмонлар мана шу Каъбага юзланиб ибодат қилардилар". (Алоуддин Мансур, "Қуръони каримнинг ўзбекча изоҳли таржимаси", Бақара сураси, 144-оятдан олдинги изоҳидан.)

"Маълумки, Пайғамбар алайҳиссалом Меърожга чиққанларида, намоз фарз бўлди. Шундан буён мусулмонлар Каъбаи Муаззамага қараб намоз ўқиб юрганлар". ("Тафсири Ҳилол", Бақара сураси, 142-оятдан олдинги тафсиридан.)

Дарҳақиқат, бу бобда ҳадислар кўп келган бўлиб, гапнинг хулосаси шуки, Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам (намозда Қуддусдаги) Байтул Мақдис тарафига юзланишга буюрилган эдилар. Шунинг учун Маккада Каъбанинг икки рукни орасида туриб, Байтул Мақдис тарафига юзланиб намоз ўқир эдилар... Бу гапни Ибн Аббос ва жумҳур (кўпчилик) уламолар айтишган! ("Тафсири Ибни Касийр", Бақара сураси, 142-143-оятлар тафсиридан.)

84. Уч йил. ("Ар-раҳийқул махтум".)

85. "Ва (эй Муҳаммад алайҳиссалом), яқин қариндош-уруғларингизни (Аллоҳнинг азобидан) огоҳлантиринг". (Шуаро сураси, 214-оят. "Ҳадис ва Ҳаёт", 19-жуз, 141-бет.)

Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам мана шу оятга биноан аввал қариндош-уруғларини Макка даврининг тўртинчи йили бошидан ошкора даъват қилишни бошлаганлар.

"Бас (эй Муҳаммад алайҳиссалом), сиз ўзингизга буюрилган ишни (яъни, Ҳақ Динга даъват қилишни) юзага чиқаринг ва мушриклардан юз ўгиринг!" ояти (Ҳижр сураси, 94-оят.) нозил бўлганидан кейин эса, ошкора даъватни оммавий тарзда қилиб юбордилар. ("Ар-

раҳийкул махтум"; "Раҳматун лил олабийн", 1-китоб.)

86. Тўртинчи йили (йил бошида). ("Ар-раҳийкул махтум")

"Абу Лаҳабнинг қўллари қурисин (ҳалок бўлсин)! Қуриди (ҳалок бўлди) ҳам! Молмулки ва касб қилиб топган нарсалари (бойликлари) унга асқотмади! Яқинда (у) ҳам, унинг ўтин орқалаган, бўйнида пишиқ толадан (эшилган) арқони бўлган хотини ҳам (ловуллаб турган) алангали дўзахга киражак!". (Масад сураси.)

87. Нубувватнинг 5-йили.

Арқам ибн Абул Арқам (Абул Арқамнинг исми Абдуманоф) Махзумийнинг уйи Каъбанинг ғарб томонида, Сафо тепалигидан сал нарироқда, душманлар эътибор бермайдиган ерда жойлашган эди. Бир неча киши шу уйда Исломга кирганлари боис, бу жой Исломнинг илк бешиги ҳисобланади. Айна чоғда, бу уй "Дорул Ислом" номини ҳам олган.

88. Абу Жаҳл (исми Амр ибн Ҳишом, куняси Абул Ҳакам).

Аллоҳ таоло ҳабиби Муҳаммад алайҳиссаломга тасалли бериб, ушбу оятни нозил қилади:

"(Эй Муҳаммад алайҳиссалом), албатта, Биз уларнинг айтаётган гаплари сизни маҳзун (хафа) қилаётганини билурмиз. Улар, (аслида) сизни ёлғончига чиқармаяптилар, балки бу золимлар Аллоҳнинг оятларини инкор қилмоқдалар". (Анъом сураси, 33-оят.)

Ҳақиқатан ҳам, Макка мушриклари ҳеч қачон Пайғамбаримизни ёлғончи деган эмаслар. Улар бу зотнинг бир оғиз ҳам ёлғон сўзламаганларини эътироф этар, аммо иззат-обрўларидан айрилиб қолишдан қўрқиб, ҳасад қилиб, Исломга киришдан бўйин товлашар, Аллоҳнинг оятларини инкор этишар эди. ("Тафсири Ҳилол", Анъом сураси, 33-оят тафсиридан.)

89. Ҳакам ибн Абул Ос.

Аллоҳнинг қудратини қарангки, мана шу Ҳакамнинг ўғли Марвон ибн Ҳакам кейинчалик Умавий халифаларидан бирига айланади.

90. Назр ибн Ҳорис.

Аллоҳ таоло айтади:

"Одамлар орасида шундай кимсалар ҳам борки, улар билимсизлик билан (бошқаларни) Аллоҳнинг йўлидан адаштириш учун ва у (Йўлни) масхара қилиш учун "беҳуда сўз(лар)"ни сотиб олурлар. Ана ўшалар учун хор қилгувчи азоб бордир. Қачон унга Бизнинг оятларимиз тиловат қилинса, гўё уларни эшитмагандек, гўё кулоқларида оғирлик (карлик) бордек кибру ҳаво билан юз ўгириб кетур. Бас, унга аламли азоб ҳақида "хушхабар" бериб қўйинг!" (Луқмон сураси, 6—7-оятлар.)

Абдуллоҳ ибн Аббос: "Мазкур оят мана шу бадбахт (Назр ибн Ҳорис) ҳақида нозил бўлган", дейди. ("Ар-раҳийкул махтум".)

Ушбу оятдаги "беҳуда сўз(лар)"дан мурод афсоналар, тунги бефойда суҳбатлар, қўшиқ ва қўшиқчи жориялар, деган тафсирилар ҳам бор. (Абдулазиз Мансур, "Қуръони карим маънолари таржимаси" изоҳи.)

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Бадр ғазотида қўлга тушган етмишта асирни озод этиб юборганлари ҳолда, иккитасини ўлимга маҳкум қилганлар! Бири мана шу бадбахт Назр ибн Ҳорис эди. Иккинчиси Пайғамбаримиз Каъбада намоз ўқиётганларида орқаларидан келиб, қурбонлик молларининг қоғоноқлари (она қорнидаги болани ўраб олган шилимшиқ пардалари)ни у зотнинг устларига ташлаган ва ҳоказо душманчиликларни тап тортмасдан бажарган Уқба ибн Абу Муъайтдир. ("Ар-раҳийкул махтум".)

91. Назр ибн Ҳорис. ("Ар-раҳийкул махтум".)

Буюк ҳақиқатлар ҳамиша аввалига масхара қилинган. (Бернард Шоу, "Ҳилол" тақвими, 2006 йил, 1-сон, 25-бет.)

92. Абу Лаҳаб. (Имом Аҳмад ва Термизийлар ривояти; "Ар-раҳийқул махтум".)

93. Сеҳргар.

Валид ибн Муғийра мажлисда йиғилганларга: "Муҳаммад ҳақида бир фикрга келиб олинглар. Ихтилоф қилманглар, токи бир-бирингизни ёлғончига чиқарманглар ва гапларингиз бир-бирини инкор қилмасин", дейди.

Шунда улар: "Бўлмаса, сен гапир", дейишади.

Валид: "Йўқ! Аввал сизлар гапиринглар, мен эшитаман", дейди.

Улар: "Муҳаммадни қоҳин-фолбин, деймиз", дейишади.

Валид: "Йўқ! Аллоҳга қасамки, у қоҳин-фолбин эмас. Бизлар қоҳин-фолбинларни кўрганмиз. У қоҳинларга ўхшаб ғулдурамайди (тушуниб бўлмайдиган тарзда сўзламайди) ва саж (қофия) билан гапирмайди", дейди.

Улар: "Ундай бўлса, уни мажнун, деймиз", дейишади.

Валид: "У мажнун эмас. Биз жинниликни кўрганмиз, унинг нима эканини яхши биламиз. Муҳаммадда бўғма (дифтерия) касали ҳам, қалтираш-титраш (атаксия) касали ҳам, восвос касали ҳам йўқ", дейди.

Улар: "Ундай бўлса, уни шоир, деймиз", дедилар.

Валид: "У шоир ҳам эмас. Биз шеърнинг барча турларини биламиз: шеърларнинг "ражаз"ини ҳам, "ҳазаж"ини ҳам, "қарийз"ини ҳам, "мақбуз"ини ҳам ва "мабсут"ини ҳам биламиз. Аниқки, (Муҳаммаднинг айтаётган сўзлари) шеър эмас", дейди.

Улар: "Ундай бўлса, уни сеҳргар, деймиз", дедилар.

Валид: "У сеҳргар ҳам эмас. Дарҳақиқат, биз сеҳргарларни ва уларнинг сеҳрларини ҳам кўрганмиз. Муҳаммад уларга ўхшаб туфламайди ва тугунларга дам солмайди", дейди.

Улар: "Нима дейлик, бўлмаса?" деб сўрайдилар.

Валид: "Аллоҳга қасамки, (Муҳаммад ўқиётган) каломнинг ўзгача ҳаловати бор! Унинг асли илдизи баракали, шохлари эса самаралидир! Сиз у ҳақидаги мазкур сифатлардан қайси бирини айтсангиз ҳам, ботил-ёлғонлиги маълум бўлиб қолаверади... (Сўнг бироз ўйлашиб турди-да), Муҳаммад ҳақида юқорида айтилган гапларнинг ичида энг жонлиси уни "сеҳргар" дея гап тарқатмоқларингиздир. Чунки, у ота-бола, ака-ука, эру хотин ва қариндош-уруғларнинг ўрталарини бузадиган сеҳр-жоду сўзларини олиб келди. Шунинг учун ҳам уларнинг ўрталари бузилиб кетди", дейди. ("Ар-раҳийқул махтум"; Ибн Ҳишом, "Ас-сийратун набавийя", 1-китоб.)

Аллоҳ таоло мана шу Валид ибн Муғийра ҳақида Муддассир сурасининг 11 - 26-оятларини нозил этган.

94. Каҳф сураси. ("Ар-раҳийқул махтум".)

Қиссалар:

- 1) Асҳоби Каҳф қиссаси;
- 2) Хизр ва Мусо алайҳиссаломлар қиссаси;
- 3) Зул Қарнайн қиссаси.

Ислом даъватининг машаққатли босқичида — мусулмонларни кофирлар азоблаётган бир пайтда тушган бу сура-и карима оятлари, ундаги ибратли қиссаларда, агар иймон аҳли қийинчиликларга бардош берса, албатта, ғолиб бўлажаклари уқтирилади. Ҳар замон ва ҳар маконда ҳам иймон аҳли синовга учраши, кофирлар вақтинча устун келиши мумкинлиги тушунтирилади". ("Тафсири Ҳилол", Каҳф сураси муқаддимасидан.)

95. Сумайя розийаллоҳу анҳо (Аммор ибн Ёсирнинг онаси).

Сумайя розийаллоҳу анҳони бадбахт Абу Жаҳл ўлдиради. Иккинчи шаҳидлик Сумайянинг эри Ёсир розийаллоҳу анҳуга насиб этади. (Шайх Муҳаммад Юсуф Кандеҳлавий. "Ҳаётус саҳоба".)

96. Бешинчи йили (ражаб ойида). ("Ар-раҳийқул махтум")

97. Ўн иккита эркак ва тўртта аёл (жами 16 та саҳоба). ("Ар-раҳийкул махтум")

Мазкур тўрт аёл йўлга эрлари билан бирга чиққан эдилар.

Бу муҳожирлар гуруҳига Усмон ибн Аффон розийаллоҳу анҳу амир бўлганлар. У зот билан бирга аёллари Руқайя ҳам бор эди. ("Ар-раҳийкул махтум"; Ибн Қаййим Жавзийя, "Зодул маъод"; "Раҳматун лил олабийн", 1-китоб.)

Баъзи китобларда: "Усмон ибн Мазъун амир бўлган" дейилади, лекин бу ривоят заифдир. (Ибн Ҳишом, "Ас-сийратун набавийя", 1-китоб.)

Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Нажоший (Ҳабашистон императори, исми Асҳама)нинг адолатли подшоҳ эканини билганлари учун ҳам мазлум мусулмонларни айнан Ҳабашистонга жўнатадилар. Орадан уч ой ўтиб, шаввол ойида улар яна Маккага қайтишади.

98. Қуръони каримнинг илоҳий лафзлари ва маъноларидан қаттиқ таъсирланганлари учун.

Қуръон – Аллоҳ таолонинг Муҳаммад алайҳиссаломга туширган, тиловати ибодат ҳисобланадиган, ожиз қолдирувчи каломидир. (Манноъ Қаттон, "Мабоҳису фий улумил Қуръон", 65 - 68-бетлар.)

Имом Бухорий қилган ривоятда Пайғамбар алайҳиссалом ушбу оятни ўқиб сажда қилганларида мусулмонлару мушриклар барчаси қўшилиб сажда қилишгани айтилади. Ҳа, тиловатни эшитиб турган дин душманлари, мушриклар Қуръон таъсирида мушрикликлари эсларидан чиқиб қолиб, Аллоҳга сажда қилишган. Кейинчалик ўзлари ҳам қойил қолиб юришган. Бу машҳур ҳодиса кўпчиликни таажжубга солган. ("Тафсири Ҳилол", Нажм сураси, 62-оят тафсиридан.)

Мушрикларнинг доимий услублари - Аллоҳ таоло айтганидек:

"Кофир бўлган кимсалар: **"Бу Қуръонга қулоқ солманглар ва унга халақит беринглар! Шоядки ғолиб бўлсангизлар"** (Фуссилат сураси, 26-оят), дейишни бир-бирларига маслаҳат бе-рардилар. Чунки қулоқ солса, таъсирланиб иймонга келиб қолади. Лекин бу сафар улар Аллоҳнинг каломини диққат билан эшитишди. Илоҳий каломнинг тил билан таърифлаб бўлмайдиган фасоҳату балоғати ва жозибасига маҳлиё бўлиб, қотиб қолишди. Қуръони карим уларнинг кўнгилларини қамраб олган эди. Ҳар бири ўзи билан ўзи овора бўлиб қолди. Айниқса, сура охиридаги куфру исён билан ўтган қавмларнинг қандай ҳалокатларга дучор бўлганлари ҳақидаги ҳамда барча инсонларни Ёлғиз Аллоҳгагина ибодат қилишга даъват этувчи оятлар уларни умуман даҳшатга солиб қўйган эди...

Жамоат тарқалганидан кейин мажлисда ҳозир бўлмаган бошқа мушриклар саждада қатнашган шерикларининг устларидан таъна-маломат тошларини ёғдиришган! ("Ар-раҳийкул махтум").

99. Йўқ.

"Ғаронийқ" масаласи Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга нисбатан очиқ тухмат, бўҳтон ва уйдирма эканини буюк муфассирлар, барча муҳаддислар, мўътабар сийрат муаллифлари, машҳур Ислом тарихчилари, ақийда олимлари, араб тили мутахассислари ва муҳаққиқ уламолар таъкидлаб, исботлаб ўтишган. (Кенгроқ маълумот олмоқчи бўлганлар учун: "Тафсири Ҳилол", Ҳаж ; сураси, 52-ояттафсири; Закои Кўнрапа, "Пайғамбаримиз ва ашараи мубашшара", 1-китоб, 102 - 105-бетлар; "Нурул яқин" (ўзбек тилида), 54 -56-бетлар; "Ар-раҳийкул махтум"; "Тафсири Ибни Касийр", Ҳаж сура-си, 52 - 54-оятлар тафсири; "Тафсирун Насафий", Ҳаж сураси, 52 - 54-оятлар тафсири; Шайх Муҳаммад Али Собуний, "Софватут тафосийр", Ҳаж сураси, 52-оят тафсири; Шайх Муҳаммад Шаъровий, "Ас-сийратун набавийя", 151 - 163-бетлар; Абу Мансур Мотуридий, "Ҳисосул Атқийё"; Шайх Муҳаммад Албоний, "Насбул мажонийқ линасфи қиссатил ғаронийқ" (ғаронийқ қиссасини бузиш учун манжаниқларни ўрнатиш), 37 ' 39-бетлар; Доктор Муҳаммад ибн Абу Шуҳба, "Ал-исроилиёт вал-мавзуёт", 315 - 316-бетлар; Қози Иёз, "Аш-шифо"; Муҳаққиқ муфассир Олусий, "Тафсири Олусий"; Шайх Муҳаммад Содиқ Уржун, "Муҳаммадун Расулulloҳ"; Шайх Муҳаммад Ғаззолий, "Фикҳус

сийратин набавийя"; Фахриддин Розий, "Ат-тафсирул кабир", 23-китоб, 48 - 54-бетлар; Доктор; Иброҳим Шаъут, "Аботийлу яжибу ан тумҳо минат тарихи Муҳаммад", Абдуллоҳ Хатиб, "Мин фиқҳил ҳижраҳ", 42 - 45-бетлар.)

Масалан, Шайх Муҳаммад Содиқ Муҳаммад Юсуф ҳазратлари шундай дейдилар: "Бу ҳол пайғамбарлар шаънига, хусусан, Муҳаммад алайҳиссалом шаънларига мутлақо тўғри келмайдиган ҳолдир. Аввало, бу ривоятлар Ислом душманлари томонидан тўқилиб, ёмон ғараз билан киритилгани очиқ-ойдин кўриниб турибди. Эътимолли уламолар мазкур ривоятларнинг ҳеч бири Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга тегишли бўлиши асло мумкин эмаслигини исбот қилганлар. Жумладан, Ҳофиз ибн Касийр бу ривоятларнинг ҳаммасини инкор этганлар. Бошқа олимларимиз ҳам бунга қўшиладилар. Заиф, асоссиз ривоятни Қуръони Карим ояти тафсирига, хусусан, ақидага тегишли масалага далил қилиб олиш ҳеч ҳам тўғри келмайдиган иш экани ҳаммага маълум". ("Тафсири Ҳилол", Ҳаж сураси, 52-оят тафсиридан.)

100. Олтинчи йили (ўрталарида).

Кутилган натижа бўлмагач, курашийлар учинчи келишларида Валид ибн Муғийранинг ўғли Амморани олиб келишади ва: "Эй Абу Толиб, бу йигит Қурайш йигитлари ичида энг ёши навқирони ва энг чиройлиси-ғўзалидир. Уни ўзингга ўғил қилиб ол. Ўрнига, бизга жиянинг Муҳаммадни берасан. Биз уни ўлдирамиз, шунда бошга-бош бўлади", дейишади. Абу Толиб: "Менинг бўйнимга қандай ҳам ёмон ишни қўйяпсизлар. Демак, сиз ўз ўғлингизни менга уни боқиб-парваришлаб беришим учун бермоқдасизлар, мен эса сизга ўғлимни сизларга уни ўлдиришингиз учун бераман, шундай-ми? Асло! Аллоҳга қасамки, бу иш ҳеч қачон амалга ошмайди", деб зарда билан жавоб беради. ("Ар-раҳийқул махтум".)

101. Утайба ибн Абу Лаҳаб.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг дуолари қабул қилинади. Утайба бир гуруҳ курашийлар билан Шомга боради ва у ерда "Зарқо" деган жойга қўнади. Ўша кеча уларнинг атрофида бир шер айланиб юради. Утайба: "Биродарим (Муҳаммад)нинг ҳолига вой бўлсин! Аллоҳга қасамки, Муҳаммад мени дуоибад қилди. Шунинг учун шер энди мени ейди. Мен Шомда бўлсам ҳам, Муҳаммад Маккада туриб мени ўлдирди-я", деб гапира бошлайди. Эрталабга яқин шер одамлар орасидан айнан унга ташланиб, бошини ғажиб ташлайди. ("Ар-раҳийқул махтум"; Шайх Муҳаммад Юсуф Кондехлавий. "Ҳаётус саҳоба".)

102. Уқба ибн Абу Муъайт.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Бадр ғазотида қўлга тушган асирларни озод этиб юборганлари ҳолда, иккитасини ўлимга маҳкум қилганлар. Бири қўшиқчи аёлларни ёллаган Назр ибн Ҳорис бўлса, иккинчиси мана шу бадбахт Уқба ибн Абу Муъайтдир!

103. Учала одам ҳам мўътабар сийрат китобларида тилга олинган!

Ибн Ҳишом "Ас-сийратун набавийя" китоби, 1-жузъида Ибн Исҳоқнинг ривоятига кўра, "Нуъайм ибн Абдуллоҳ Адавий", деган.

Ибн Жавзий "Тариху Умар ибн Хаттоб" китоби 10-бетида Анас ибн Молик розийаллоҳу анҳунинг ривоятига кўра, "Бани зуҳралик киши", деган.

Шайх Абдуллоҳ ибн Муҳаммад Наждий "Мухтасару сийратир Росул" китоби, 102-бетида Абдуллоҳ ибн Аббос розийаллоҳу анҳумонинг ривоятига кўра, "Бани махзумлик киши", деган.

Валлоҳу аълам биссаваб! ("Ар-раҳийқул махтум".)

104. Уч кун.

Ҳазрати Ҳамза Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламга ҳам амаки, ҳам икки томонлама (Ҳалима ва Сувайбалар томонидан) эмиқдош бўлганлар. ("Ар-раҳийқул махтум".)

Умар ибн Хаттоб ўшанда 33-34 ёшларда эдилар.

"Умар ибн Хаттобнинг Исломни қабул қилиши Ислом учун ғалаба, мусулмонлар учун қувват

ва Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Маккада тавҳид байроғини кўтарганларидан кейин аста жон таслим қилаётган ширкнинг юрагига санчилган найза бўлди". ("Ҳидоят" журнали, 2002 йил, 4-сон.)

105. Рукона ибн Абду Язид. ("Саодат асри қиссалари", 2-китоб, 27—29-бетлар; Ибн Ҳишом, "Ас-сийратун набавийя"; Ибни Касийр, "Саҳиҳус сийратин набавийя"; Ибн Ҳажар Асқалоний, "Тухфатул ашроф би маърифатил атроф", 3-китоб, 173-бет.)

Бу ҳодиса Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг бадантарбияга ҳам катта эътибор берганларини кўрсатади. Ҳайлаб кўрайлик-а, қайси Пайғамбар ўз умматининг оддий бир аъзоси ила кураш тушгани кузатилган. Бу кураш бадантарбия мусобақасидир. Исломи дини бу нарсага катта эътибор беришини шундан билиб олсак ҳам бўлади. ("Ҳадис ва Ҳаёт", 17-жузъ, 251-бет.)

106. Абдуллоҳ ибн Забаърий Саҳмий.

Аллоҳ мушрикларнинг асл ниятларини фош қилиб шундай дейди:

"...Улар у (мисол)ни Сизга фақат талашиб-тортишиш учунгина келтирдилар. Ахир, улар хусуматчи (урушқоқ, жанжалкаш) қавмдирлар!" (Зухруф сураси, 58-оят.)

Қолаверса, мушриклар Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам тиловат қилган оятнинг мазмунини яхши билардилар, чунки улар араб эдилар. Араб тилида ҳарфи жонсиз предметларга ишлатилиб, (нарса) маъносини англатади. Оятдаги "Аллоҳдан ўзга ибодат қилаётган нарсаларингиз"дан мурод бут-санамлардир!

107. Утба ибн Рабийъа. ("Ар-раҳийқул махтум".)

108. Абу Лаҳаб (*маъноси: дўзах оловининг отаси*). Исми Абдул Уззо ибн Абдулмутталибдир. Бу бадбахт кўзи ғилай бўлиб, сочини икки ўрим килиб юрарди. Ўзи Пайғамбаримизнинг (ота бир она бошқа) амакиси бўлса ҳам, у зотга жуда кўп озорлар етказган эди. ("Ар-раҳийқул махтум".)

109. Еттинчи йили. ("Ар-раҳийқул махтум".)

110. Саксон учта та эркак ва ўн саккизта та аёл, жами 101 та саҳоба. ("Ар-раҳийқул махтум"; "Нурул яқин"; "Нурул басар"; "Раҳматун лил оламийн", 1-китоб.)

Улар Жаъфар ибн Абу Толиб бошчилигида Макка даврининг 7-йили бошларида ҳижрат қилганлар. Иккинчи ҳижрат аввалгисига қараганда анча машаққатли кечган. Аллоҳ таоло айтади:

"Зулм (қийноқ)ларга дучор бўлганларидан сўнг, Аллоҳ йўлида ҳижрат қилган зотларни, албатта, бу дунёда ҳам гўзал (мақомларга) жойлаштирурмиз. Энди Охират ажри (мукофоти) янада каттароқ эканини (одамлар) билсалар эди! Улар (мушриклар етказган озор-азиятларга) сабр-тоқат қилган ва Парвардигорларигагина таваккал этадиган зотлардир". (Наҳл сураси, 41 — 42-оятлар.)

111. Амр ибн Ос билан Абдуллоҳ ибн Абу Рабийъа.

Ҳабашистон арбоблари элчиларнинг совға-саломларига учиб, қуруқ гапларига алданиб, мусулмонларни тутиб беришни Нажошийга маслаҳат солишга келишиб олишади.

Саройда Нажоший билан муҳожирлар бошлиғи Жаъфар розийаллоҳу анҳу ўрталарида диққатга сазовор сўзлашув бўлиб ўтади. Натижада, адолатли ҳукмдор элчиларнинг талаби ноўрин эканидан ҳамда мусулмонлар мазлум ҳолда ҳимоя истаб айнан унинг юртига келишганини тушуниб, элчиларни ҳам, совғаларини ҳам орқага қайтариб юборади. Шу воқеадан кейин Нажошийнинг юртида бирор киши мусулмонларга азият берадиган бўлса, унга жарима солинар эди.

Пайғамбаримиз Мадинага ҳижрат қилганларидан кейин: Ҳабашистон муҳожирларининг бир қисми Мадинага кўчиб ўтишади. Жаъфар розийаллоҳу анҳу бошчилигидаги бош жамоа эса,

кема йўли билан ҳижратнинг 7-йил Хайбар фатҳи асносида Мадинага етиб келишади. Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам ҳатто: "Қай бирига қувонай: Хайбарнинг фатҳидами ё Жаъфарнинг қайтиб келганидами?" дея ниҳоятда хурсанд бўлган эдилар.

112. Бағиз ибн Омир.

Ибн Қаййим Жавзийя айтади: "Баъзилар: "Аҳдногани Мансур ибн Икрима ёзган", деса, бошқалар: "Назр ибн Ҳорис ёзган", дейди. Тўғриси эса, Бағиз ибн Омирдир. Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам уни дуоибад қилганлар ва унинг кўли шол бўлиб қолган". ("Зодул маъод", 3-китоб.)

113. Уч йил (*нубувватнинг 7-йили муҳаррам ойидан 10-йили муҳаррам ойигача*). ("Ар-раҳийқул махтум".)

Абу Жаҳл бошчилигида Қурайш пешволаридан қирқ киши қарор қабул қилишади. Абу Жаҳл имзоланган қарорномани амалга татбиқ этиш учун кеча-ю кундуз тинмай ҳаракат қилади.

Ҳар ёқда пароканда яшаётган бутун мусулмонлар Абу Толиб даҳасидаги ҳали мусулмон бўлмаган ҳошимийларга келиб кўшилишади. Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам ҳам Арқамнинг уйдан чиқиб, ўша ерга кўчиб ўтадилар. Бу ер ўзлари туғилган маҳалла бўлиб, илгари "Бани Ҳошим даҳаси" дейилар эди.

114. Саккизинчи йили.

Ойнинг иккига бўлиниши мўъжизаси машҳур воқеа бўлиб, мусулмонлар Абу Толиб маҳалласида қамалда яшаётганларида, Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам Минода турган пайтларида, ойдин бир кечада, Аллоҳнинг иродаси ила содир бўлган. Аллоҳ таоло айтади:

"(Қиёмат) Соати яқинлашди ва ой ҳам (илоҳий мўъжиза сифатида иккига) бўлинди". ("Қамар" сураси, 1-оят.)

Бу жуда ҳам машҳур ҳодиса бўлиб, ўша кечада ким унга назар солган бўлса, ойнинг ёрилганини кўрган, мулоҳаза қилган.

Яқинда Ҳиндистонда тарихий ёдгорликларни ўрганиш жараёнида бир ибодатхонанинг қурилиш тарихига оид ҳужжатлар кўриб чиқилди. Буни қарангки, мазкур ҳужжатда "бу ибодатхона ой ёрилган кечанинг эртаси куни қурила бошланган", деб ёзилган экан". ("Тафсири Ҳилол", Қамар сураси, 1-ояттафсиридан.)

1992 йили Нобел мукофотини бериш пайти эди. Америкалик бир гуруҳ олимлар етти йил давомида олиб борган изланишлари натижасида Ойнинг харитасини тузиб чиқишди. Кашфиётчилар томонидан аниқланишича, Ой қачонлардир ўртадан бўлинган экан. Харитада Ойнинг ўртасидан бўлиниш асорати сифатида диоганал чизиқ ўтган эди. Анжуманга йиғилганлар бу фактни эшитган заҳоти "қачон-қачон" деган саволлар янграй бошлади. Хаккерби: "Милодий сана бўйича тахминан олти-еттинчи асрларда", деган жавобни берди...". ("Мусулмонлар тақвим китоби", 2006 йил, 1-чорак.)

115. Беш киши.

Ҳишом ибн Амр; Зуҳайр ибн Абу Умайя; Мутъим ибн Адий; Абул Бахтарий ибн Ҳишом; Замъа ибн Асвад. ("Ар-раҳийқул махтум".)

116. Исломни қабул қилиш учун.

Ҳабашистон роҳиблари Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васалламни Масжидул Ҳаромдан топишди. У киши билан ўтириб гаплашишди, саволлар беришди. Пайғамбаримиз уларни Исломга даъват этдилар, Қуръон тиловат қилиб бердилар.

Улар Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васалламда ўз китобларида васф қилинган сифатларни кўриб, иймои келтиришади. (Бу ҳақда Қасас сурасининг 52 — 55-оятлари нозил бўлган. Мазкур! "Тафсири Ҳилол"нинг Қасас сураси, 52 — 55-оятлари тафсирида баён)

Абу Ҳурайра розийаллоҳу анҳудан ривоят қилинади: "Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи

васаллам: "Муҳаммаднинг жони қўлида бўлган Зот (Аллоҳ) билан қасам ушбу умматдан бирортаси: яҳудийими, насронийим менинг ҳақимда эшитса-ю, сўнгра менга юборилган нарсага иймон келтирмай ўлиб кетса, албатта, дўзах эгаларидан бўлади", дедилар". (Муслим, Аҳмад, Абу Увона ва Сулабийлар ривоят қилишган.)

Ушбу ҳадиси шарифда гап бутун ер юзи аҳолиси ҳақида бормоқда. Демак, ер юзида ким Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васаллам ҳақида, у кишининг динлари ҳақида эшитса, у зотга иймон келтириб, Ислом динига кириши лозим бўлади. Агар кирмаса, кофир бўлади, дўзахга тушади. ("Сунний ақийдалар", 338-339-бетлар.)

117. Олти ой (ражаб ойида, 87 ёшида). ("Ар-раҳийқул махтум"; Шоҳ Акбархон Нажиб Ободий, "Тарихи Ислом", 1-китоб, 120-бет.)

Абу Толибнинг рамазон ойида Хадича розийаллоҳу анҳодан уч кун олдин вафот этгани ҳақида ривоят ҳам бор. Лекин унинг ражаб ойида вафот этгани ҳақидаги ривоят кучлироқ. ("Ар-раҳийқул махтум"; Шоҳ Акбархон Нажиб Ободий, "Тарихи Ислом", 1-китоб, 120-бет.)

Абу Толибнинг вафоти яқинлашганда, унинг олдига Пайғамбаримиз кирдилар. Абу Жаҳл ва унга ўхшаганлар ҳам шу ерда эди.

Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам: "Эй амаки, "Ла илаҳа иллаллоҳ" калимасини айтинг! Шунда мен Аллоҳнинг ҳузурини бу калимани сизнинг фойдангизга ҳужжат қиламан", дедилар.

Абу Жаҳл: "Эй Абу Толиб, (отанг) Абдулмутталибнинг динидан юз ўгирасанми?" дея такрорлайверди.

Сўнг Абу Толиб: "Мен Абдулмутталибнинг диниданман", деди, "Ла илаҳа иллаллоҳ" дейишни хоҳламади. Бас, Пайғамбаримиз: "Аллоҳга қасам, агар манъ қилинмасам, сиз учун истиғфор айтаман", дедилар. Шунда, Аллоҳ таоло қуйидаги оятларни нозил қилди: (Бухорий ва Муслимлар ривоят; Мулла Алийюл Қори Ҳанафий, "Ал-фиқҳул акбар" шарҳи.)

"На Пайғамбар ва на мўминлар - агар мушриклар қариндошлари бўлса ҳам - уларнинг дўзах эгалари эканликлари аниқ маълум бўлганидан кейин, у мушриклар учун мағфират сўрашлари жоиз эмасдир". (Тавба сураси, 113-оят.)

"(Эй Муҳаммад алайҳиссалом), аниқки, сиз ўзингиз суйган кишиларни ҳидоят қила олмасиз, лекин Аллоҳ Ўзи хоҳлаган кишиларни ҳидоят қилур. У ҳидоят топувчи зотларни яхшироқ билгувчидир". (Қасас сураси, 56-оят.)

Одамларни ҳидоят қилиш фақат Аллоҳ таолонинг измидадир. Аллоҳдан бошқа ҳеч ким, ҳатто охир замон Пайғамбарининг ҳам бу ишга қурблари етмайди. Агар у зот бирор кишини ҳидоят қилиш имконига эга бўлганларида, амакилари Абу Толибни ҳидоят қилган бўлар эдилар. Аммо бунинг имкони бўлмади. Абу Толиб ҳидоятга муяссар бўлмай, дунёдан ўтди. Бундан Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам қаттиқ афсус чекдилар. ("Тафсири Ҳилол", Қасас сураси, 56-оят тафсиридан.)

Бутун коинотнинг Яратувчисини эътироф этмаган, унга иймон келтирмаган инсоннинг қилган яхшилик ва хизматлари қанчалик буюк бўлмасин, қиёмат кунини асло фойда бермайди. Бунга Абу Толибнинг ҳаёти ёрқин мисолдир. У Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламни гўдаклик чоғларидан бошлаб, 42 йил ҳимоя қилди. Бирор кишининг Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга зиён етказишига йўл қўймади. Шунга қарамасдан, иймон келтирмагани учун илоҳий раҳматга эриша олмади". (Муҳаммад Айюб Ҳомидов, "Ҳидоят", 2001 йил, 6-сон, 21-бет.)

Аббос ибн Абдулмутталиб: "Эй Расулulloҳ! (Амакингиз) Абу Толибга бирор нарса билан (охирати) фойдангиз тегдими? Ахир у киши сизни ҳимоя қилар, сиз учун (душманларингиздан) ғазабланар эди", деб сўради. У зот: "Ҳа! У (амаким) ҳозир дўзахнинг энг саёз қисмидадир. Агар мен (инг шафоатим) бўлмаганида, у киши дўзахнинг тубан жойида бўлар эди", деб, жавоб бердилар. (Муслим, Аҳмад, Абу Яъло ва Ибн Асокирлар ривоят қилишган.)

118. Ўз уйларида.

Абу Толибнинг вафоти ҳақида Пайғамбаримизга Ҳазрати Али хабар олиб келганлар.

Али розийаллоху анху айтадилар: "(Отам) Абу Толиб вафот қилгач, Пайғамбар соллаллоху алайҳи васалламнинг ҳузурларига бориб: "Залолатдаги (яъни, Ислом динига кирмаган) қария амакингиз оламдан ўтди. Уни ким кўмади?" дедим. У зот: "Бориб дафн қил, кейин олдимга кел. Келгунингча, бошқа бирон иш қилма", дедилар. Мен: "Ахир (отам) мушрик ҳолида вафот этди-ку?" дедим. У зот: "Бор, дафн қил", дедилар. Мен бориб (отамни) дафн қилдим, сўнгра у зотнинг ҳузурларига келдим. У зот: "Энди бориб ғусл қилиб, кейин олдимга кел. Келгунингча, бошқа бирон иш қилма", дедилар. Мен бориб ғусл қилиб келдим. У зот соллаллоху алайҳи васаллам менинг ҳақимга шундай дуои хайрлар қилди-ларки, агар ўша (дуолар)нинг ўрнига қизил ва қора туялар (берилганида), бунчалик хурсанд бўлмас эдим". (Аҳмад ибн Ҳанбал, Абу Довуд, Насоий ва Байҳақийлар ривояти, исноди саҳиҳ.)

119. Саккиз ой (рамазон ойида, 65 ёшларида).

Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васалламнинг ҳомий амакилари Абу Толиб ва вафодор-сирдош аёллари Хадича розийаллоху анҳонинг вафотлари ҳамда Тоифдаги ғам-андухлар туфайли бу йилни Пайғамбаримиз "Ғам йили" деб номлаганлар.

Хадича онамизни қабрга Пайғамбаримизнинг ўзлари қўядилар.

Хадичаи Кубро беш вақт намоз фарз қилинадиган вақтга етишолмадилар, чунки онамиз "меърож" воқеасидан олдин вафот этганлар. ("Ар-раҳийқул махтум".)

120. Савда Замъа қизига.

Савда онамиз аввал Сакрон ибн Амр исмли кишига теккан эдилар. Ёшлари Пайғамбаримиз соллаллоху алайҳи васалламнинг ёшларидан катта бўлган. Савда онамиз эрлари билан Ҳабашистон ҳижратига борган Ислом фидойиларидан эдилар. У ердан қайтиб келишганида, эрлари вафот этади. Катта ёшли аёл, Ислом учун фидокорлик қилган инсон ёлғиз ва қаровсиз қолади. Расули Акрам унинг кўнглини кўтариш ҳамда онадан етим қолган қизлари кичкина Фотимага қараб туриши учун кекса аёлни никоҳларига оладилар.

Агар Пайғамбаримиз соллаллоху алайҳи васалламнинг уйланишлари шаҳват учун бўлганида, дунёдаги энг гўзал қизларнинг ота-оналари у кишини куёв қилишни орзулаб турган бир пайтда олтмишнинг атрофидаги бева аёлга уйланар эдиларми? (Шайх Муҳаммад Содиқ Муҳаммад Юсуф, "Ҳадис ва Ҳаёт", 13-жузъ, 36-бет.)

121. Уч мил.

Тентақлар Пайғамбаримизни Рабийъанинг икки ўғли Утба ва Шайбаларга тегишли боғча тошбўрон қилиб боришган. Бу боғ Тоифдан уч мил узоқда жойлашган. ("Ар-раҳийқул махтум".)

122. Аддос.

Аддос розийаллоху анху Юнус пайғамбар яшаб ўтган юрт (Ассирия пойтахтларидан бири) Нийнаводан бўлган. Юнус пайғамбар Қуръонда зикри келган йигирма бешта пайғамбарнинг тартиб бўйича йигирма биринчисидирлар.

123. Нахла водийида.

Нахла Маккадан бир кечалик йўл бўлиб, Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам Тоифдан қайтаётганларида Зайд ибн Ҳориса билан бу ерда бир неча кун турганлар. ("Ар-раҳийқул махтум".)

Жинлар Қуръонни эшитишга ҳозир бўлганларида, инсонларга ўхшаб, бу ўтганларнинг афсоналари, сеҳр, шеър ёки уйдирма, демадилар, балки, "жим, қулоқ осинглар!" деб айтдилар. Ушбу омил уларнинг бахтига сабаб бўлди. Аввал яхшилаб қулоқ осдилар, ҳақни ботилдан ажратишга уриндилар. Ҳақиқатни тушуниб етганларидан сўнг эса, зудлик билан иймон келтирдилар. ("Тафсири Ҳилол", Аҳқоф сураси, 29-оят тафсиридан.)

Ҳа, Қуръонга ошно бўлиш, уни тинглаш, ўқиш, маъносини тушуниш иймонга сабаб бўладиган амаллардандир. Албатта, эътибор қулоғи билан Қуръон тиловатини тинглаш жуда ҳам фойдали.

Жазоирда бўлиб ўтган илмий анжуманда олимлардан бири Америкада ўтказилган тажриба ҳақида маъруза қилди. Тажрибачилар тўрт кишини танлашган — бири араб-мусулмон. Иккинчиси ҳам араб, лекин мусулмонмас, Қуръон тилини яхши билади, лекин унга эътиқо-ди йўқ. Учинчиси арабмас-мусулмон, яъни, тилини тушунмайди, лекин Қуръони каримни илоҳий китоб деб эътиқод қилади. Тўртинчиси араб ҳам эмас, мусулмон ҳам эмас, яъни Қуръонга на тил жиҳатидан ва на эътиқод жиҳатидан алоқаси бор шахс. Энг янги замонавий асбобларда тўртовларининг руҳий ўзгаришлари текширилган. Шунда Қуръони карим тиловатини эшитган бу тўрттала шахс руҳида бир хил ўзгариш рўй берганини асбоблар қайд этади. Қуръон ҳақиқий илоҳий китоблиги яна бир бор таъкидланди. ("Тафсири Ҳилол", Жин сураси, 13-оят тафсиридан.)

Жинларнинг Қуръон тинглаганлари ҳақидаги ривоятларни синчиклаб ўрганиб чиққандан сўнг маълум бўладики, айнан шу сафар Муҳаммад алайҳиссаломнинг ўзлари жинлар у зотнинг тиловатларига қулоқ осганидан ва ундан кейинги гаплардан беҳабар бўлганлар. Фақат Аллоҳ таоло оят тушириб хабар берганидан сўнг билганлар. Аммо ушбу воқеадан сўнг жинлар яна келиб тинглашганда, Пайғамбар алайҳиссалом билиб турганлар. ("Тафсири Ҳилол", Аҳқоф сураси, 31-оят тафсиридан.)

124. Мутъим ибн Адий.

Мазкур воқеа милодий 619 йил, июн охирилари ё июлнинг бошларига тўғри келади.

Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Мутъимнинг бу жасоратини унутмаганлар. Ҳатто, Бадр жангидан сўнг: "Агар Мутъим ибн Адий тирик бўлганида ва асирлар ҳақида мендан (шафоат) сўраганида, албатта, уларни қўйиб юборган бўлур эдим", деганлар. (Бухорий ривояти.)

125. Бирортаси ҳам қабул қилмаган. (Имом Термизий ривояти; "Ар-раҳийқул махтум"; Шайх Абдуллоҳ Наждий, "Мухтасару сийратир Расул", 149-бет.)

126. Бани Ҳанифа.

Пайғамбарлик даъвоси билан чиққан каззоб Мусайлама мана шу Бани Ҳанифа қабиласидан эди.

Мусайлама каззобнинг бузғунчилиги кундан-кунга ошавергач, Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам уни залолатдан қайтариш учун бир мактуб ҳозирладилар. Бу пайтда мусулмонлар Мадинада кучли давлат барпо этган эдилар. Чопарлик вазифаси Ҳабиб ибн Зайдга топширилди. У Пайғамбар алайҳиссаломнинг буйруғини бажариш учун қиру адирлар оша Бани Ҳанифа қабиласи яшайдиган Нажд тепаликларига етиб борди ва мактубни Мусайламага топширди. Нома билан танишгач, Мусайламанинг дилидаги марази янада кучайди. Шотирларига айтиб, Ҳабибни кишанлатиб қўйди ва эртасига чошгоҳ вақтида олиб келишни буюрди. Тайинланган вақтда Мусайлама тобеъларини тўплади. Жамоат жам бўлгач, зўрға қадам босаётган Ҳабибни олиб киришди. Мусайлама унга савол ташлади:

— Муҳаммад Аллоҳнинг элчиси эканига гувоҳлик берасанми?

— Албатта, - деди Ҳабиб. - Гувоҳлик бераманки, Муҳаммад расулulloҳдир.

— Менинг ҳам Аллоҳнинг элчиси эканимга-чи?

— Биласанми, менинг қулоғим оғирроқ. Нима деяётганингни эшитмаяпман.

Масхара оҳангида берилган жавобдан Мусайламанинг ғазаби қўзиб, асаблари титраб деди:

— Жаллод, унинг танасидан бир бўлагини кесиб ол. Жаллод Ҳабибнинг баданидан катта бўлакни кесиб, ерга ташлади.

Каззоб саволни такрорлади:

— Мен Аллоҳнинг элчисиман-ми?

— Айтдим-ку, мен гарангроқман. Гапларинг ҳеч қулоғимга кирмаяпти.

Мусайлама яна жаллодни ишга солди. Ерда ётган Ҳабибнинг гўшт парчасига яна бир бўлак қўшилди. Одамлар элчининг тоғлар ҳавас қилса арзигулик саботидан даҳшатга тушиб, бақрайиб қолишди. Каззоб такрор-такрор савол сўрар, жаллод Ҳабибни қайта-қайта қиймалар,

у эса ҳар сафар "Ашҳаду анна Муҳаммадар росулulloҳ", дер эди. Бир неча дақиқадан сўнг Ҳабиб иккига бўлиниб қолди. ("Мусулмонлар тақвим китоби", 2006 йил, 1-чорак.)

127. Жаброил алайҳиссалом келиб, ҳар биттасининг мазкур аъзоларига ишора қилган. ("Тафсири Ибни Касийр", Ҳижр сураси, 95-оят тафсири; Ибн Касийр, "Саҳиҳус сийратин набавийя"; Ибн Ҳишом, "Ас-сийратун набавийя".)

128. Туфайл ибн Амр Давсий.

Туфайл ақлли-доно, машҳур шоир ва Давс қабиласининг аслзода амири бўлган. (Ибн Ҳишом, "Ас-сийратун набавийя"; Шайх Муҳаммад Юсуф Кон-деҳлавий, "Ҳаётус саҳоба".)

129. Оиша Абу Бакр қизи розийаллоҳу анҳумога.

Бир ёстиққа бош қўйишлари эса, Мадинага ҳижрат қилганларидан кейин ҳижрий биринчи йил шаввол ойидан бошланган. (Бухорий ривояти.)

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг Оиша онамизга уйланишларида ижтимоий алоқаларни мустаҳкамлаш ҳикмати бор. Абу Бакр розийаллоҳу анҳунинг Ислом учун, Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам учун бўлган фидокорликларини тақдирлаш ҳамда у зот билан алоқаларини мустаҳкамлаш мақсадида қизларига уйланганлар.

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг қиз уйланган бирдан-бир аёллари Оиша онамиздир. У киши оналаримиз ичида энг заковатли, ёдлаш қобилияти кучли, энг илмлилари эдилар. Улуғ олим саҳобалар ҳам ўзлари еча олмаган масалаларда Оиша онамиздан ёрдам сўрардилар. Оиша онамиз Абу Ҳурайра розийаллоҳу анҳудан кейин энг кўп ҳадис ривоят қилган зотдирлар. ("Ҳадис ва Ҳаёт", 13-жузъ, 34- ва 36-бетлар.)

Оишаи Сиддиқа Ислом уммати аёлларининг энг фақиҳаси ва олимасидирлар. Имом Аъзам раҳимаҳуллоҳ "Ал-васийят" номли китобида: "Оиша розийаллоҳу анҳо Ҳадичаи кубро розийаллоҳу анҳодан кейин бутун олам аёлларининг афзали ва мўминларнинг онасидирлар. Зинодан покдирлар. Бас, ким Оишани зинода айбласа, ўзи валади зинодир", деганлар. (Мулла Алийюл Қори Ҳанафий, "Ал-фиқҳул акбар" шарҳи.)

130. Олтита.

Асъад ибн Зурора; Авф ибн Ҳорис; Рофиъ ибн Молик; Қутба ибн Омир; Уқба ибн Омир; Жобир ибн Абдуллоҳ.

Ҳаммаси Ясрибнинг Хазраж қабиласидан.

Йигитлар юртларига қайтиб боришиб, Ислом дини ва Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам ҳақларида шу қадар тарғибот ишларини юргизиб юборадиларки, ҳатто, Ясрибда Пайғамбаримизнинг номлари кирмаган хонадон қолмайди. ("Ар-раҳийкул махтум".)

131. Ясрибдаги яҳудийлардан эшитишган.

Йигитларнинг: "Бу ўша пайғамбар-ку?" дейишларига сабаб, Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам пайғамбар бўлишларидан олдин, яҳудийлар Ясрибдаги араб мушриклари (Авс ва Хазраж қабилалари)га: "Яқинда охир замон пайғамбари чиқади, биз унга иймон келтириб, сизларнинг устингиздан ғалаба қозонамиз", деб кўп гапиришарди. ("Ар-раҳийкул махтум".)

Маълумки, Инжилда охир замон пайғамбарининг келиши очик-ойдин айтилган:

"Қуддусдаги яҳудийлар юборган руҳонийлар ва левитлар (яҳудий дин арбоблари) Яҳё пайғамбарнинг олдида бориб ундан:

— Сен кимсан? — деб сўрадилар. Яҳё шаҳодат (гувоҳлик) берди:

— Мен (Ийсо) Масиҳ эмасман, — деб очик тан олди у, инкор этмади.

Яна ундан:

— Бўлмаса Илёс пайғамбармисан? — деб сўрадилар.

— Йўқ! - деди у.

— Охирзамон набийси (пайғамбари)мисан? - деб савол бердилар. У яна:

— Йўқ! — деб жавоб берди... ("Юҳанно Инжили", Стокгоlm, Швеция. 1992. 1-боб.)

Бундан маълум бўладики, яҳудий уламолари ўша асрда учта пайғамбар келишини кутардилар: Илёс, Ийсо ва охир замон Пайғамбари. Илёс ва Ийсо алайҳиссаломларнинг келиб кетгани Инжилда ҳам собит бўлган. Улардан кейин табиийки "охир замон пайғамбари"нинг келиши кутилган. Бу пайғамбарни биз мусулмонлар, шак-шубҳасиз, Муҳаммад алайҳиссаломдирлар, деймиз". (Аҳмад Дийдот, "Что Библия говорит о Мухаммаде".)

132. Ўн иккинчи йил охирлари (биринчи Ақаба байъатидан салгина олдин) ёки ўн учинчи йили (икки Ақаба байъати орасида, Пайғамбаримиз 52 — 53-ёшда эканларида). ("Ар-раҳийқул махтум".)

"(Аллоҳ) Ўз бандаси (Муҳаммад алайҳиссалом)ни, унга оят-мўъжизаларимиздан кўрсатиш учун (Маккадаги) Масжидул Ҳаромдан (Қуддусдаги) Биз атрофини баракотли қилиб қўйган Масжидул Ақсога тун (нинг бир қисми)да сайр қилдирган Зот (барча айбу нуқсонлардан) покдир. Дарҳақиқат, У эшитгувчи, кўргувчи зотдир". (Исро сураси, 1-оят.)

Бу воқеанинг қачон рўй бергани тўғрисида турли маълумотлар мавжуд бўлиб, ҳақиқатга яқинроғи мана шудир! Чунки, Хадича онамиз Макка даврининг 10-йили рамазон ойида беш вақт намоз фарз бўлишидан олдин вафот этганлар. Беш вақт намознинг эса, Меърож кечаси фарз бўлгани хусусида ихтилоф йўқ. Исро сурасининг ифодасига кўра, Меърож билан ҳижрат орасидаги вақт узоқ эмас, Меърождан сўнг ҳижрат ҳам яқинлашиб қолган эди. ("Ар-раҳийқул махтум".)

Исро ва Меърож воқеаси мутавотир бўлиб, 45 та саҳобадан ривоят қилинган. (Али ибн Муҳаммад Шокир, "Ал-Исро ва Меърож", 8-9-бетлар; Шайх Муҳаддис Қаттоний, "Назм ул мутаносир минал ҳадисил мутавотир", 207 — 208-бетлар.)

Макка билан Қуддус ораси тўғри 1100 км, айлана 1500 км, туя юришида 30-40 кунлик йўлдир. (Шайх Муҳаммад Шаъровий, "Ас-сийратун набавийя", 220-бет; Али ибн Муҳаммад Шокир, "Ал-Исро вал-Меърож", 12-бет.)

133. Ражаб ойи.

Ражаб ойининг 27-кечасида инсоният тарихидаги энг муҳим ҳодисалардан бири содир бўлган. Ўша кечада Пайғамбаримиз алайҳиссаломнинг Исро ва Меърожлари бўлган.

Исро кечасида тўпланиб, илмий суҳбатлар ўтказиш кейинги даврларда юзага чиққан. Баъзи аҳли илмлар мазкур улуғ ҳодисани ёдга олиш билан бирга кўпчиликка унинг аҳамиятини эслатиш ва дину диёнат йўлида ваъзлар қилишни мусулмонлар учун фойдали деб, бу ишни ўтказишган. Аммо Исро кечасидаги алоҳида намозлар ва бошқа нарсалар ҳужжатсиз ишлардир. ("Зикр аҳлидан сўранг", 7-сон.)

134. Уйғоқ ҳолларида, руҳ ва жасадлари билан.

Исро ва Меърож ҳодисаси туш эмас, руҳий сафар ҳам эмас, балки Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ҳам жасадлари, ҳам руҳлари ила қилган сафарларидир. Агар туш ёки руҳий сафар бўладиган бўлса, бу воқеанинг мўъжизалиги қолмас эди.

Ояти каримада "Ўз бандасини" деб таъкидланиши ҳам Исро ҳодисаси жасад ва руҳ билан бўлганини кўрсатади. Агар фақат руҳ билан бўлганида, бандасининг руҳини, дейилган бўлар эди. ("Тафсири Ҳилол", Исро сураси, 1-оят тафсиридан.)

Аҳли сунна ва жамоа уламоларининг кўпчилиги мана шу фикрга иттифоқ қилишган. Агар Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам арабларга: "Бу кеча менинг руҳим Қуддусга бориб-келди" ёки "Мен бу кеча уйқумда-тушимда Қуддусга бориб-келибман", десалар, ким ҳам бу гапни ёлғон дерди?! Улар Исро ва Меърож воқеасининг айнан уйғоқликда (яъни, руҳ ва жасад билан) бўлган, деб тушунганлари учун ҳам тўполон қилишган ва Исломни янги қабул этганларнинг баъзилари диндан қайтиб, муртад ҳам бўлишган. Агар фақат Пайғамбаримизнинг руҳлари сайр қилганида эди, руҳнинг Буроқ номли уловга ҳожати тушмас эди!

"Буроқ" порламоқ, чақмоқ чақиш ва яшин, маъносидаги "барқ" сўзидан олинган исмдир. Пайғамбаримизни манзилга элтган улов эса рангининг соф ва порлоқ-лиги ёки жуда тез ҳаракатланиши сабабли шундай номланган. У нигоҳи етадиган жойгача қадам босадиган, ўтган

бир неча Пайғамбарларга ҳам хизмат қилган, тиниқ оқ рангли, нўхталанган, эгарланган, эшакдан катта ва хачирдан кичик мўъжизавий ҳайвондир.

Исро ва Меърож воқеасини ҳақиқатан ҳам бўлиб ўтганини ақлларига сиғдирилмайдиган кимсаларга ақлий гап айтамыз. Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Меърожга ўзлари чиқмаганлар, балки, Аллоҳ таоло у зотни Жаброил фаришта ва Буроқ исмли улов ҳамроҳлигида сайр қилдирган. Шунинг учун ҳам оятда "(Аллоҳ) Ўз бандаси (Муҳаммад алайҳиссалом)ни сайр қилдирди", дейилапти. Мисол: "Мен чақалоғимни баланд тоғнинг чўққисига олиб чиқдим", десам, бирор киши менга: "Чақалоқ қандай қилиб тоққа чиқа олади", дейдими? Йўқ, албатта! (Шайх Муҳаммад Шаъровий, "Ас-сийратун набавийя", 223 — 224-бетлар.)

Усмонли Турк давлати тарихида ҳозиржавоблиги билан ном қозонган машҳур Фуод Пошодан Оврўпа саёҳати чоғида Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг Меърожлари ҳақидаги бир суҳбатда масиҳийлар: "Муҳаммад осмонга қайси зинапоядан чиққан экан", деган масхараомуз савол ташлайди. Олим ҳеч ўйлаб ўтирмай: "Ийсо Масиҳ чиққан зинапоядан!" деб жавоб беради! (Закои Кўнрапа, "Пайғамбаримиз ва ашараи мубашшара" 1-китоб, 170-бет.)

"Меърож"нинг луғавий маъноси нарвон, зинапоядир. Лекин кайфиятини (қандайлигини) билмаймиз. Унинг ҳукми ҳам бошқа ғайб нарсаларнинг ҳукми кабидир. Унга иймон келтирамыз, кайфияти билан шуғулланмаймиз. ("Шарҳи ақийдаи Таҳовийя", арабчаси, 245-бет.)

Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васалламдан бошқа биронта пайғамбарнинг Меърожга чиққанини билмаймиз, яъни, Пайғамбаримиздан бошқа биронта пайғамбар Аллоҳнинг ҳузурига кўтарилиб, яна қайтиб ерга тушмаган. (Доктор Халил Иброҳим, "Ар раҳматул муҳдот".)

135. Бир марта. ("Шарҳи ақийдаи Таҳовийя", 246-247-бетлар; "Тафсири Ибни Касйр", Исро сураси, 1-ояттафсири; "Зодул маъод", 3-китоб, 42-бет; "РаҳШгун лил оламийн", 3-китоб; "Ал-исро вал-меърож фий Фатҳил Борий".)

136. Мавзуъ (тўқима).

Мазкур ривоят китобларнинг бирортасида далил билан зикр этилмаган!

"Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Меърожга чиққан вақтларида Қуддус шаҳрида ҳозиргидек масжид йўқ эди. Ҳазрати Сулаймон алайҳиссалом даврларида қурилган масжид милодий 70 йилда рўй берган вайронагарчиликда йиқитилган эди. Ҳозирги кунда яҳудийлар "Йиғи девори", мусулмонлар "Буроқ девори" деб атайдиган девор Сулаймон алайҳиссалом қурдирган ибодатхонанинг қолдиғидир". ("Ҳидоят", 2002 йил, 9-сон.)

137. Ҳа.

Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам Меърожга чиққанларида Аллоҳ таоло билан гаплашганлари кўплаб саҳиҳ ҳадисларда келган. Аллоҳнинг каломи (гапири-ши) масаласида Аҳли сунна ва жамоанинг ақийдаси бундай: "Аллоҳнинг калом сифати Аллоҳ таолонинг зотида азалдан қоим бир сифат бўлиб, у билан У зот амр этувчи, наҳий қилувчи ва хабар берувчидир. Каломнинг Аллоҳ таолодан содир бўлгани маълум, аммо қайси кайфиятда содир бўлгани маълум эмас. Унинг каломи одамларнинг каломига ўхшаб махлуқ эмас. Аллоҳнинг каломи башарнинг каломига ўхшашдан олий, шарафли ва фасоҳатлидир. Аллоҳ таоло қачон хоҳласа, қандоқ хоҳласа, шундай гапирувчидир. У зот эшитиладиган овоз билан гапиради". (Шайх Муҳаммад Содиқ Муҳаммад Юсуф, "Сунний ақийдалар", 138- 142-бетлар.)

Энг саҳиҳ қавлга биноан, Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Исро ва Меърож кечаси Аллоҳ таоло билан гаплашганлар. Бу Аллоҳ таолонинг:

"Бирор одам учун Аллоҳ унга сўзлаши жоиз эмас, магар ваҳий-илҳом орқали ё бирор парда-тўсиқ ортидан ёки бирор элчи-фаришта юбориб, ўша (фаришта Аллоҳнинг) изни-ихтиёри билан У хоҳлаган нарсани ваҳий қилиши орқали (сўзлар)..." оятида (Шўро сураси, 51-оят.) зикр қилинган "ё бирор парда-тўсиқортидан" бўлган иккинчи қисмдан ҳисобланади. (Манноъ Қаттон, "Мабоҳису фий улумил Қуръон", 38-бет.)

138. Ҳа.

Собит бўлган маълумотлар Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг Аллоҳ таолони уйқуларида - қалб кўзи билан кўрганликларига далолат қилади, яъни, Пайғамбаримиз Аллоҳ таолонинг жамолини уйқуларида кўрганлари ҳақ.

Мулла Алийюл Қори Ҳанафий "Ал-фикҳул акбар"га битган шарҳида: "Саҳиҳ қавл шуки, Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Раббиларини қалблари билан (уйқуларида) кўрганлар", деб ёзади. (213-бет.)

139. Йўқ.

Бу борада Аҳли сунна ва жамоа икки хил фикрни айтган.

Биринчиси: Оиша онамиз ва Абдуллоҳ ибн Масъуд розийаллоҳу анҳу бошлиқ бир гуруҳ саҳобаларнинг мазҳабидир:

Имом Бухорий ва бошқа муҳаддислар келтирган ривоятда Масруқ қуйидагиларни айтади: "Мен Оиша онамизга: "Эй онажон! Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васаллам Раббиларини кўрганмилар?" дедим. Оиша розийаллоҳу анҳо: "Сен айтган гапдан сочим тикка бўлди! Уч нарсани сенга ким айтса, батаҳқиқ, ёлғон айтибди. Ким сенга Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васаллам Раббиларини кўрганлар, деса, батаҳқиқ, ёлғон айтибди...", дедилар".

Абдуллоҳ ибн Аббос розийаллоҳу анҳу бошлиқ бир гуруҳ саҳобалар олдинги гапга зид фикрни айтганлар. Уларнинг ижтиҳодлари Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам Меърожга чиққанларида Аллоҳ таолони кўрганлар, деган фикрга асосланган. Улар ўзларининг бу фикрларига Аллоҳ таолонинг:

"...Эсланг, (эй Муҳаммад алайҳиссалом), Биз сизга кўрсатган "туш"ни фақат одамлар учун бир фитна-имтиҳон қилдик, холос..." деган оятини (Исро сураси, 60-оят.) далил қиладилар.

Аммо, тўғриси айтганда, бу ояти карима ҳақида муфассирлар кўплаб таъвилларни келтирган бўлсалар ҳам, Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламнинг Аллоҳ таолони кўрганлари ҳақидаги гапга унча рози бўлишмаган.

"Ал-фикҳул акбар" китобининг шарҳида Мулла Алийюл Қори Ҳанафий: "Тўғри сўз у зот соллаллоҳу алайҳи васалламнинг ўз Раббиларини қалблари билан кўрганларидир, кўзлари билан эмас. Бу "Шарҳи ақоид" ва бошқа китобларда ҳам зикр қилинган", деган. (Шайх Муҳаммад Содиқ Муҳаммад Юсуф, "Сунний ақийдалар", 273-275-бетлар.)

Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Аллоҳ таолонинг жамолини зоҳирий кўзлари билан кўрганлари хусусида бирорта ҳам саҳиҳ, сариҳ (очиқ-ойдин) ҳадис ё саҳобалардан саҳиҳ асар ёки бирорта ҳам қатъий далил йўқ. Абдуллоҳ ибн Аббос розийаллоҳу анҳумонинг "Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам меърожга чиққанларида Аллоҳ таолони зоҳирий кўзлари билан кўрганлар", деган гапларини Ибн Хузайма "заиф" санад ила ривоят қилган. ("Шарҳи ақийдаи Таҳовийя", арабчаси, 213- ва 248-бетлар.)

Дарвоқеъ, Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам зоҳирий кўзлари билан Аллоҳ таолонинг жамолини кўра олмаганларини ўзлари ҳам очиқ баён қилганлар. Масалан, Абу Зарр Ғифорий: "Мен Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васалламдан: "Парвардигорингизни (зоҳирий кўзингиз билан) кўрганмисиз?" деб сўраганимда, у зот жавоб бердилар: "Нур (яъни, Аллоҳ таолонинг ҳижоби нурдир). Бас, қандай қилиб У зотни кўра оламан. (Меърожга чиққанимда нур Парвардигоримни кўришимдан тўсди). Нурни кўрдим (холос, бошқа нарсани кўролмадим)". (Муслим ривояти, Нававий шарҳи билан, Иймон боби; "Шарҳи ақийдаи Таҳовийя", 213-214-бетлар.)

Яна: "...Аллоҳнинг ҳижоби нурдир (яъни, У зотнинг жамолини кўришдан нур тўсиб туради). Агар уни очса (яъни, жамолини намоён қилса), Юзининг нурлари бутун махлуқотни (борлиқни) ёндириб-куйдириб юборар эди", деганлар. (Муслим ривояти, Нававий шарҳи билан, Иймон боби; "Шарҳи ақийдаи Таҳовийя", 213-214-бетлар. Қўшимча маълумотлар учун қаранг: Мулла Алийюл Қори Ҳанафий, "Ал-фикҳул акбар" шарҳи, 213-бет; "Тафсири ; Ибни Касийр", Нажм сураси, 13-оят тафсири; "Ар-раҳийкул махтум"; "Нурул яқин"; "Зодул маъод", 3-китоб, 36-38-

бетлар; "Фатҳул Борий", 8-жузъ, Тафсир китоби, Нажм сураси; Шайх Муҳаммад Шаъровий, "Ас-сийратун набавийя", 133-бет).

140. Аманар росул (285 - 286-оятлар). (Имом Муслим ривояти; "Тафсири Ибни Касийр".)

141. Ўн иккита.

Уларнинг бештаси бир йил олдин Маккага келиб мусулмон бўлган эди. Улар ўшанда олти киши бўлиб, бу сафар Жобир ибн Абдуллоҳ келмаган.

Бошқа етти нафар янги мусулмон қуйидагилар:

- 1) Муъоз ибн Ҳорис (Хазраж қабиласидан);
- 2) Заквон ибн Абдул Қайс (хазражий);
- 3) Убода ибн Сомит (хазражий);
- 4) Язид ибн Саълаба (хазражий);
- 5) Аббос ибн Убода (хазражий);
- 6) Абул Ҳайсам ибн Таййиҳон (Авс қабиласидан);
- 7) Увайм ибн Соъида (авсий).

Бу биринчи байъат - ёлғиз Аллоҳ таолога ибодат қилиш, У зотга бирон нарсани ширк келтирмаслик, ўғрилиқ қилмаслик, зино қилмаслик, фарзандларини ўлдирмаслик, ҳеч кимга бўҳтон-туҳмат қилмаслик ва Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга ҳамиша итоат қилиш хусусида қасамёд қабул қилиш эди. Мукофоти эса жаннат башорати бўлди. ("Ар-раҳийқул махтум")

142. Мусъаб ибн Умайрни.

Мусъаб розийаллоҳу анҳу жоҳилият даврида бой оилада ўсган, биринчилар қаторида Исломни қабул қилган саҳобалардан бўлиб, "Муқриъул Мадина" (Мадина мусулмонларига Қуръони карим тиловатини ўргатувчи устоз) унвонига сазовор бўлган.

143. Етмиш бешта саҳоба (73 та эркак ва 2 та аёл). Аёллар: Насиба (Умму Аммора) Каъб қизи ва Асмо Амр қизи.

"Иккинчи Ақаба байъати"нинг бандлари қуйидагича бўлган:

- 1) ҳар қандай ҳолатда ҳам Пайғамбарга қулоқ солиш ва итоат этиш;
- 2) Аллоҳ йўлида молиявий сарф-харажат қилиш;
- 3) амру маъруф ва наҳий мункар қилиш;
- 4) маломатгўйнинг маломатидан кўрқмай, Аллоҳ йўлида қоим бўлиш;
- 5) Пайғамбаримиз Ясрибга келганларида, у зотга ёрдам бериш ҳамда ўзларини, хотинларини ва болачақаларини ҳимоя қилганларидек, у зотни ҳам ҳимоя қилиш;
- 6) раҳбарликка ким лойиқ топилса, кейин бу масаласида талашиб-тортишмаслик.

Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам байъатнинг бу бандларига тўла амал қилган мусулмонларга жаннатни ваъда қилдилар! (Аҳмад, Баззор, Ибн Ҳиббон ва Байҳақийлар ривоят қилишган. Исноди Муслим шартига кўра саҳих; "Ар-раҳийқул махтум".)

"Иккинчи Ақаба байъати" Ислом тарихида "Катта Ақаба байъати" ёки "Байъатул Ҳарб" деб ҳам номланади.

144. Асъад ибн Зурора (Ясрибдаги Бани Нажжор уруғининг раиси). ("Ар-раҳийқул махтум"; Шайх Муҳаммад Юсуф Кондеҳлавий. "Ҳаётус саҳоба".)

Имом Байҳақий Асъад ибн Зуроранинг "Иккинчи Ақаба байъати"да қатнашган ясриблик мусулмонлар ичида ёши энг кичиги бўлганини айтади. Ёши энг каттаси эса, Баро ибн Маърур эди. (Доктор Маҳмуд Абдул Фаттоҳ Шарафуддин, "Ишроқоту шамсил ҳижратил Муҳаммадийя ъалал Ислам".)

145. Ўн иккита (Авс ва Хазраж қабилаларидан). Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Ясриб мусулмонларига кафил бўлсинлар деб, ансорлардан 12 та нақибни сайлаб

беришларини илтимос қиладилар. Қуйидаги забардаст ансорийларни ясриблик мусулмонларнинг ўзлари сайлайдилар.

Тўққизтаси Хазраж қабиласидан: Асъад ибн Зурора; Саъд ибн Рабийъ; Абдуллоҳ ибн Равоҳа; Рофиъ ибн Молик; Баро ибн Маърур; Абдуллоҳ ибн Амр; Убода ибн Сомит; Саъд ибн Убода; Мунзир ибн Амр.

Учтаси Авс қабиласидан: Усайд ибн Ҳузайр; Саъд ибн Хайсама; Рифоъа ибн Абдул Мунзир ёки Абул Ҳай-сам ибн Таййихон. ("Ар-раҳийқул махтум"; Шайх Муҳаммад Юсуф Кондеҳлавий. "Ҳаётус саҳоба".)

146. Абу Бакр ва Али розийаллоҳу анҳумо.

Абу Бакр билан Али розийаллоҳу анҳумо Пайғамбаримизнинг буйруқлари билан қолган эдилар. Мушрикларнинг қамоқхоналаридаги маҳбус мусулмонлар ҳам ҳижрат қила олишмаган.

Расулуллоҳсоллаллоҳу алайҳи васаллам: "Мен тушимда Маккадан бир хурмозор ерга ҳижрат қилаётганимни кўрдим. Шунда мен у ерни Ямома ёки Ҳажар бўлса керак деб ўйладим. Кейин билсам, у ер Ясриб мадинаси (яъни, шаҳри) экан", деганлар. (Бухорий ва Муслим ривоятлари.)

Ҳижрат Аллоҳ таолонинг барча пайғамбарларидаги суннати-қонунидир. Нуҳ алайҳиссалом ва у кишига эргашган зотлар, Ҳуд, Солиҳ, Лут ва Шуъайб алайҳиссаломлар, Мусо алайҳиссалом ва Бани Исроил, Юнус алайҳиссалом, шунингдек, Марям розийаллоҳу анҳо ва Ийсо алайҳиссалом, шунингдек "Асҳобул Қаҳф" қиссасидаги йигитларнинг ҳижрат қилганлари маълум ва машҳурдир. (Доктор Маҳмуд Абдул Фаттоҳ Шарафуддин, "Ишроқоту шамсил ҳижратил Муҳаммадийя ғалал Ислам".)

147. Абу Салама ибн Абдул Асад Махзумий.

Абу Саламанинг исми Абдуллоҳбўлиб, Ҳабашистондан Маккага қайтиб келганида, мушриклар яна азият беришни бошлаганлар. Ясрибликларнинг мусулмон бўлаётганларини эшитгач, "Иккинчи Ақаба байъати"дан бир йил олдин ҳижрат қилиб кетган эди. (Ибн Исҳоқ ривояти; "Ар-раҳийқул махтум".)

148. Аббос ибн Абдулмутталиб розийаллоҳу анҳу. ("Ар-раҳийқул махтум".)

149. Йигирмата саҳоба билан. (Бухорий ривояти.)

Мадинага кўчишда мусулмонлар Маккадан яширинча чиқар эдилар. Ҳазрати Умар бўлсалар, аввал Каъбани зиёрат қилдилар, сўнгра мушрикларга қарата: "Мени билмаганлар билсин, танимаганлар таниб олсин! Мен Хаттоб ўғли Умарман! Ҳозир Ясрибга кетяпман. Оналарини йиғлатишни, хотинларини тул, болаларини етим қолдиришни истайдиганлар бўлса, йўлимни тўссин", дея очикчасига ҳижратга отланадилар.

Умардан бошқа деярли ҳамма мусулмонлар оиласи билан биргаликда йилнинг бошида муҳаррам ва сафар ойларида ҳижрат қилган. Умар розийаллоҳу анҳунинг ҳижрати Пайғамбаримиз ҳижратларидан 15 кун олдин бўлган.

150. Абу Жаҳл.

Мажлисда қатнашган одам суратидаги шайтон Абу Жаҳлнинг фикрини маъқуллаган! Мазкур мажлис Макка даврининг 14 йили 26 сафар, милодий 622 йил 12 сентябр пайшанба куни эрталаб бўлиб ўтади. ("Ар-раҳийқул махтум".)

Мушрикларнинг бундай макр-ҳийлалари ва бунинг оқибати ҳақида Аллоҳ таоло айтади:

"(Эй Муҳаммад алайҳиссалом), кофир бўлган кимсалар сизни ҳибс қилиш ё ўлдириш ёки (Маккадан) чиқариб юбориш учун сизга макр қилган пайтларини эсланг! (Улар) макр қилурлар, Аллоҳ ҳам "макр" қилур. Аллоҳ макр қилгувчиларнинг "энг яхшиси"дир" («Анфол» сураси, 30-оят).

Қуръон ёки ҳадисда Аллоҳ таолога нисбатан "макр" лафзи ишлатилса, уни бандаларга нисбатан қўлланилгани каби тушунмаслик керак. Кофирлар ўзларича макр қилишга

уринадилар, аммо Аллоҳ таоло уларнинг макрини йўққа чиқаради, макрларининг жазосини беради. ("Тафсири Ҳилол", Анфол сураси, 30-оят тафсиридан.)

151. Ўн бир кишини. Улар қуйидагилар:

Абу Жаҳл; Ҳакам ибн Абул Ос; Уқба ибн Абу Муъайт; Назр ибн Ҳорис; Умайя ибн Халаф; Замъа ибн Асвад; Туъайма ибн Адий; Абу Лаҳаб; Убай ибн Халаф; Набиҳ ибн Ҳажжож; Мунаббих ибн Ҳажжож.

Душманлар Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг уйларига бостириб киришга журъат этишмайди. Чунки у пайтлар бир инсонни ўз уйида ўлдириш ўта чиркин, разил иш деб ҳисобланган. Шу сабабли ҳам улар Пайғамбаримизнинг кўчага чиқишларини кутишади. Буни билган Пайғамбар алайҳиссалом душманларни эрталабгача чалғитиш учун тўшакларига Али розийаллоҳу анҳуни ётқизиб қолдирадилар.

Макка мушриклари пайғамбар Муҳаммад Амин соллаллоҳу алайҳи васалламга молларини омонат қўяр эдилар. Пайғамбаримиз мана шу омонатларини эгаларига тарқатиш вазифасини ҳам Али розийаллоҳу анҳуга топширдилар. Ўшанда Али 21-23 ёшларда эди.

Шундай оғир вазиятда ҳам Пайғамбаримизнинг омонатдорлигига қаранг!

152. Жануб (Яман) тарафида.

Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам изқуварларни чалғитиш учун ҳам, айнан Ясрибдан тескари томонга бориб яширинганлар.

Савр тоғи қарийб беш мил (9 км) узокликда эди. Макка тоғлари ичида энг баландларидан бири бўлиб, унинг устига ўнқир-чўнқир, тошлари ҳам катта-катта, ғор эса, унинг тепасида эди. Шунинг учун ғоргача чиқиб бориш жуда қийин кечган.

153. Ғорга эътибор беришмаган.

Бу масалада уч хил маълумот бўлиб, ҳар бирини алоҳида-алоҳида ўрганамиз.

1) Бухорий ва Муслимлар ривоятига кўра, душманлар ғорга эътибор беришмаган.

Абу Бакр Сиддиқ ривоят қиладилар: "Мен (Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам билан бирга) ғордалигимда, у зотга: "Агар у (изқувар)лардан бирортаси оёғи остига қараганида (яъни, нигоҳини пастга қаратганида), бизни кўрган бўларди", дедим. У зот: "Эй Абу Бакр, гапирмай туринг тинчланинг. Аллоҳ учинчиси бўлган икки киши ҳақида нима деб ўйлайсиз (яъни, Аллоҳ биз билан экан, ким ҳам бизга зарар етказа олади)", дедилар". (Бухорий ва Муслим ривоятлари.)

Савр — катта тоғ. Аммо унинг тепасида Ҳиро ғорига ўхшаш ғор йўқ. Балки, Савр ғори деб ном олган ўша ғор, икки киши сиғадиган тешик-ковақдир. Ковак оғзи ҳам тор бўлиб, пастда жойлашган эди. ("Фатҳул Борий", 7-жузъ, 3653-ҳадис шарҳи; "Тафсирул Жалолайн", Тавба сураси, 40-оят тафсири; "Тафсирун Насафий", Тавба сураси, 40-оят тафсири; Муҳаммад Али Собуний, "Софватут тафосийр", Тавба сураси, 40-оят тафсири.)

Демак, Савр ғори деб аталмиш ковак изқуварлар эътибор берадиган даражада кўзга кўринарли катта бўлмаган.

"Пайғамбаримиз ғор ичида тик туриб намоз ўқиганлар", деган ривоят асоссиздир.

Пайғамбаримиз ҳижрат кечаси уйларидан чиққанларида, душманлар у зотни кўрмаганларидек, "ғор"га ҳам эътибор беришмаган - қарашмаган, балки чор-атрофга аланглаб кетаверишган. Бу Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг Аллоҳ таолога бўлган чуқур эътиқоди ва таваққулининг мукофоти ўлароқ, Аллоҳ таолонинг Ўз пайғамбарини икром қилган навбатдаги мўъжизасидир. Шунинг учун ҳам Имом Нававий мазкур ривоятни "Риёзус солихийн" китобининг, "Комил ишонч ва таваққул баёни" бобида зикр қилганлар.

Қуйидаги китоб муаллифлари мазкур воқеани баён этарканлар, мана шу маълумот билан кифояланишган ва ўргимчак ривоятини зикр қилишмаган. (Шайх Муҳаммад Содиқ Муҳаммад Юсуф, "Тафсири Ҳилол", Тавба сураси, 40-оят тафсири; Олтинхон тура, "Қуръони карим туркий тидда изоҳли таржимаси", Тавба сураси, 40-оят изоҳи; "Тафсири Ибни Касийр", Тавба сураси, 40-оят тафсири; "Тафсирул Жалолайн", Тавба сураси, 40-оят тафсири; Муҳаммад Али

Собуний, "Софватут тафосийр", Тавба сура-си, 40-оят тафсири; Шайх Сафийюр Раҳмон Муборакфурий, "Ар-раҳий-кул махтум"; Доктор Муҳаммад Саъийд Рамазон Бутий, "Фикҳус сийра-тин набавийя", 134-бет; Шайх Муҳаммад Хузарий, "Нурул яқийн"; Шайх Муҳаммад Шаъровий, "Ас-сийратун набавийя", 320 - 323-бетлар; Имом Бухорий, "Ҳадис", 2-китоб, 502-бет, ўзбек тилида; Имом Нававий, "Риёзус солиҳийн", 7-боб.)

Аллоҳ таоло айтади:

"...Аллоҳ (Ўз) ишида ғолибдир, лекин кўп одамлар (буни) билмайдилар". (Юсуф сураси, 21-оят.)

"Албатта, Биз пайғамбарларимизга ва иймон келтирган зотларга ҳаёти дунёда ҳам, гувоҳлар (ҳозир бўлиб) турадиган Кун (Қиёмат)да ҳам ёрдам берурмиз"; (Ғофир сураси, 51-оят.)

2) ғорнинг оғзида ўргимчак уясини кўриб: "Агар Муҳаммад бу ерга кирганида, ўргимчак уяси бўлмас эди", деб ўтиб кетганлар", деган ривоят.

Имом Заҳабий мазкур ўргимчак ривояти ровийларидан Башшор ибн Мусо Хаффофни "Зуъафо" (заиф ровийлар) китоби рўйхатига киргизиб: "Абу Заръа уни заиф, деган", имом Бухорий: "Мункарул ҳадис (яъни, заиф ровий ишончли ровийга қарши тарзда ривоят қилган ҳадис), деган", дейди.

Ҳофиз Ибн Ҳажар Асқалоний ҳам "Тақриб" китобида Башшор ибн Мусони: "Заиф, кўп ҳадис ривоят қилган, лекин кўп хато қилади", дейди.

Ўргимчак ривоятининг яна бир ровийи Усмон ибн Амр ибн Сож Жазарийни имом Заҳабий "Зуъафо" (заиф ровийлар) китоби рўйхатига киргизган.

Ҳофиз Ибн Ҳажар Асқалоний "Тақриб" китобида Усмон Жазарий ҳақида: "Унда заифлик бор", дейди.

Ибн Абу Ҳотим "Алжарҳу ваттаъдийл" китобида Усмон Жазарийни: "Ҳужжатга ярамайди", деган.

Аммо Ибн Касийр "Ал-бидоя" номли тарих китобининг 3-жузъ 181-бетида: "Ўргимчак ривояти Ҳасан Басрийдан "мурсал" ривоятдир (яъни, санадидан саҳоба тушириб қолдирилган). Аммо "шоҳиди" ила қувватланиб, "ҳасан" даражасига чиқади", деган.

Муҳаққиқ муҳаддис Аҳмад Шокир раҳматуллоҳи алайҳ Аҳмад ибн Ҳанбалнинг "Муснад" китоби 3251-ҳадис таълиқида: "Ўргимчак ривоятининг иснодини муҳокама қилиш керак, бу иш жанжалли, ҳал этилмаган", дейди.

Аллоҳ таоло Қуръони каримда:

"Агар сизлар унга (яъни, Пайғамбарга) ёрдам қилмасангиз (Аллоҳнинг Ўзи унга ёрдам қилур). Уни кофирлар икки кишининг бири бўлган ҳолида (яъни, бир ҳамроҳи билан Маккадан) ҳайдаб чиқарганларида, унга Аллоҳ ёрдам берди-ку. Ўшанда икковлон ғорда бўлган пайтларида ҳамроҳига: "Ғамгин бўлма, албатта, Аллоҳ биз билан биргадир", дейиши билан Аллоҳ Ўз томонидан унинг устига - қалбига бир хотиржамлик туширди ва уни сизлар кўрмаган лашкарлар (яъни, фаришталар) билан Қўллаб-қувватлади ҳамда кофир бўлган кимсаларнинг сўзларини тубан қилиб қўйди. Аллоҳнинг Сўзига энг юксак Сўз ва Аллоҳ қудратли, ҳикматлидир". (Тавба сураси, 40-оят.)

Бу ояти каримадаги: "Ва уни сизлар кўрмаган лашкарлар билан қўллаб-қувватлади" жумласи "ўргимчак" ҳақидаги ривоятнинг заифлигини кўрсатади. Чунки ояти каримада Пайғамбар кўзга кўринмайдиган лашкарлар, яъни, фаришталар билан қўллаб қувватлангани очиқ-равшан айтилган. Ривоятда эса, ўргимчак тўрлари билан дейилган, ҳолбуки, ўргимчак ва унинг тўрларга кўзга кўринадиган нарсалардир. Шунинг учун ҳам имом Бағавий мазкур оят тафсирида: "У (кўзга кўринмайдиган лашкар)лар фаришталар бўлиб, кофирларнинг юзларини ва кўзларини Пайғамбарни кўришдан қайтариш учун нозил бўлишган", деган. ("Тафсири Бағавий", 4-жузъ, 174-бет; "Тафсирул Жалолайн", Тавба су-раси, 40-оят тафсири; "Мухтасарун мин тафсири Табарий", Тавба сураси, 40-оят тафсири; Муҳаммад Али Собуний, "Софватут тафосийр", Тавба сураси, 40-оят тафсири.)

Хулоса: Мазкур ўргимчак ривояти "заифдир. (Заиф — таркибида "саҳиҳ" ва "ҳасан" ҳадисларнинг сифати бўлмаган ривоят.)

3) мушриклар ғор оғзида дарахт ўсиб чиққанини, унда бир жуфт ёввойи каптар ин қуриб ётганини ва дарахт шохлари ғор оғзини тўсиб турганини кўришиб, излаётган кишилари бу ерда эмас, деб фикр қилишган.

Яхё ибн Муъийн бу ривоятни: "Бўлмаган гап", дейди.

Ҳайсамий "Ал-мужаммаъ" номли китобида (6-жузъ, 53-бет): "Бу ривоятни Баззор ва Табаронийлар зикр қилган бўлиб, санадида (Увайн лақабли Авн ибн Амр Қайсий ва Абу Мусъаб Маккий каби) мен танимайдиган кишилар бор", дейди.

Ибн Касийр "Ал-бидоя" китобида (3-жузъ, 182-бет): "Бу ривоят жуда ғарибдир". деган.

Имом Заҳабий "Ал-мезон" китобида: "Имом Бухорий бу ривоятни мункар ва мажҳул, деган", дейди. (Қўшимча маълумот учун қаранг: Закои Кўнрапа, "Пайғамбаримиз ва ашараи мубашшара", 1-китоб, 171-бет, 88-изоҳ.)

Хулоса: Ушбу каптарлар ҳақидаги ривоят "мункар"дир. (Мункар — заиф ровий ишончли ровийга қарши тарзда қилган ривоят.)

154. Уч кеча.

Мазкур уч кеча жума (пайшанбадан жумага ўтар кечаси), шанба ва якшанба кечаларидир.

Маккада Ислом шўъласи Нур тоғидаги Ҳиро ғори-дан тарқалган бўлса, Мадинада Савр тоғидан порлай бошлаган эди.

155. Абу Бакрнинг ўғли Абдуллоҳ розийаллоҳу анҳумо.

Абдуллоҳ ақлли, зийрак ва зеҳни ўткир бола эди. У отасининг буйруғи билан ғорга тунда келиб, азонлаб кун ёришмасдан яна қайтиб кетарди.

Абу Бакрнинг топшириғи билан унинг озод қилган қули Омир ибн Фуҳайра эса, ўша тоғ атрофида соғин қўйларни ўтлатар, кечқурун ғорга сут олиб чиқар ва тонг саҳарда Абдуллоҳ кетиши билан унинг изларини йўқотиш мақсадида орқасидан қўйларини ҳайдаб солар эди.

Пайғамбаримиз ҳамроҳлари билан Мадинага кетишлари арафасида эса, Абу Бакрнинг қизи Асмо уларга йўлда ейиш учун озиқ-овқат олиб келиб беради.

Абу Бакр Сиддиқ ҳазратларининг Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга бўлган вафодорлиги нақадар буюк. ("Ар-раҳийкул махтум".)

156. Саксон олтита сура. (Ҳижрий 1409 йил, милодий 1989 йил Мадинаи мунавварадаги "Мусҳафи шариф" босмаҳонасида чоп этилган Қуръони карим мундарижасидан.)

157. Абдуллоҳ ибн Урайқит Лайсий.

У Қурайш мушрикларининг динида бўлиб, йўлни яхши биладиган, тажрибали йўл кўрсатувчи эди. Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам билан Абу Бакр ро-зийаллоҳу анҳунинг қаердаликларини беш қўлда биларди. Уларни топган кишига ваъда қилинаётган мукофот унга хизматига бериладиган ҳақдан камида ўн марта ортиқ эди. Шундай бўлишига қарамай, нега улар ҳақида мушрикларга хабар бермади, унга омонат қилинган сирни сақлади? Уларнинг қаерда эканларини билдириш унинг учун ҳеч қандай қийинчилик туғдирмасди. Ҳолбуки, йўл бошлаб бориш ғоят хавфли, таҳликали ва мушкул иш эди. Унинг устига, қурашийлар билиб қолсалар, ҳужум қилишлари муқаррар бўлиб, йўлда ёқ ўлиб кетиши, жуда бўлмаса, ушбу иши учун аёвсиз жазоланиши ҳеч гап эмасди. Сал кам беш юз чакиримлик йўлни оғир шарт-шароитлар остида босиб ўтиш ва яна Маккага қайтиш ташвиши-чи?! Олдинда камида йигирма кунлик мушкулот-машаққат бор. Лекин бу қийинчиликка қарамай, у сўзида тура олди ва берган ваъдасини ба-жарди. Ўшанда қурашийлар Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам билан Абу Бакр розийаллоҳу анҳунинг ҳар бирига юздан туя ваъда қилишган эди. Абдуллоҳ ибн Урайқит бу мукофотга сотилмади, номардлик қилмади!

158. Омир ибн Фуҳайра (Абу Бакрнинг озод қилган қули).

Пайғамбаримиз билан Абу Бакр бир туяда, йўлбошловчи билан Омир иккинчи туяда Қизил денгиз бўйлаб, Ясриб томон йўл оладилар.

159. Саккиз кунда.

Қубо билан Мадина ораси тахминан икки мил - бир соатлик йўл.

Макка билан Мадина ораси туя юришида 12-13 кунлик йўл бўлишига қарамай, Пайғамбаримиз ҳамроҳлари билан бу йўлни (ғордаги 3 кундан ташқари) 8 кунда босиб ўтадилар.

Пайғамбаримиз Абу Бакр розийаллоҳу анҳу билан ғордан чиқиб, тоғдан пастга тушишганида йўлбошловчи тезда уларни аввал жануб - Яман тарафга, кейин ғарб — соҳил томонга олиб боради, одамлар юрмайдиган йўлга етганларида, йўлни шимол томонга - Қизил денгиз қирғоғи яқинига буради ва одамлар камдан-кам юрадиган йўлга тушиб олишади.

Абу Бакр розийаллоҳу анҳу туяга Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг орқаларидан мингашган эдилар. Мабодо, йўловчилар Абу Бакрдан: "Олдиндаги одам ким?" деб сўрашса, "Бу киши менинг йўл бошловчим", дердилар. Абу Бакр ҳазратларининг мазкур жавобларидан ҳалиги сўровчи Пайғамбаримизни "оддий йўл бошловчи экан", деб хулоса чиқарарди". (Бухорий ривояти; "Ар-раҳийқул махтум".)

160. Саккизинчи куни.

Бу машҳур воқеа милодий 622 йилнинг 23 сентябрига тўғри келади. ("Ар-раҳийқул махтум".)

161. Гулсум ибн Ҳадм (Ҳидм) Авсийникида (У Бани Амр шайхи эди). ("Ар-раҳийқул махтум"; "Зодул маъод", 3-китоб.)

Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам чўлнинг жазирама иссиғида узоқ йўл юриб чарчаганлари туфайли ҳам Қубода дам оладилар.

162. Масжиди Қубо.

Бу масжид ҳақида Аллоҳ таоло:

"...(Эй Муҳаммад алайҳиссалом), биринчи кундан тақво асосига қурилган масжид борки, сиз ўшанда туришингиз лойиқроқдир. Унда покланишни севадиган кишилар бор. Аллоҳ эса ўзларини мудом пок тутувчи зотларни севади". (Тавба сураси, 108-оят.)

Қибла тарафини Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга. Жаброил алайҳиссалом кўрсатиб белгилаб берган эдилар. ("Тафсири Ибни Касийр", Тавба сураси, 108-оят тафсири.)

Абдуллоҳ ибн Умар айтадилар: "Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам Қубо масжидига ҳар шанба куни пиёда ва уловда келар эдилар. Мен ҳам шундоқ қилар эдим". (Бухорий, Муслим ва Насоийлар ривоят қилишган.)

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам Мадина-и мунавварага жойлашиб, у ерга ўз масжидларини бино қилганларидан кейин ҳам Қубо масжидини қадрлашда давом этдилар. Ҳафтанинг ҳар шанба куни у ерга келиб, намоз ўқиб турдилар.

Шунинг учун Мадинаи мунаввара зиёратига борган кишилар Қубо масжидини ҳам зиёрат қилиб, унда намоз ўқишга ҳаракат қилишади.

Яна Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам: "Қубо масжидидаги намоз худди умра кабидир", деганлар. (Термизий ва Насоийлар ривояти, саҳиҳ.)

Бу ҳадиси шарифда Қубо масжидида ўқилган бир намознинг савоби умра қилганнинг савобига тенг келиши таъкидланмоқда. Бу ҳадис Қубо масжидини Ислом оламининг тўртинчи мартабадаги масжиди дея тан олишимизга асос беради. Чунки бошқа масжидлар ҳақида бу маънодаги ҳадислар йўқ. ("Ҳадис ва Ҳаёт", Намоз, 6-жуз.)

163. Тўрт кун (душанба, сешанба, чоршанба, пайшанба). (Ибн Исҳоқ ривояти; Ибн Ҳишом, "Ас-сийратун набавийя"; "Ар-раҳийқул махтум"; "Раҳматун лил оламин", 1-китоб; Алийюл Қарний, "Ан-Набий фий миръоти асҳобиҳи", 73-бет; Доктор Оиша Шотиъ қизи, "Маъал Мустафо фий асрил мабъас", 132-бет; Доктор Маҳмуд Абдул Фат-тоҳ Шарафуддин, "Ишроқоту шамсил ҳижратил Муҳаммадийя алаал Ислом" 63-бет; "Тафсири Хозин", Жума сураси, 9-оят тафсири.)

Бу муддат ичида "Бўйдоқлар уйи" номини олган Саъд ибн Хайсаманинг ҳовлисида

суҳбатлар бўлади. (Абдул Ҳафиз Фарағлий Алийюл Қарний, "Ан-Набий фий мироти асҳобиҳи", 73-бет.)

164. Қубо билан Мадина орасида.

Аллоҳ таоло айтади:

"Эй иймон келтирган зотлар, қачон жума кунисидаги намозга чорланса (азон айтилса), дарҳол Аллоҳнинг зикрига (яъни, жума намозини адо қилиш учун) шошилишлар...". (Жума сураси, 9-оят.)

Худди шу оят билан икки ракаатли жума намози мусулмонларга жамоат билан ўқишга фарз қилинди. ("Тафсири Ҳилол", Жума сураси, 9-оят тафсиридан.)

Пайғамбар алайҳиссалом Қубодан Мадинага кетаётганларида Бани Солим ибн Авф маҳалласида, Батнуя водийдаги "Ронуно" деган жойда юз кишилик жамоат билан жума намозини ўқиганлар. ("Ар-раҳийқул махтум"; Ибн Ҳишом, "Ас-сийратун набавийя", 2-китоб; "Тафсири Хозин", Жума сураси, 9-оят тафсири; Доктор Маҳмуд Абдул Фатгоҳ Шарафуддин, "Ишроқоту шамсил ҳиж-ратил Муҳаммадийя ғалат Ислом", 20-бет.)

165. Жума куни (жума намозидан кейин).

166. Ўн иккинчи куни.

Бу милодий 622 йил 27 сентябрга тўғри келади. ("Ар-раҳийқул махтум".)

167. Мадинага кирганларида. ("Ар-раҳийқул махтум"; "Раҳматун лил оламийн" 1-китоб.)

168. Пайғамбаримиз Ясрибга кириб келган кундан.

Аслида "Мадина тур росул" ёки "Мадинатун набий" (Пайғамбар шаҳри) бўлган. Кейинчалик истеъмолда "Мадина" бўлиб қисқарган.

Мадинанинг яна "Дорул ахёр", "Дорул аброр", "Дорул иймон", "Дорус сунна", "Дорус салом" ва "Дорул фатҳ" номлари ҳам бор. (Доктор Маҳмуд Абдул Фатгоҳ Шарафуддин, "Ишроқоту шамсил ҳиж-ратил Муҳаммадийя ғалат Ислом", 20-бет.)

169. Эллик уч ёшларида (тўлиқ қамарий ҳисобида). ("Ар-раҳийқул махтум".)

170. Абу Айюб Ансорийнинг (Холид ибн Зайд). Ислом тарихида шуҳрат қозонган иккита Холид бор.

Бири маккалик саркарда Холид ибн Валид бўлса, иккинчиси мадиналик Холид ибн Зайд Абу Айюб Ансорийдир. Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васаллам бу бахтиёр хонадонда то "Масжиди набавий" ва ёнидаги хоналар қурилиб битгунича етти ой яшайдилар.

171. Асъад ибн Зурора (Мадинадаги Бани Нажжор уруғининг раиси).

Бу йигит Макка даврининг 11-йили, ҳаж мавсумида Пайғамбаримизга дастлаб иймон келтирган, сўнг Ислом дини ва Пайғамбаримиз ҳақларидаги хушxabарни халқига етказган олти мадиналикнинг бири эди.

У "Биринчи Ақаба байъати"да ҳам, "Иккинчи Ақаба байъати"да ҳам қатнашган.

"Иккинчи Ақаба байъати"да Пайғамбаримизнинг муборак қўлларини ушлаган ҳолда биринчи бўлиб байъат қилган.

Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васаллам Мадинага муаллим қилиб жўнатган Мусъаб ибн Умайр розийаллоҳу анҳуга ўз уйдан жой бериб ёрдам қилган.

"Иккинчи Ақаба байъати" бандларидаги шартларнинг бажарилишига масъул этиб тайинланган нақиб-раҳбарларнинг бири... ("Ар-раҳийқул махтум".)

Аллоҳ у кишидан ва барча саҳобийлардан рози бўлсин.

172. Масжиди набавий.

Субҳанакаллоҳумма ва биҳамдик, ашҳаду алла илаҳа илла анта, астағфирука ва атубу илайк!

Биринчи китоб тугади.

Фойдаланилган манбалар рўйхати

1. Шайх Сафийюр Раҳмон Муборакфурий. "Ар-раҳийкул махтум — Сийрату Расулиллаҳ". Дорул хайр. Байрут. 1998.
2. Абу Муҳаммад ибн Абдул Малик ибн Ҳишом ибн Айюб Ҳумайрий Маъофирий Басрий. "Ас-сийратун набавийя". Дорул баёнил ҳадийса. 2001.
3. Ҳофиз Имодуддин Абул Фидо Исмоил ибн Умар ибн Қасийр Қураший Димашқий. "Саҳиҳус сийратин набавийя". Ал-мактабатул исломийя. Аммон—Ўрдун.
4. Аллома қози Муҳаммад Сулаймон Мансурфурий. "Раҳматун лил оламийн", 1-3-жузълар. Ад-дорус салафийя. Бомбай. Ҳиндистон. 1989.
5. Доктор Муҳаммад Саъийд Рамазон Бутий. "Фикҳус сийратин набавийя". Дорус салом. Қоҳира. Миср. 1994.
6. Шайх Муҳаммад Хузарий. "Нурул яқийн фий сийрати саййидил мурсалийн". Дору Ибн Касийр. Дамашқ - Байрут. 1989.
7. Шайх Муҳаммад Мутаваллий Шаъровий. "Ас-сийратун набавийя". Ал-мактабатул асрийя. Байрут. 2002.
8. Ибн Қаййим Жавзийя. "Зодул маъод", 1 ва 3-жузлар. Мактабатул манорил исломийя. Байрут. 1992.
9. Мунир Муҳаммад Ғазбон. "Фикҳус сийратин набавийя". Муассасату Маккатал Мукаррама. 1989.
10. Қосим Абдуллоҳ Иброҳим ва Муҳаммад Саъид. "Мавсуъатул мусобақотил Исломийя", "Ас-сийратун набавийя" қисми. Дорут тавзийъи ван нашрил исломийя. Қоҳира. Миср. 2002.
11. Доктор Оиша бинти Абдураҳмон Шотий. "Маъал Мустафо фий ъасрил маъъас". Дорул маъориф. Қоҳира. 1989.
12. Абдул Ҳафиз Фарағлий Алийюл Қарний. "Ан Набийю фий миръоти асҳобиҳи". Ал-мактабус сақофий. Азҳар. Қоҳира. 1990.
13. Ёсин Султон. "Маъар Расули соллаллоҳу алайҳи васаллам". Ал-мажмуатул иълумийя. Жидда. 1990.
14. Шайх Муҳаммад Юсуф Кондеҳлавий. "Ҳаётус саҳоба". Байтул афкорид давлийя.
15. Абдуллоҳ Ҳажжож (тўпловчи). "Ал-Исро вал-Меърож фий Фатҳил Борий". Мактабатут турсил исломий. Қоҳира. 1984.
16. Али ибн Муҳаммад Шокир. "Ал-Исро вал-Меърож". Мактабату манорис сабийл.
17. Шайх Муҳаммад Албоний. "Ал-Исро вал-Меърож". Ал-мактабатул исломийя. Аммон — Ўрдун. 2000.
18. Али Юсуф Али. "Ниҳоятул лажож фий мавзуъил Меърож". Дорул жийл. Байрут. 1987.
19. Муҳаммад Абдуллоҳ Хатиб. "Мин фикҳил ҳижраҳ". Дорул манорил ҳадийса. 1990.
20. Доктор Маҳмуд Абдул Фаттоҳ Шарафуддин. "Ишроқоту шамсил ҳижратал Муҳаммадийя ъалал Ислом". Дорул баён. Миср. 1987.
21. Муҳаммад Набиҳон Хаббоз. "Баъсул ҳимама ли мужази сийрати саййидил умам". Ал-матбаъатул ҳадийса. 1978.
22. Доктор Халил Иброҳим мулла Хотир. "Ар-раҳматул муҳдот". Мадинаи мунаввара.
23. Муҳаммад ибн Алавий Моликий. "Тарихул ҳаводис вал аҳволин набавийя". Ёзувчи. Тошкент. 1992.
24. Шайх Муҳаммад Содик Муҳаммад Юсуф. "Ҳадис ва Ҳаёт". Тошкент. 2006.
25. Собит ҳожи домла Абдул Боқий ўғли. "Сийрату хотамин набийийн". Дорул фунун. Жидда. 1985.
26. Закои Кўнрапа. "Пайғамбаримиз ва ашараи мубашшара", 1-китоб, Макка даври. Тошкент. 1995.
27. Алихонтўра Соғуний. "Тарихи Муҳаммадий". Тошкент. 2004.
28. Саййид Маҳмуд Тарозий (Олтинхонтўра). "Нурул басар". Дорул Асфиҳоний. Жидда. 1393 ҳижрий сана.
29. Аҳмад Лутфий. "Саодат асри қиссалари", 1—2-китоблар. Тошкент. 2005.

30. Усмон Кески ўғли. "Сияри Набий" (Ҳазрати Пайғамбарнинг ҳаёти). Анқара. 1995.

Қўшимча фойдаланилган адабиётлар:

31. Шайх Муҳаммад Содиқ Муҳаммад Юсуф. "Тафсири Ҳилол". Иккинчи нашр. Тошкент. 2005.

32. Алоуддин Мансур. "Қуръони каримнинг ўзбекча изоҳли таржимаси". Бишкек. 2001.

33. Сайид Маҳмуд Тарозий (Олтинхонтўра). "Қуръони каримнинг туркий тилда изоҳли таржимаси". Қатар. 1993.

34. Ҳофиз Имоуддин Абул Фидо Исмоил ибн Умар ибн Касийр Қураший Димашқий. "Мухтасару тафсири Ибни Касийр". Ҳоний Ҳожж. Алмактабатут тавфиқийя. Қоҳира. Миср.

35. Аллома Жалолиддин Муҳаммад ибн Аҳмад Маҳаллий ва Шайх Жалолиддин Абдурахмон ибн Абу Бакр Суютий. "Тафсирул Жалолайн". Пекин. Хитой. 1982.

36. Аллома Алоуддин Али ибн Муҳаммад ибн Иброҳим Бағдодий. "Тафсири Хозин". Миср.

37. Абу Яҳё Муҳаммад ибн Сумодиҳ Тужийбий. "Мухтасарун мин тафсирит Табарий". Ҳайъатул иғосатил исломиятил оламия.

38. Абул Баракот Абдуллоҳ ибн Аҳмад ибн Маҳмуд Насафий. "Тафсирун Насафий". Ҳайъатул иғосатил исломиятил оламия.

39. Шайх Муҳаммад Али Собуний. "Софватут тафосийр". Дорул Қуръонил карим. Байрут. 1981.

40. Ҳофиз Аҳмад ибн Ҳажар Асқалоний. "Фатҳул Борий". Дорур райён литтурос. Қоҳира. 1987.

41. Муҳйиддин Абу Закариё Яҳё ибн Шараф Нававий. "Шарҳи имоми Нававий ли саҳиҳи Муслим". Дорул кутубил илмийя. Байрут - Ливан.

42. Али ибн Али ибн Муҳаммад ибн Абул Из Ҳанафий. "Шарҳи ақийдаи Таҳовийя". Алмактабул исломий.

43. Мулла Алийюл Қори Ҳанафий. "Шарҳул фикҳил акбар". Дорул кутубил илмийя. Байрут - Ливан. 1995.

44. Манноъ Қаттон. "Мабоҳису фий улумил Қуръон". Муассасатур рисола. Байруг. 1980.

45. "Сунани Термизий", Мирзо Кенжабек таржимаси. 1-китоб, Муқаддима, китобхонга ёрдам. "Адолат". Тошкент. 1999.

46. Абу Ийсо Муҳаммад Термизий. "Шамоили Муҳаммадия". Мактабатул маориф. Риёз.

47. Шайх Муҳаммад Содиқ Муҳаммад Юсуф. "Иймон". Тўлдирилган ва қайта ишланган иккинчи нашр. Тошкент. 2006 йил.

48. Шайх Муҳаммад Содиқ Муҳаммад Юсуф. "Сунний ақийдалар". "Мовароуннаҳр". Тошкент. 2005.

49. Шайх Муҳаммад Содиқ Муҳаммад Юсуф. "Зикр аҳлидан сўранг". "Мовароуннаҳр". Тошкент.

50. "Ҳидоят" журналлари. Тошкент.

51. "Мусулмонлар тақвим китоби". "Мовароуннаҳр". Тошкент.

52. Аҳмад Дийдот. "Что Библия говорит о Мухаммаде". Москва. 1994.

53. Аҳмад Дийдот. "Мухаммад естественньш преемник Христа". Баку. 1997.

54. "Ал Мунжид фил аълум". "Дорул машриқ". Байрут. 1996.